LEGĂTORĂ

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 13 ianuarie 1993 • 2 (150)

VIZIUNEA EMINESCIANĂ ASUPRA CREȘTINISMULUI

•

SCRIITURI ALE IMAGINARULUI ÎN «Memento mori»

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1992

ANUNȚUL ÎN PAG. A 7-A

În paginile acestui număr reproducem lucrări expuse la Salonul Național de Grafică.

PUTEREA CREDINȚEI

S-a spus în decembrie '89 că Dumnezeu și-a întors fața către români. Cred că așa a fost dar ce păcat că noi n-am avut tăria de a sta la rîndu-ne cu fața către Dumnezeu. A sta cu fața către Dumnezeu : a sta în adevăr, în dreptate, în legea morală. După cîteva zile de locuire în acestea ,speriați poate de atîta lumină, ori doar copleșiți de obișnuința atîtor ani de ceață, ne-am re n-tors cu spatele la Dumnezeu, în minciună, în nedreptate, în legea fără-de-legii, cu impresia greșită că Dumnezeu și-ar fi întors fața de la noi. Nu știm dacă am fost vreodată un popor uitat de Dumnezeu dar e sigur că am fost, vreme de 45 de ani, un popor care l-a uitat pe Dumnezeu. Și poate că asta explică, prin efectul de inerție, starea jalnică în care ne găsim acum, la începutul celui de al patrulea an de libertate. Sentimentul că România e astăzi o casă care stă să cadă ar fi o exagerare dacă n-am vedea șobolanii — semnul cert al prăbușirii, — cum dau năvală la toate etajele, înspăimîntați ei înșiși, agonizînd ei înșiși dar sugerînd, prin aplomb, că ar fi o forță de netrecut. În fapt, nu sînt nici o forță, nu sînt decît niște șobolani a căror putere stă doar în scîrba noastră față de ei. Și totuși ne fac și ne vor face, dacă nu îi oprim, încă mult rău pentru că au învățat repede să se apere invocînd tocmai ei legea și democrația. Punctul lor slab, punctul lor fatal, e că nu pot trăi acolo unde e curățenie, acolo unde nu e sărăcie, acolo unde nu e confuzie, acolo unde există măsură pentru lucruri și pentru oameni. N-am fost în stare să-i oprim dintru început, mai exact spus, n-am crezut atunci, după primul Crăciun liber că vor ieși atît de repede din găurile unde s-au ascuns dîrdîind de frică. Și iată-i acum mînjindu-ne cu voma lor grețoasă, lumina pentru care s-au jertfit sutele de tineri din Timișoara, din București, din Cluj. Și n-o fac pe la colțuri de stradă, ci din chiar aula Parlamentului României. Și nimeni, de acolo, nu protestează. Dimpotrivă ni se cere mereu și mereu să ne împăcăm ca și cum nu s-ar ști din istoria noastră, din istoria lumii, că a fi conciliant cu șobolanii înseamnă să accepți ciuma. E un semn bun că în anul celui de al treilea Crăciun liber, Președintele țării i-a dezavuat în al doisprezecelea ceas, pe șobolani, recunoscînd totodată în chip explicit caracterul anti-comunist al Revoluției din 1989. Dar e mult prea puțin pentru ca românii să-și recapete statura din decembrie '89. Ca să putem locui cu adevărat în adevăr, în dreptate, în legea morală, pentru a sta deci cu fața către Dumnezeu ne trebuie credința și ne mai trebuie puterea de a-i convinge pe cei care sînt la putere să spună adevărul, să facă dreptate și să respecte legea morală. Iar puterea aceasta nu poate veni decît din credință, este chiar vocația credinței. Fie ca anul 1993 să ne aducă tuturor iluminarea prin credință. Dacă vom recîștiga-o, atunci 1993 va fi și anul deratizării și anul locuirii în adevăr.

9422

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Poveste de Crăciun ori chiar de Anul Nou

Îmi amintesc de anii îndepărtatei mele copilării, cînd părinții mei se încăpățînau să nu spună Uniunea Sovietică, să nu spună Republica Populară Română, ci Rusia, România. Cînd nici ironic nu se pronunța la noi în casă cuvîntul, compromis de bolșevici, tovarăș. Erau acestea, înțelegeam atunci și înțeleg și astăzi, forme elementare de rezistență, mai ales în vederea unei reveniri la normalitate, deci la non-comunism, pe care tatăl meu o anunța ba pentru anul 1950, ba pentru 1951, ba pentru 1954. Și, la un moment dat, nu-mi dau seama cînd, a renunțat să mai anunțe data venirii americanilor, renunțînd, evident, să mai spere. Evident pentru că nu s-a înscris în partid și nici nu a început să pronunțe: tovarășe, Uniunea Sovietică, R.P.R. Rezistența, speranța se îngropau însă în adîncul sufletelor acelei generații precum soldații în tranșeele unui război lung și al cărui final e greu de întrezărit. Dar și îngropați în tranșee adînci soldații sînt nimeriți de schije ori gloanțe și mor rînd pe rînd pînă la unul dacă războiul nu se mai termină. Iar comunismul în România părea că nu se va mai termina. A exprimat acest lucru ferocele călău Nikolski, în cele cîteva cuvinte pe care i le-a smuls doamna Lucia Hossu-Longin în celebrul și incomodul pentru putere serial „Memorialul durerii". Dar nu numai Nikolski era convins că „socialismul multilateral dezvoltat" va supraviețui multor generații, unele astăzi încă în viață, ci și majoritatea oamenilor neimplicați politic altfel decît prin suportarea consecințelor. Îmi amintesc ideea unui pușcăriaș, cred că de drept comun, consemnată undeva și conform căreia atunci cînd ești condamnat pe viață, ca să nu înnebunești, trebuie să uiți lumea de afară, să-ți uiți propria viață în acea lume și să te convingi că nici, în pușcărie e lumea ta, că toate regulile pușcăriei sînt legile lumii. Intrînd astfel într-o nouă viață pur și simplu pe care să n-o consideri niciodată în raport cu alta, vei putea să continui a exista.

Doar că : „Cel ce-și rabdă jugul și-a trăi mai vrea / Merită să-l poarte spre rușinea sa".

Iar ideea pușcăriașului de drept comun de mai sus, întîlnită cu aceea a părintelui Nicolae (Steinhardt) că trebuie să te consideri mort cînd te-a luat Securitatea pentru ca să rămîi liber, dă, poate, măsura procesului sufletesc pe care l-au trăit cetățenii României, ai Estului în general, în cei 45 sau 80 de ani de comunism. De altfel cred că procesul acesta era supravegheat de călăii bolșevici, numai așa explicîndu-se interdicția comparației cu alte lumi prin zdrobirea de ziduri sau lăsarea cortinei. În disperarea noastră chiar ne gîndeam că ar fi bine să nici nu știm de existența Vest-ului, a unei lumi (mai) libere ca să nu suferim că sîntem acei închiși. Nu noi vom fi chemat la etanșeizarea închisorii ? Și noi, ca să putem supraviețui. Dar vrînd cu tot dinadinsul să supraviețuim ne-am arătat a fi numai deținuți de drept comun, nu politici, căci am ignorat ideea părintelui Nicolae.

Națiunile nu se pot sinucide ca oamenii dintr-o dată, în urma unei decizii. Ele o fac, poate fără să știe, îngropîndu-și soldații, adică speranțele, în tranșee adînci, în partea ascunsă a sufletului și așteptînd ca aceștia să fie împușcați unul cîte unul. Și doar cînd nu se mai poate, ordonîndu-le celor rămași în viață să iasă la atac, fie și cu prețul vieții.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Un tren care circulă pe mijlocul șoselei

Sunt și eu unul din prăpădiții care grăiesc după mintea lor lumească, „iar nu după înțelesul dumnezeiesc", de ce să nu recunosc ? Mai ales că Dumnezeu inseamnă frică, înainte de toate și pe mine mintea nu mă ajută să transcend realitatea „ieșită din comun, neconvenabilă a spiritelor practice"... Să vă povestesc, fără alte farafasticuri o întîmplare adevărată în acest sens ? Să vă povestesc : plecat la drum cu un afiș în minte, afiș de la o intrare în cimitir, afiș cu o femeie cu corp de păianjen și cu o roată a norocului...

Aceasta este declarația mea și o semnez. Tocmai le reaminteam însoțitorilor mei de acest afiș, neamuzat, coborînd din vîrful muntelui Clăbucetul Taurului spre Azuga, pe o potecă abruptă, neumblată, cînd am alunecat în zăpada pînă la genunchi, am căzut fulgerător pe spate, și m-am lovit la ceafă în partea stîngă. Totul a durat o secundă, însoțitorii mei erau în față, nici n-au observat căzătura mea să aibă ce să rîdă, abia cînd am văzut negru în fața ochilor și am iniurat de durere, o durere ascuțită, ducînd automat mîna la cap, la locul lovit, cei doi s-au oprit nedumeriți ! Normal, am privit atent în zăpadă, zăpadă de jumătate de metru, să înțeleg de ce anume m-am lovit, ridicat pe picioare și scuturîndu-mi zăpada de pe veșminte : car am alunecat din nou, parcă îmi lovea cineva călcîiele să alunec, era ca un făcut, am alunecat pentru a treia oară și am abandonat ideea să înțeleg, totuși de ce anume m-am lovit în zăpada afînată. Mă rog... Vă dați seama, mi-am pipăit cu groază ceafa, să văd dacă nu curge sînge : nu a curs nici o picătură, în schimb mi-a crescut un cucui ciudat, în formă de „L", acolo... Dacă aș fi avut ceva pe cap, poate nu o păteam așa — dar eu aveam căciula în buzunarul scurtei îmblănite, nu port căciulă decît dacă ninge. Biata mea hîrcă de ceară : că mă albisem tot, după spusele însoțitorilor.

Era Ajunul Crăciunului anului 1992 și sosisem la Predeal cu fiul meu de 17 ani și un student politehnist, repede împrieteniți, cunoscuți la vila unde eram cazați la Cumpătu-Sinaia, să facem un traseu care să nu ne lase timp de o nă, ce altceva : zăpada superbă era la gleznă, ba la genunchi, ba chiar, spulberată, dacă nimereai într-o gr acoperită de zăpadă, te duceai la fun nici „chelia" nu ți se mai zărea — în timp ce la București, de exemplu, nu apucase să ningă ? Un București propo, lipsit de miracolul Nașterii I nului (fie și numai fiindcă domnia varăsilor, foști activiști P.C.R. și ac reformiști, e de cea mai degradantă ditie, dcar scîrba de viitor continuă)... ger al naibii, scîrtîia zăpada sub inc minte, îmi înghețaseră ochii de tot chile, degeaba le frecam și-mi ridica gulerul la scurta îmblănită — mai că, în urechi bîzîia trecutul comu vorba ceea... N-o să insist : am ven clasicele poteci spre Cioplea — Ca Susai și, separat, spre Cabana Clăb „aia din cer", neasudînd cine știe după care am coborît la Cabana G va, unde am mîncat cîte o cîrpă de ne de porc, la prețuri de inflație o colată și am băut cîte o coca-cola. E Nu degeaba vă dau aceste amănunte la Cabana Gîrbova, mai departe, luat pieptiș cele cîteva rînduri de furi ale Clăbucetului Taurului, nemp rite, pierzînd definitiv semnul de cai și făcînd noi pîrtie, îngropați la care pas pînă la genunchi în zăpadă padă a păcătelor-spălate : nu a fos șor... Ajunși în vîrful-vîrfurilor, ni toată, fiul meu și amicul lui tre studentul, au scris, savant, în zăpad betișoare și cu pietre greu făcute „Jos Iliescu", e la modă, că tot v Sfîntul Ioan Botezătorul și trebuia se ducă buhul pînă la Dumnezeu. Dumnezeu mai aproape de aici, ca poată lua aminte la dorința noastră, mânilor fără duh — în vreme ce cu ghețat de-mi venea să plîng, fascina privelistea montană de nedescris, a vedenia unui tren care circulă în pe mijlocul șoselei, îmi era atît de ce tîmpenie... Stați să vedeți ce a fost...

Liviu Ioan Stoic

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ION MEDOIA : „Vizita Regelui Mihai la Timișoara a fost contramandată". **(România liberă)** ● „Regelui i s-a interzis să vină acasă de Crăciun". **(Cotidianul)** ● ION CRISTOIU : „Cîte, condițiile impuse de Ministerul de Interne trădează un umor nebun. Generalii nu se dezmint. Cînd e s-o facă pe proștii, nu se încurcă ! Spun cînd e s-o facă pe proștii, pentru că acesta a fost, indiscutabil, rolul pe care au trebuit să-l joace generalii de la Ministerul de Interne. Îi cunosc suficient ca să-mi dau seama că îi pufnea și pe ei rîsul în clipa cînd cereau ca mașina Regelui să nu devieze de la ruta fixată oficial, avertizînd că cea mai mică deviere va avea ca rezultat expulzarea Majestății Sale. O asemenea condiție e imposibil de îndeplinit și de către un simplu cetățean. Date fiind gropile care definesc străzile și soselele noastre, e greu ca o mașină să nu devieze de la ruta oficială, fie și pentru a le ocoli. Astfel că nu numai Regele dar și orice automobilist ar risca, în orice clipă, expulzarea din România". **(Evenimentul zilei)** ● TIA ȘERBĂNESCU : „Curajoșii noștri revoluționari plini de brevete, care-au stat «în gloanțe» la Revoluție în frunte cu dl. Iliescu mor de frica Regelui" ; „Curajul marilor revoluționari ține însă doar pînă la ușa păzită și în spatele scutierilor și gărzilor înarmate". **(România liberă)** ● I.C. : „Vizita ar fi fost un test nu atît pentru simpatia de care se bucură Regele Mihai, cît mai ales pentru antipatia de care se bucură președintele Iliescu. Avînd în vedere că ea urma să se desfășoare la Timișoara, mai mult ca sigur că acest test ar fi fost deosebit de edificator. Pentru presa străină, primirea făcută Regelui ar fi fost un nou prilej de a difuza în lumea întreagă considerații stînjenitoare despre popularitatea dlui Iliescu în propria-i țară, despre trecutul d-sale, despre situația României în contextul țărilor din Est". **(E.Z.)** ● T.Ș. : „Ce sînt aberațiile cu acel control corporal ? " ; „Teroriștii au dispărut cu arme cu tot. Vigilentele noastre autorități n-au fost în stare să descopere măcar un criminal în trei ani în schimb i-a apucat grija să ne «apere» de Rege. Mai bine ne-ar apăra de ei". **(R.L.)** ● I.C. : **„Mița moartă** — ca să mă exprim în termenii înțelepciunii populare dimbovițene — a fost aruncată în curtea Ministerului de Interne. Diplomații români nu-și puteau permite bădărănia de a pune condiții stupide Majestății Sale. Ar fi fost în contradicție cu faima lor de oameni subtili, plimbați pe toate paralelele și meridianele. A revenit astfel generalilor români această nobilă misiune". **(E.Z.)** ● DIN MESAJUL REGELUI MIHAI CĂTRE POPORUL ROMÂN : „Condițiile impuse acum de autorități ating demnitatea întregii noastre națiuni". ● **„Regele Mihai,** Un strănepot al lui Ieremia Movilă. Informație surprinzătoare, nu? Și, totuși, istoricii susțin, cu argumente, următoarele: Regele Mihai este descendent direct, prin femei, al Movileștilor și al Mușatinilor". **(Vineri Club)** ● VALERIA DORNEANU : „ION ILIESCU: **Trăsătură dominantă :** amoralitate consecventă Foarte sigur pe el, anul acesta Ion Iliescu nici măcar n-a mai încercat să pară altceva decît este : un fost activist pcr". **(Zig Zag)** ● ROXANA IORDACHE : „Incredibil dar adevărat ! Gheorghe Funar interzice comemorarea martirilor din Cluj !". **(România liberă)** ● NEGRUL JIM : „Pe cuprinsul Patriei, de la Nistru pînă la Tisa și de la Madrid în jos nu sînt ochi mai frumoși decît cei de un verde legionar ai domnului Funar, despre care gurile rele spun că ar fi omul Budapestei". **(ORA)** ● „Din Cluj, sau Cluj-Napoca, cum doriți, reporterii noștri s-au întors cu mîna goală. Aici armata își onorează porecla printr-o inflexibilă lege a tăcerii. De ce ? Foarte simplu : pentru că aici se știe foarte exact, în unele cazuri, cine a tras în cine. Și cei aflați atunci de partea tevii unde e trăgaciul sînt din armată. Dar zisa armată nu vrea să-i abandoneze judecății". **(Adevărul)** ● „Așa-i la noi, dai o lovitură de stat și cad comuniștii în Cehoslovacia". **(Academia Cațavencu)** ● OANA POPESCU : „Miron Cosma va face revelionul în P ța". **(VIP)** ● CRISTIAN MUNTE **„Dl. Ion Marcu, senator FDSN.** Un trician bețiv, dar cu origine săn să". **(Evenimentul zilei)** ● ALCI DE : „În interior a strălucit st luptătorului **Ion Marcu — (senato Timiș),** care i-a făcut pulbere pe dătorii de neam reuniți în spatele indivizi de teapa lui **Corneliu Co Petre Roman și Viorel Oancea". mânia Mare)** Cîtă imbecilitate ! ● CRISTOIU : „Muncitorul român așa. El nu se regăsește în interp rea grosolană a senatorului Ion M Dl. Ion Marcu nu mai e revolut timișorean de mult. A fost cîn Acum e un membru PRM pitit în durile FDSN". **(Evenimentul zilei** CORINA DRĂGOȚESCU, DANA LIN : **„Ședința solemnă a Parla tului".** „Au urmat apoi cîțiva r zentanți de partide. Seria a desc într-un mod nefericit, senatorul șorean **Ion Marcu** (FDSN), al cărui curs (...) a produs consternare pe f membrilor guvernului" ; „După ce «pumn muncitoresc»a oferit și r zentanților corpului diplomatic o de a vedea cum se transformă o s toare într-un spectacol demagogic microfon a urcat reprezent P.N.Ț.C.D.-ului. Aflîndu-se la opus, ca ținută și structură, disc d-lui Corneliu Coposu a impres sala, fiind, de altfel, singurul vor ce a fost întrerupt de aplauze v din partea întregii săli". **(Adevăru** ANONIM : „Nu există dubii, comp împotriva lui Ceaușescu a fost pu cale de francmasonerie" ; „«Eur nu scrie după ureche". **(Europa** CORNELIU VADIM TUDOR : ... o acuzație nu se lipește de mine, tru simplul motiv că eu am avut loană vertebrală tot timpul". **(Pol** ● „Păcate negre în zilele diavol **(Infractorul)** ● ALCIBIADE : „Des numai o întîmplare a făcut ca **A Pleșu și Gabriel Liiceanu** să apa **TV** pe meleaguri năsăudene (u oameni cu frica lui **Dumnezeu),** rînd cîte un gîtlegău aprins ca de pătlăgică roșie al lui **Petre St (România Mare)**

Petre Stoi

ZIUA DE MÎINE

XVI. Sfidarea culturii

Cultura chiar aceasta este : sfidare. Sfidare a ce ? Desigur, sfidarea inculturii, mai bine zis a nonculturii — a tot ceea ce nu este cultură. Sub raport moral există o îndreptățire perfectă a unei astfel de condiții. Incultura, noncultura nu este altceva — în general cel puțin — decît anti-cultură. Cultura poate însă contamina orice activitate umană, poate fi un semn —în sens blagian — așezat pe orice. La fel se întîmplă și cu incultura. Ambele, asemenea plusului și minusului unei singure valori, marchează civilizațiile, formele acțiunilor practice, structurile și actele politice, modalitățile comportamentelor economice — realmente totul : așa cum stilul, în teoria lui Lucian Blaga putea aveo o notă anabasică și catabasică.

Ce înseamnă, pentru un tip sau altul de acțiune, faptul de a purta o marcă, în ordinea culturii ? Cultura înseamnă o raportare a actului uman la intelect. Dar o asemenea raportare poate să aibă loc în variante care nu au cum să se încadreze în sfera culturii. Tehnicismul politic sau determinarea vieții publice de către o doctrină economică ori alta, de către o ideologie sau alta, sînt, de asemenea, exemple ale raportării acțiunii practice la intelect fără ca, în nici un fel, să rezulte plasarea politicii sau a vieții publice în sfera de influență a culturii. Tehnicismul, teoria, intelectualismul nu sînt cultură întrucît conectează faptele umane la secțiuni limitate de exersare și exprimare a intelectului. Cultura este proiecție a ansamblului de potențialități și resurse existente în intelect, sau generate de acesta, asupra faptei. Unul sau altul din discursurile diplomatice ale lui Nicolae Titulescu însemnau aducere, într-o problemă politică anume, în modul analizei acesteia, a întregului rafinament intelectual creat de întreaga cultură a lumii.

Înainte de a vorbi de sfidarea culturii, să examinăm însă pentru o clipă, cealaltă [illegible]lare — sfidarea inculturii. Cea mai [illegible]ternică încercare de ofensă adusă de anti-cultură culturii, privește chiar modul ultimei de a se defini. Pragmaticii, care încearcă să se satisfacă pentru toate nevoile, de toate felurile — nevoi materiale și imateriale, instinctuale sau spirituale — pe calea simplului act material-concret, văd în cultură un gen de împlinire fantasmatică a nevoilor umane. Cultura ar însemna un mod al ființei supereducate de a-și asigura satisfacții deriative, deci nenaturale, deci perverse. Unele din încercările de aplicare a psihanalizei la studiul culturii, civilizațiilor și vieții publice se încadrează în chiar această modalitate de a vedea creația intelectuală drept producție de surogaturi ale vieții, fantasme utile, dar nu mai mult decît pentru mulțumiri rușinos a fi recunoscute. Se uită că un Sigmund Freud însuși, dar mai ales o Karen Horney, un Erich Fromm au afirmat repetat că există actul creator genuin, nepsihanalizabil, care nu reprezintă sublimare ci cristalizare spirituală a unui conținut intelectual elevat. Chiar atunci cînd Freud a vorbit de variante ale creației în chip de sublimări el nu a crezut cituși de puțin că, din punctul de vedere al calității, acestea sînt reductibile la pulsiunile anterior represate. Desigur că Friedrich Nietzsche a pretins că orice mare categorie a intelectului nu este altceva decît un sistem de adaptare abstractizat și, astfel, marcat, Nietzsche, acest geniu prea năvalnic pentru a putea fi uman („a avut mai mult talent decît putea stăpîni" ar fi putut spune — și pentru el — un William Faulkner) — nu a făcut însă decît să extindă gelozia sa adresată Divinității, simburele ultim al oricărei evoluții psihotice, asupra creației, în primul rînd asupra omului. În realitate, cultura, fiind raportare la ansamblul intelectului, nu este însăși spiritul, dar este totuși cale a posibilei descărcări a spiritului în corpuri și lucruri.

Cît de mult influențează însă gîndirea viziunea primitivă, sfidătoare, pe care incultura o alcătuiește pentru cultură se poate vedea însă din teoria emisă de Francis Fukuyama în mult comentatul „End of history ?" în care se afirmă că odată cu generalizarea principiilor liberale în lumea politică actuală nu rezultă doar o stopare istorică, ci și un blocaj cultural total. Odată suprimate marile contradicții istorice, omul s-ar putea satisface în chipul cel mai practic, pierzînd astfel nevoia de fantasme ; Fukuyama nu afirmă în chip direct așa ceva, dar aceasta este, de fapt, linia gîndirii sale. Liberalismul, rezultat al conjuncției pline de succes a inițiativei și muncii, este atomist, individualist. Liberalismul utilizează diversitatea în modul în care, în natură, acțiunea de selecție pornește de la diversitatea ființelor. Cultura are, în această privință, un statut incert. În cadrul ei, tendințele unificatoare acționează simultan altor tendințe, diferențiatoare. Politica socialistă a căutat totdeauna să le utilizeze pe primele ; politica liberală nu le-a socotit niciodată pe ultimele atît de puternice încît să ia o bază în ele. În plus, liberalismul exaltind specificitatea individului exaltă și valoarea specifică ; politica este politică și cultura este cultură. Evoluția umană, normală și autentică trebuie să fie dependență — independență — interdependență ; evoluția activităților și marilor valori umane nu poate fi decît una similară : confuzie — diferențiere — interdependență.

Cred că, de fapt, se poate afirma un lucru care în măsura în care este real este și major — despre evoluția culturală și despre istoria existenței umane : mișcare politică și mișcare a culturii sînt direcționări paralele, dar și complementarități ale developării spiritului. Înainte de a face însă aparență relația cultural-politică se cere observată evoluția fiecăruia din domeniile creației și spiritualității umane.

Cît de departe poate merge cunoașterea științifică ? Dar creația în muzică ? Dar cercetarea condiției umane ori știința Divinității ? În scientismul clasic — parte a filosofiei și deci credinței liberale — orice domeniu ancorat în real, deci obiectiv, este destinat unei evoluții infinite, oricum neoprite de un factor limitativ, definit și obligatoriu. Creația fantasmatică, însă, nu ar reprezenta decît replica incapacității umane de a obține, pentru nevoi, satisfacții reale, complete. Liberalismul este însă ideologia naivă a capitalismului — naivă întrucît presupune o capacitate naturală a individului de a corespunde problemelor organizării sociale a umanității. Iluminismul — mai exact spus, un liberalism iluminist — înseamnă dotarea capitalismului cu o filosofie realistă, însemnînd că individul corespunde problemelor sociale exclusiv ca ființă culturală. Inițiativa sălbatică se epuizează rapid. Se vorbește de piața liberă. Cererea este determinată de politica repartiției, iar inițiativa de pregătirea culturală a factorilor producției ; oferta depinde de ambele grupe de factori. Capitalismul a dobîndit marele succes planetar în două trepte — după ce păruse a fi o amenințare la adresa umanului — prima a fost atunci cînd s-a constatat, în urma crizei din 1929-1933, că piața este compromisă în condiții de neglijență în politica socială și după ce, drept urmare a evoluției tehnologice postbelice, s-a trecut la stimularea educațională (deci culturală) a inițiativei. Aici apare însă un cerc : stimulul cultural întreține creația — aceasta are un rol de acumulare culturală. Aparent totul poate continua la nesfîrșit ; în fapt relația cultură-creație nu poate depăși condiționările ținînd de ontologia spiritului uman.

Poate continua la nesfîrșit evoluția tehnologică ? Dar dezvoltarea teoriilor fundamentale ale particulelor ? Dar — așa cum întrebam mai sus — evoluția muncii ? În realitate tehnologiile actuale înregistrează progrese majore anuale sau chiar trimestriale, dar epoca tehnologică edisoniană, perfect paralelă celei științifice posteuriene și, apoi, celei einsteiniene, a trecut de mult. Muzica modernă, în cadrul căreia un Stockhausen nu este cu mult mai nou decît un Richard Strauss, precum nici acesta, mai nou în raport cu un Richard Wagner sau cu Franz Liszt. Muzica de azi aparține valorilor opționale atunci cînd creațiile ei ar sta sub semnul comparației cu acelea ale unor Schuman, Brahms, Beethoven, Mozart. Teoria stabilității nucleare constituie baza conceptuală a arsenalelor atomice ; teoria quarcilor nu produce nici bombe și nici energia electrică. Ce se poate afirma, în consecință ? Desigur, că formele expresiei spirituale umane sînt autolimitate. Să nu uităm : pentru un Platon, un Plotin, sau chiar Descartes ori Kant, adevărul se atingea și gata — se descoperea, și astfel sarcina era atinsă. Fukuyama, ar fi putut spune că nu avea de ce să vadă moartea culturii drept o consecință a echilibrării politice, generatoare, totodată, a unui colaps istoric. În realitate, poate, toate manifestările umane se sting treptat, sub raportul creativității, esuînd în formal și adaptativ. Teoria filosofică a lui Nietzsche descria poate, nu condiția ideilor umane, ci declinul acestora la sfîrșit de civilizație.

Lucrurile pot lua însă un cu totul alt aspect interpretate din unghiul filosofiei gestaltiste. Cultura unei epoci este un gestalt. El se poate împlini, dar nu depăși. Apoi stagnează ; conținutul el se formalizează. În final totul se distruge, spre a se regăsi într-un alt gestalt. Carl Gustave Jung vorbește despre faptul că starea unui strat al psihicului va tinde să compenseze condiția altui strat. Între sensibilitate, conștiință, voință, apar deplasări compensatorii de dispoziție. La fel se întîmplă în psihologia socială ; conștiința (culturală) se va organiza complementar în raport cu voința (politică), Cultura și evoluția politică se deplasează în istorie într-un gen de contrast de fază.

În momentele de culminație, de completă constituire a unui gestalt, de realizare integrală a potențialităților unei forme a culturii sau organizării politice tendința va fi de unificare, de integrare. După dezintegrarea unui gestalt, în cursul încercărilor de restructurare, pluralismul și diversitatea prevalează. Tendința integrativă și cea dispersivă alternează, atît în cultură cît și în istorie, doar că momentul de unitate și cel pluralist nu sînt simultane ci cad invers pentru cultură și politică. Criza actuală a culturii este cea a abandonului unității pentru o dispersie încă insuficient conturată. Între unitate și diversitate apare un gol în care speranțele își pierd contururile și motivațiile. Istoria tinde să devină unificatoare ; cultura este cea care va asigura pluralismul viitor al civilizațiilor care se organizează. Sfidarea culturii este neliniștea pe care aceasta o aruncă o dată în fața centralismului politic, altă dată în fața haosului politic ; în raport cu primul producînd individuație, în raport cu al doilea oferind culminația întru identitatea de sine a spiritului.

Caius Dragomir

momos

Transilvania sau et caetera

Spre mirarea mea aflu că Vadim Tudor și Corneliu este nu numai ce știam, ci și numismat. În R.M. nr. 127 din 11 dec. a.c., sub titlul „Copita măgarului bătrîn — Un trădător de țară : Radu Theodoru" Vadim scrie : „Grație regretatului meu prieten Nichita Stănescu am devenit numismat asa că am o foarte mică colecție de monede, în special romane (republicane si imperiale) precum și o monedă olandeză din 1591 si trei monede cu efigia lui Francisc Iosif din 1915, in care figurează si numele Transilvaniei. (...) Se cheamă asta trafic de aur ? Deci pasiunea mea pentru istorie (s.n.) e transformată de imbecil in... afacere, adică vînd-cumpăr-vînd..." Este greu de crezut că Nichita Stănescu a fost prieten vreodată cu C. V. Tudor si că fiind prieteni ei au împărtășit aceeași pasiune, numismatica. Nichita Stănescu a fost „prieten", o vreme, cu Eugen Barbu în perioada cînd Barbu era demascat ca plagiator. A fost unul din puținii oameni de meserie care i-a luat atunci apărarea lui Barbu. Pentru asta Nichita a plătit cu vîrf si îndesat. Dar să revenim la Vadim Tudor. În perioada cînd Nichita Stănescu era numismat, Vadim Tudor isi făcea ucenicia de delator la revista „Săptămîna". Că acum isi aduce aminte că Nichita a fost si numismat ar putea fi un semn bun, dacă CVT nu ar amesteca grosolan lucrurile. Ascunzîndu-se în spatele lui Nichita Stănescu, proaspătul colecționar de monede crede că poate afirma orice : ... asa că am (...) si trei monede cu efigia lui Francisc Iosif, din 1915, in care figurează si numele Transilvaniei...". Si : .....pasiunea mea pentru istorie e transformată de imbecil in... afacere...".

Marele nostru „istoric si patriot" pare să nu fi aflat că după 1867 (odată cu crearea statului dualist Austro-Ungaria) Transilvania isi pierde complet autonomia si emisiunile monetare ale fostului Mare Ducat al Transilvaniei isi incetează apariția. Sub Francisc Iosif I (1848—1916) monedele transilvănene au ca semn distinctiv sigla E (Alba Iulia) si ele dispar după 1867. Este asadar imposibil ca CVT să posede „trei monede cu efigia lui F.I., din 1915" pe care să figureze numele Transilvaniei.

Iată însă monedele bătute în 1915 si care au efigia împăratului : **Ungaria** : 1 korona Ag 10 korona, Au, 20 korona, Au si aceeași monedă de aur, dar care are în plus însemnele Bosniei (intrată în componența imperiului in 1879).

Austria : 1 coroană, Ag ; 20 si respectiv 100 coroane, Au. Trebuie spus că monedele de 1 coroană din argint sînt piese comune, fără valoare numismatică, iar cele de aur sînt foarte scumpe, cîteva emisiuni avînd cote de licitație. Iată însă ce scrie pe toate emisiunile din 1915 (in latină și respectiv în ungureste) :

FRANC. IOS. I. D.G. IMP. AUSTR. REX BOH. GAL. ILL. ETC. ET AP. REX. HUNG. ceea ce în traducere înseamnă : Francisc Iosif I, grație lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Boemiei, Galiției, Illiriei, ETC si rege apostolic al Ungariei. Asa că oricîtă bunăvoință am avea, Transilvania nu poate fi citită decît : ET CAETERA.

Ștefan Agopian

minimax

Deocamdată, către nicăieri

Dacă n-a fost să fie de data asta, poate altcîndva, alții.

(Sfaturile Împăratului Roșu către fiul său)

Dînd crezare unei vorbe care spune că ziua bună se cunoaște de dimineață și anul după cum vorbește prima dată președintele la televizor, înseamnă că ne așteaptă zile grele, mai rău decît în ultimii doi, trei ani cînd, slavă Domnului, n-am fost prea răsfățați. Pentru că îngrijorător este nu numai ce a spus dl. președinte I. Iliescu în seara zilei de 4 ianuarie 1993, o seară ce s-ar putea să rămînă de pomină, dar mai cu seamă neliniștitoare sînt răspunsurile posibile la întrebarea de ce o fi ținut morțiș d-sa să ne vorbească, ba încă și într-un moment cînd **nimănui nu-i** ardea de așa ceva. Să fie iarăși o gafă ? Cine știe ! Oricum, bine nu se-arată. Și nu se-arată bine, da' deloc, fiindcă mai sînt încă multe alte semne rele ce indică revenirea în forță a celor mai to'arăși dintre to'arăși. Adică revenirea acolo unde nu au și revenit deja. Ceea ce într-un cuvînt s-ar numi **resurecție.** Povestea nu este însă deloc simplă deoarece, orisicît între timp ; 1) nu se mai poate conta ca altă dată pe prietenii de la Răsărit, iar China e totuși departe din toate punctele de vedere ; 2) guvernele anterioare, deși n-au lucrat cu picamerul, totuși pe ici, pe colo, au mai fisurat cîte ceva din structurile comuniste ; 3) oamenilor nu le mai este chiar atît de tare frică și s-au cam nărăvit să **spună ce gîndesc** ; 4) Occidentul a ajuns suficient de puternic încît să nu mai fie dispus la acceptarea oricăror baliverne din partea to'arășilor. Iar toate astea, de bună seamă, se cunosc și la S.R.I. și la Palatul Cotroceni. Și atunci ?

Atunci consilierii d-lui I. Iliescu trebăluiesc de zor să ticluiască ceva, un fel de **a treia cale pentru** menținerea status quo-ului — iluzie pe care puterea mizează cu **obstinație de trei ani**, neglijînd cu cinism efectele economice, morale, sociale și culturale, dezastruoase. O dovedesc, cantonarea într-o asemenea iluzie, atît prestația de pînă acum a guvernului Văcăroiu, a parlamentarilor fedeseniști cu bunii lor aliați din așa-zisa „partidă națională", la care se adaugă și ultimul atac al președintelui, adresat opoziției, fără ca nimic să-l fi provocat. Ori, altfel spus, pe măsura trecerii (de fapt a pierderii) timpului, s-a vădit cu tot mai multă pregnanță că actuala putere din România nu este cîtuși de puțin dispusă să permită nici evoluția către o autentică economie de piață și nici a pluralismului politic, ideologic și cultural ; la fel după cum independența Justiției se oprește la porțile Palatului Cotroceni, asta pe față, fără a mai vorbi despre ce se întîmplă în rest, că tot degeaba.

Consecința acestei strategii, dacă ea se poate numi strategie, este un proces de dezagregare socială pe parcursul căruia valori și principii, instituții, tot ce ține de oarece normalitate social-umană, se năruie pe zi ce trece, impunîndu-se în forță atitudini flagrant si violent antisociale, fie că sînt, sau nu, categorisite la capitolul delincvență. De fapt, ceea ce se petrece este un fenomen de **regresie istorică** marcat de coagularea unui nou tip de socialitate similar celui de factură tribal-feudală, sindromul cel mai evident constituindu-l faptul că normele juridice și morale își pierd vertiginos funcțiile sociale în lupta dintre grupuri al căror egoism este, cum bine se știe, mult mai atroce și mai nociv decît cel individual.

Dar încă mai grav decît starea actuală, **considerată ca atare**, este că sorgintea suspectă și tot ce a făcut pînă acum puterea, nu îi permite o rezolvare onorabilă, singura soluție fiind **tărăgănarea**, un paliativ care înseamnă, odată cu trecerea timpului, ipotecarea tehnologică, economică, politică și culturală a viitorului. Asta în timp ce dedesubt dospește plămada periculoasă a unui regim de forță, dictatorial, evident fiind nu numai că există o mare masă de oameni nemulțumiți care pînă la urmă tot vor ieși în stradă, iar lupta dintre diferite grupuri, care nu este concurență în condiții de fair play ci luptă cu orice mijloace, conduce de asemenea într-acolo. De altfel, România se află și evoluează într-o stare pre-dictatorială, semnificativă fiind în acest sens atitudinea președinției față de opoziție, tolerarea unei mișcări extremiste național-comuniste, statutul privilegiat de care beneficiază salariații din armată și interne, fără a mai vorbi de S.R.I. Nu mai puțin semnificative, în același sens, sînt și „rotirile de cadre" operate de administrația fedesenistă, loialitatea, adică **obediența față de putere**, intrînd iarăși în concurență cu competența pentru ocuparea **tuturor funcțiilor de decizie**. În fine, televiziunea îndeosebi dar și presa aservită puterii vin să completeze caracteristicile unei societăți în care libertatea este tolerată atîta vreme cît și pînă acolo unde nu vizează puterea. Și toate ar merge bine și frumos, cu conferințe de presă, cu mese rotunde, cu festivaluri, baluri și concursuri pentru **misse** de toate felurile, numai să se mai și producă ceva, cît de cît, asta pe de o parte și să fure ceva mai puțin, pe de altă parte. Naiba știe de **ce însă, din ce în ce** mai mulți români nu vor să muncească pe degeaba iar cînd văd că n-au, iau, iar dacă ține iau și cînd au, c-așa e omu'. Iar cei care pot, își iau lumea-n cap și se duc unde văd cu ochii, c-o fi ea bună pîinea de-acasă da' parcă prea mult trebuie stat la coadă s-o apuci. Drept care, toate programele de urgență, anti-criză ș.a.m.d. pe care le pritocesc consilierii de la Palatul Cotroceni ca să-i îndrume pe cei de la Palatul Victoria, deocamdată n-au dat roade și din rău parcă merge în mai rău.

7 ianuarie 1993.

Șerban Lanescu

Criza istoriografiei literare (VII)

În mai multe numere din această revistă am încercat să semnalăm grava criză prin care trece în clipa de față istoriografia noastră literară, îndeosebi aceea care ar trebui să se ocupe de ultimii 50—60 de ani, ceea ce pentru o literatură care în ipostaza ei „modernă" numără abia vreo 150—180 de ani este imens de mult, iar absența respectivei perioade un fapt profund condamnabil. Nu putem oferi străinilor în clipa de față un **vade mecum** cît de cît onorabil în creația literară românească, cu date certe, periodizări clare, o scară de valori cît de cît acceptabilă. Nu ne aflăm nici măcar în situația de a oferi un inventar complet al autorilor și operelor scrise în românește, deși istoria literară nu e o simplă listă, nici un tabel cronologic. Acestea țin însă de operațiunile prealabile, absolut indispensabile unei judecăți de ansamblu, ale constituirii unui ansamblu, fără de care nu avem nici măcar noțiunea de literatură.

Istoriografia marxistă, aservită unei idei politice profund eronate, nu a avut nici măcar curajul de a înfrunta dificultatea, necum să propună explicațiile sale inoperante în cazul unui fenomen atît de complex precum epoca „contemporană" a literaturii noastre. Aceasta plutește într-o totală confuzie, deși pentru intelectualii de vîrsta autorului acestor rînduri ea e o chestiune mai degrabă de memorialistică decît de istorie. Apărută în contemporaneitatea dar uneori și în inscienția noastră, pe mai multe continente, publicată nu totdeauna imediat după apariție, valorificată cu criterii uneori calpe, încurcînd cronologia și venind împotriva programelor oficiale ,ea se cere în primul rînd inventariată pînă a fi și acceptată ca un fenomen realmente artistic pe baza unei trieri estetice.

Marxiștii au condamnat uneori literatura care nu le convenea, au valorificat-o fals, întorcîndu-o în folos propriu pînă la deformarea realității, dar în ultima vreme au preferat s-o excludă pur și simplu (pe autori, total sau parțial) doar prin tăcere, fără să mai facă declarații răsunătoare. Și asta, într-un domeniu în care absența, eliminarea sînt acte de condamnare estetică! Nimeni nu putea răspunde dacă Vintilă Horia sau Ștefan Baciu sînt scriitori români, în timp ce Paul Goma sau alți exilați se vedeau contestați și pentru că n-ar fi fost români pur și simplu.

Ideea de inventar, care pare aproape puerilă, nu e totuși astfel dacă încercăm a cunoaște realitatea de atunci. Să dăm un singur exemplu, pe care nu l-am văzut pomenit de nimeni dintre cei care în clipa de față vorbesc de „obsedantul deceniu" și încearcă să explice epoca aceasta cu atari formule înșelătoare. E vorba de opresiunea pe care a exercitat-o modelul sovietic, literatura vecinului nostru de la răsărit, aservirea literaturii noastre dintr-o anumită perioadă (care n-a ținut în nici un caz zece ani) ruperea ei de Europa și de tradiția constituită încă din zorile modernizării. Prin 1958, Tudor Vianu, proaspăt numit director general al Bibliotecii Academiei Române, a încercat să reia tradiția acestei instituții, anume de a publica bibliografia cărții românești, măcar după 1948, data instaurării efective a comunismului la noi în țară. Proiectul lucrării a fost destul de ușor aprobat și o echipă de bibliografi a început să lucreze la înfăptuirea lui. Dar curînd s-a dezvăluit un lucru abia bănuit inițial : că 85 pînă la 87% din totalul titlurilor bibliografiei noastre naționale erau traduceri din rusește ! E o simplă statistică, dar mult elocventă. Și e o întrebare dacă acest raport între cărțile în limba „băștinașilor" și cele scrise în limba ocupantului rus nu era mai în favoarea primei în Republica Sovietică Moldova, decît în România noastră, să-i zicem, liberă.

Din această cauză bibliografia aceasta generală nici n-a putut apărea ; între timp, Partidul își schimbase politica și revelația oferită de respectiva carte l-ar fi pus într-o situație jenantă. (A apărut o variantă „selectivă", cuprinzînd doar un deceniu și jumătate ; în forma aceasta, nu mai poate fi vorba de o bibliografie „generală", cartea este pur și simplu inutilizabilă).

Iar ideea de „cronologie", care de asemenea pare simplissimă, este în istoriografia recentă o adevărată piatră de poticnire. Cu toții știm că istoria se instituie pe baza unei cronologii ; în literatură, momentul „apariției" unui scriitor este și un criteriu de calificare a lui. Faptul că Vlahuță a venit **după** Eminescu face din el un epigon al acestuia, nu lipsit însă de unele accente personale. În cazul că Vlahuță ar fi fost anterior autorului **Luceafărului**, „valoarea" lui nu s-ar fi schimbat dar și-ar fi schimbat definiția ; el ar fi fost un precursor al lui Eminescu, fără să-i umbrească originalitatea, asemeni unui Samson Bodnărescu ceva mai talentat (și mai productiv) sau cînd un istoriograf stabilește că un Al. O. Teodoreanu sau Tudor Mușatescu „urmează" lui Caragiale, el nu-i strivește pe aceștia printr-o comparație zdrobitoare, doar poate revela la cei doi o person[illegible] litate și un tip de talent care, deși [illegible] profitat de experiența înaintașului, [illegible] s-au lăsat copleșit de ea, ci au st[illegible] totuși să se afirme, ceea ce nu e de[illegible] puțin lucru.

Eugenia Andrei : Compoziție

Comuniștii au introdus maximum [illegible] aberație și în cronologie : ei au imp[illegible] ideea că unei noi societăți trebuie s[illegible] corespundă o literatură „nouă" și, [illegible] final, scriitori noi. Or, de mult prete[illegible] ția aceasta s-a vădit un eșec ; scrit[illegible] rii „noi" (de la Dan Deșliu și Ni[illegible] Cassian la Victor Tulbure, A.E. B[illegible] consky sau Veronica Porumbacu) [illegible] au produs o revoluționare a literatu[illegible] române, care a fost dimpotrivă cob[illegible] rîtă la o formulă primitivă, declara[illegible] vă, de mult depășită. Afară de aceas[illegible] protagoniștii momentului au fost n[illegible] curînd scriitori vechi (de la M. Beni[illegible] și Maria Banuș la Eugen Jebeleanu [illegible] Cicerone Teodorescu) oportunist ada[illegible] tați unor slogane care, de altminte[illegible] nici ele nu erau prea „noi". În pro[illegible] s-a întîmplat același lucru cu M. Sac[illegible] veanu, Zaharia Stancu dar și Ca[illegible] Petrescu, Cezar Petrescu sau Vic[illegible] Eftimiu, ca să nu mai pomenim de [illegible] Călinescu ; practic vorbind nici a[illegible] pînă după moartea lui Stalin, (maj[illegible] cul anilor '50) nu se poate vorbi [illegible] vreo operă viabilă, care să mai po[illegible] fi și azi citită. Asta într-o literatu[illegible] care în anii permergători instaurș[illegible] comunismului dăduse **Sfîrșit de veac [illegible] București** (1944) de I. M. Sadovea[illegible] **Flăcări** de Radu Tudoran (1945), **Mo[illegible] tea cotidiană** de Dinu Pillat (19[illegible] **Eurydice** de Petru Dumitriu (194[illegible] **Vraja** de Cella Delavrancea (194[illegible] **Frunzele nu mai sînt aceleași** de [illegible] hai Villara (1946), **Blocada** de Pa[illegible] Chihaia (1947), **Soarele negru** de T[illegible] Arhip (1946—1947). Iar poezia era ci[illegible] pul unor manifestări cu adevărat re[illegible] luționare, enumerarea protagoniști[illegible] ei fiind literalmente imposibilă.

Și totuși măcar parțial, într-un c[illegible] frauda cu cronologia a izbutit și [illegible] prelungit multă vreme, unii critici [illegible] voind nici pînă azi s-o recunoască [illegible] atare : e vorba de Nicolae Labiș, [illegible] talent de oarecare prospețime genui[illegible] de sinceritate lirică ; el a fost con[illegible] derat la vremea lui, dar și mult tî[illegible] după nu numai un miracol, dar și [illegible] ceputul unei noi lirici. Azi, însă, nim[illegible] nu-l mai consideră pe Labiș o apar[illegible] miraculoasă și în nici un caz una [illegible] rorală.

Alexandru George

povestea vorbei

«Construibil», «uitabil», «pensionabil»...

Sufixul neologic — **bil** continuă să fie foarte productiv în româna actuală, în limbajul cultivat — cu grad mai mic sau mai mare de specializare. Îi asigură succesul în primul rînd faptul că permite o considerabilă economie de mijloace — rezumînd o întreagă propoziție relativă de tipul „care poate fi...". Un alt avantaj ar părea să fie univocitatea sensului — abstract, dar clar, perfect traductibil ; această trăsătură a sufixului e totuși contrazisă de cîteva dovezi recente ale confuziei semantice provocate de cuvinte care îl conțin.

Cercetătorii care s-au ocupat de sufixul — **bil** (Iorgu Iordan, Maria Iliescu, Th. Hristea...) au remarcat diferențe între împrumuturile prin care el a pătruns în limbă (din surse multiple : latină, italiană, franceză) și formațiile pe teren românesc. Împrumuturile în care sufixul se poate identifica au sens fie pasiv — **plauzibil** = „care poate fi crezut" — fie activ — **responsabil** = „care are răspunderi". În studiul său din 1959, Maria Iliescu arăta că adjectivele formate în interiorul limbii române cu sufixul — **bil** au în exclusivitate sens pasiv (**controlabil** „care poate fi controlat", **analizabil** „care poate fi analizat" ș.a.m.d.). Un exemplu recent ar părea să contrazică această regulă : DCR și după el DEX-S înregistrează cuvîntul **construibil**, format din a **construi** + — **bil**, cu sensul „pe care se poate construi" (cu referire la zonă, perimetru, teren). Vehiculat probabil de limbajul administrativ, cuvîntul pare să se fi răspîndit : l-am întîlnit de curînd într-un anunț publicitar („Vînd teren construibil..."). Sensul său se explică printr-un model francez („terrain **constructibile**"), iar utilizarea îi e favorizată de concizie și de riscul minim al confuziei, eliminate de context : nimeni nu-și închipuie că e vorba de un teren „care pate fi construit". Cu toate acestea ,forma mi se pare neinspirată și dicționarele prea grăbite în a o fi înregistrat : modelul de interpretare prin „posibilitate pasivă" e extrem de puternic și acționează asupra oricărui cuvînt nou ; în orice alt context, **construibil** va fi înțeles pasiv — precum **realizabil, edificabil** etc.

Neologic fiind ,sufixul — **bil** se combină mai firesc cu verbe neologice (foarte adesea, de pildă, cu cele în — **iza**, al căror sens tranzitiv e puternic : **modernizabil, finalizabil**). Combinațiile care folosesc cuvinte din fondul vechi sînt mai puțin obișnuite, șochează prin caracterul lor hibrid ; de obicei e vorba de formații spontane, născute din necesități de moment și care nu se impune în circulație : **uitabil, întîlnibil, gîndibil** etc. În articolul citat, Maria Iliescu observa nunța ironică, glumeață pe care o au adesea asemenea derivate — tocmai pentru că se bazează pe un contrast stilistic, pe extinderea unui mijloc savant din limbajul științific sau tehnic în cel uzual. Metamorfozele unor expresii consacrate atrag atenția asupra procedeului : „l-a făcut **uitabil**" („Cuvîntul", nr. 42, 1992, 7) în loc de „l-a făcut uitat" e o evidentă figură de „artificializare".

Un caz special îl constituie substantivările de tip **ministeriabil, prezidențiabil. Ministeriabil** e un împrumut al cărui sens nu se deduce imediat din formă — mai ales că din limbă lipsește verbul corespunzător ; valoarea pasivă nu e imposibilă, dar rămîne puțin probabilă : în fond, **ministeriabilul** e cel care „poate deveni ministru", nu care „poate fi făcut ministru" — de cineva. Cum conceptul în cauză, firesc și frecvent într-un limbaj politic al democrației, își găsea foarte greu locul într-un sistem totalitar, substantivul **ministeriabil** a fost înregistrat în DEX cu mențiunea „rar" ; ulterior, **Micul Dicționar [illegible] ciclopedic** îl elimină total. Cuvîntu[illegible] folosit în prezent destul de des ; ca [illegible] **prezidențiabil**, pe care dicționarele n[illegible] înregistrează. (De altfel, dacă **minis[illegible] riabil** e definit în DEX ca „perso[illegible] care aspiră la demnitatea de ministr[illegible] e limpede că o explicație similară p[illegible] tru **prezidențiabil** ar fi fost foarte [illegible] țin probabilă în limbajul politic al [illegible] pocii). **Prezidențiabil** e construit, [illegible] pare, prin analogie ; îl întîlnim azi [illegible] ca adjectiv : „balcanizare... a spațiu[illegible] prezidențiabil" („Cotidianul", nr. [illegible] 1992, 2), „încercînd să rămînă prezid[illegible] țiabil" („Alianța Civică", nr. 2, 1991, [illegible] Alegerile repetate și formările de [illegible] verne din ultimul timp au favori[illegible] circulația termenilor : pînă la punc[illegible] în care modelul să fie folosit iro[illegible] Formula „dl **pensionabil** E.V." („Opi[illegible] studențească", nr. 13, 1992, 10) e un[illegible] vident accou al termenilor politici am[illegible] tiți ; efectul ei stă în ambiguitatea d[illegible] tre un sens pasiv — probabil ned[illegible] de personajul „care riscă să fie pens[illegible] nat — și unul activ și onorabil — [illegible] gerat de modelul „potențial înalt de[illegible] nitar" : **ministeriabil, prezidențiabil**.

Frecvența împrumuturilor și a d[illegible] vatelor în **-bil** produce și alte com[illegible] cații. Împrumuturile își pierd ade[illegible] din rigoarea semantică : cînd sînt [illegible] puțin transparente, sensul de posib[illegible] tate se atenuează și astfel apare ris[illegible] pleonasmului (asupra căruia a atras [illegible] tenția Mioara Avram) : ceva „poate [illegible] perceptibil", „poate fi realizabil". A[illegible] ori e pierdut din vedere verbul car[illegible] stat la baza derivatului : așa se po[illegible] explica folosirea adjectivului **inevit[illegible]** în construcția „o știre inevitab[illegible] („România liberă", nr. 702, 1992, 1) [illegible] în care doar din context se deduce [illegible] e vorba, de fapt, de o știre previzib[illegible] așteptată — referitoare la un fapt i[illegible] vitabil. Actualizarea verbului dezvă[illegible] improprietatea determinării („a evit[illegible] stire" ar fi însemnat altceva) ; adje[illegible] vul o maschează. Desigur, în cazul [illegible] improprietatea poate fi o deviere [illegible] tenționată (ironică).

Excesul derivării în **-bil** devine [illegible] adevărat supărător cînd stă la b[illegible] excesului de abstracte în **-itate** : [illegible] mele astfel produse au de cele mai r[illegible] te ori sonorități rebarbative, mai [illegible] prin acumulare : **inevitabilitate, a[illegible] sabilitate, exploatabilitate, capabili[illegible]** etc.

Simion Bacriu : Grup

Rodica Zafiu

cronica literară

Eminescianita

Constantin Noica, INTRODUCERE LA MIRACOLUL EMINESCIAN, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

La cunoscutele boli ontologice sau de intelect din **Şase maladii ale spiritului contemporan** (1978), Constantin Noica a mai adăugat una încercată de el însuşi în legătură cu Eminescu, **eminescianita.** Despre „definiţia" şi mai ales despre etiologia acestei boli vine vorba pe larg în conferinţa rostită la Casa Pogor din Iaşi, în octombrie 1977, şi rămasă pînă azi inedită. O publică Marin Diaconu şi Gabriel Liiceanu într-un volum intitulat **Introducere la miracolul eminescian,** alături de toate celelalte texte care au rezultat de pe urma întîlnirii filosofului cu opera lui Eminescu. E vorba de alte şapte articole, memorii şi conferinţe inedite din secţiunea **Întîlnirea cu manuscrisele eminesciene,** de volumul **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii româneşti,** publicat de Noica în 1975, de cîteva articole rămase în periodice, de consideraţiile pe marginea traducerii lui Eminescu din Kant sau de cîteva interpretări, glose şi fragmente inspirate de opera lui Eminescu şi redactate dintr-o perspectivă care este aproape întotdeauna filosofică.

Ceea ce leagă între ele majoritatea acestor texte este tocmai **eminescianita,** care în cazul lui Noica a însemnat pasiunea, grija sau suferinţa pentru soarta **manuscriselor** eminesciene. Fără să fie cu adevărat specialist în Eminescu altfel, după propriile sale mărturii nu s-a ocupat mai mult de două săptămîni de Eminescu, în afară de lucrul la traducerea din Kant), Constantin Noica este totuşi autorul unei neobişnuite performanţe eminescologice. Aşa după cum Maiorescu a reuşit să îndrepte atenţia contemporanilor săi asupra poeziei antume a lui Eminescu, I. Scurtu, Ilarie Chendi şi mai tîrziu Negoiescu asupra postumelor, I. Creţu şi D. Murăraşu asupra articolelor politice, Petru Creţia asupra teatrului şi Iorga sau Călinescu asupra scriitorului întreg, lui Noica i se datorează în mare măsură resuscitarea preocupărilor de valorificare integrală a manuscriselor eminesciene. Timp de aproape douăzeci de ani (din 1968, cînd i-a adresat un memoriu lui Zaharia Stancu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, şi pînă în 1987, cînd se stingea din viaţă), cu rezultate pentru el descurajante, dar cu o energie şi cu o varietate a mijloacelor pe care nu le-ar fi pus niciodată în lucru dacă ar fi fost vorba numai de sine (ca să obţină manuscrisele poetului i-a spus la un moment dat lui Gabriel Strempel că el este Perpessicius şi Călinescu şi că deci trebuie să le vadă), Noica a pledat pentru **facsimilarea** integrală a celor 44 de manuscrise eminesciene, pe care le-a comparat cu manuscrisele rămase de la Leonardo da Vinci şi Valery. Argumentele sale ? De aici a ieşit toată poezia postumă a lui Eminescu, de aici o bună parte a prozei şi, ceea ce este mai important, de aici ar putea să se nască pentru noi, cei de astăzi, o imagine nouă : aceea a unui Eminescu „pedagogic", cu voinţa lui extraordinară de cuprindere a întregului, aşa cum a fost ea sesizată printre primii de Iorga, cel care l-a numit pe poet „Expresia integrală a sufletului românesc".

De prin 1981, în pledoaria lui Noica apare încă un argument : existenţa numeroaselor pagini germane din manuscrisele eminesciene, rămase din păcate nedescifrate şi fără de care nu ne-am putea hazarda să susţinem că am fi în posesia imaginii complete a omului şi a scriitorului Eminescu.

Ar fi multe de spus despre această ultimă fază a **postumiadei** declanşate în principal de insistenţele adesea supraomeneşti ale lui Constantin Noica. În nişte comentarii despre **Manuscrisele lui Eminescu,** Dan Petroveanu (el însuşi autor al unor contribuţii esenţiale în această chestiune) vorbeşte despre „legenda scrierilor originale eminesciene în limba germană" („scrierile originale eminesciene **în limba germană** sînt aproape inexistente") sau despre legenda notelor de la cursuri (pentru că au fost considerate astfel **„texte excerptate** de Eminescu din cărţi sau reviste pe care le citea").

Într-un studiu impresionant, publicat recent în revista germană **Kurier** (care apare la Bochum, sub conducerea redacţională a profesorului Cicerone Poghirc), romanistul Helmuth Frisch îşi pune şi el această problemă (în ce măsură însemnările germane ale poetului român sînt scrieri originale sau „simple" excerpte), pentru ca într-un al doilea studiu, intitulat **„Die Quellen der deutschen Aufzeichnungen Eminescus" („Izvoarele însemnărilor germane ale lui Eminescu")** să identifice în două gazete germane din 1870—1873 **(Blätter für literarische Unterhaltung** şi **Allgemeine Zeitung)** cîteva din sursele poeziilor germane din manuscrisele eminesciene.

Oricum ar fi, legendă sau realitate „obişnuită", creaţie personală sau „simple" excerpte de cărţi şi transcrieri din revistele vremii, interesul pentru însemnările germane ale lui Eminescu a avansat în prim-planul cercetărilor eminescologice mai ales datorită **eminescianitei** lui Noica. Împreună cu scoaterea din impas a ediţiei Perpessicius, aceasta, e, cu siguranţă, cea mai spectaculoasă înnoire din eminescologia ultimelor două decenii. Iar concluziile pe care aceste însemnări le-au putut provoca sînt şi ele, de cele mai multe ori, impresionante.

S-a vorbit de exemplu, în repetate rînduri, despre excelenţa cunoştinţelor de limbă germană la Eminescu. Dar Helmuth Frisch constată în **„Der Einfluss der deutschen Sprache auf die Person und das Schaffen Eminescus" („Influenţa limbii germane asupra persoanei şi asupra creaţiei lui Eminescu")** ceva mai mult. Căci atunci cînd au văzut pentru prima dată fotocopiile însemnărilor germane ale poetului, mulţi dintre colegii săi n-au vrut, pur şi simplu, să creadă că, aşa cum se prezentau acestea, într-o limbă germană aproape ireproşabilă şi în cea mai curată scriere gotică a secolului XIX, ele puteau să aparţină unui student român. Pornind de aici, Helmuth Frisch poate trage concluzia că Eminescu a avut la dispoziţia sa „două modele de interpretare a realităţii", unul românesc şi unul german, între acestea existînd mai multe asemănări decît se presupune şi se acceptă îndeobşte.

În cele din urmă, **eminescianita** lui Noica s-a dovedit a fi o boală benefică. „Mister Nobody", despre care filosoful vorbeşte de mai multe ori cu năduf în articolele şi în conferinţele sale (adică „domnul nimeni", care a reuşit să-i zădărnicească ani de-a rîndul planurile de editare a manuscriselor eminesciene) a fost obligat să depună armele. Chiar dacă visul lui Noica n-a fost încă integral îndeplinit, temele sale de cercetare au produs un capitol nou în înţelegerea omului şi a scriitorului Eminescu. E vorba de imaginea omului complet, a omului care dispune de mai multe modele de interpretare a realităţii (cum spune Helmuth Frisch) şi care te face să-ţi fie ruşine (uneori în chip creator) de propria ta lipsă de vrednicie. „Personal, mărturiseşte Constantin Noica într-un articol din 1981, păstrasem vreo 30 de caiete cu note dintre anii 1926—1946 (despre cele de după 1946 nu este cazul să vorbim), din care am distrus 20, după ce în anii '60 am luat un prim contact cu cele 44 caiete eminesciene aflate la Biblioteca Academiei Române. Acum, după descifrarea notelor germane, vom distruge şi celelalte 10 caiete. Nimic din ceea ce facem noi, sau măcar unii dintre noi, după 100 de ani de la perioada de studenţie a lui Eminescu, nu merită să supravieţuiască, în comparaţie cu însemnările făcute de «haimanaua» aceea, cum cu dragoste spunea Călinescu".

Florin Manolescu

---

caiet de caligrafie

De ce se moare la vîrste diferite

Exemplul **rău** pentru bietul artist, depăsit de propriul său orgoliu, artistul are nu mai poate concepe — el fiind entrul — că lumea, că istoria ar mai ainta şi fără aportul dînsului :

În vagonul metroului, aproape lipit a fata de geamul uneia dintre uşi, un iat de 10—12 ani face să se mişte înreaga omenească hardughie. Atunci nd metroul pleacă din staţie, dă din în ce mai repede din mîna dreaptă, spre întunericul tunelului, ca şi cum aintarea între o staţie şi alta ar depinde numai şi numai de efortul lui, de lul în care împinge el înapoi zidul. oar datorită lui merge metroul ! El te adevăratul motor ! El e şi energia ectrică !... Înainte să ajungem în urătoarea staţie, datul din mînă, imnsul încetineşte — trebuie să ne prim. În pauza dintre staţii sărmanul iat bea, cu poftă, apă dintr-o sticlă : re nevoie de multe resurse, are nevoie de „combustibil". Nimic nu poate ncţiona fără neostenitul său devoment.

•

Cum se explică „moartea" prematură ? Cum se explică „moartea" unor ameni care n-au apucat să facă tot ea ce credeau ei (şi puteau) că trebuie să facă, oameni care n-au apucat se împlinească, să se mîntuie ? (În imul rînd, ca răspuns preliminar, avem de unde şti dacă în secundele ecesului n-ai mai mult „timp" să te mplineşti, să te mîntui decît într-o viaţă întreagă : şi mai ales, n-avem de unde şti dacă acest „timp" nu este, de fapt, de mult mai bună, de o cu totul altă calitate.)

De ce mor oamenii la vîrste diferite ? De la cîteva luni, pînă la peste o sută de ani ?

Toate aceste probleme sînt pentru mine o minunată dovadă că **nu sîntem singuri, ci împreună :** în Povestea istoriei, în povestea luptei pentru aducerea pe pămînt a Ierusalimului Ceresc. Dacă eu „mor" înainte de-a putea face şi de-a putea fi ceea ce cred eu că e bine să fac şi să fiu — înseamnă că „moartea" mea e mai importantă decît realizările vieţii mele. Mai importantă în economia Poveştii istoriei ce tînjeşte după lumina Sfîrşitului său. Înseamnă că de **pauza mea** de timp şi de existenţă este nevoie în această economie şi nu de zbuciumul meu inconsistent. Înseamnă că de liniştea, de liniştirea vieţii mele era (mai mult decît necesară) nevoie. În jocul, în plusul şi în minusul, în balanţa de energii ale istoriei **tăcerea mea** avea un rost şi nu **zgomotul** bietelor mele bătăi de inimă şi bietelor mele vorbe şi gînduri.

A te gîndi cu părere de rău că mori şi nu apuci să faci cine-ştie-ce, înseamnă — poate — o formă gravă de egoism, de lipsă de iubire. Poate că totul se reduce la acea vorbă care se spune atunci cînd „moare" un om tînăr : „Lasă, maică ! Avea nevoie de el Dumnezeu pe-acolo, pe sus..."

•

O **poveste** făcută din două :

Prima s-a petrecut într-un apartament de bloc în care o bătrînă se uita — pentru prima oară în viaţă — la televizor. Fiind revelion şi văzînd ea acolo, în „ecran" multă, multă lume, a întrebat-o pe noră-sa dacă are destulă mîncare şi băutură pentru atîţia invitaţi. De fapt, bătrîna cu pricina nu fusese niciodată într-un apartament de bloc (ştia mult mai bine ce-i fîntîna decît ce-i chiuveta), nu fusese aproape deloc pe lumea asta, de-acum (faţă de noi ceilalţi : orăşeni, civilizaţi), rămăsese într-un fel de copilărie perpetuă, spaţială nu temporală.

(Au existat — pînă de curînd, poate că mai şi sînt încă — în România spaţii în care unii oameni trăiesc doar copilăria altora din alte locuri româneşti. Şi mai mult ca sigur că noi, românii, trăim un fel de adolescenţă a Europei chiar dacă sîntem bucureşteni, de exemplu. Dar trebuie ţinut cont şi de faptul că, dincolo de civilizaţie, această adolescenţă românească a împlinit deja vreo 2000 de ani.)

Apropó de baba uitîndu-se pentru prima dată la televizor, mi-am adus aminte de acele prime 4—5 luni în care copilul nu se recunoaşte încă în oglindă. Nu-şi recunoaşte dublul. Bătrîna — înţelegînd pînă şi în trupul ei ce-i nunta şi ce-i moartea — a trăit pînă la 80 de ani doar acele prime 4—5 luni. A nu putea să faci deosebirea între bi- şi tri- dimensionalitate înseamnă să nu vezi nimic altceva decît îngeri. Înseamnă să-i vezi mereu, pînă şi-n oglindă.

A doua poveste s-a petrecut într-un sat, prin 1950. Este povestea primelor emisiuni de radio ascultate acolo. Ţăranul, punînd cîte-un băţ în vîrful fiecăruia, a legat o sîrmă între doi nuci bătrîni şi a tras încă una pînă la o pereche de căşti de transmisiune militară în care astfel, se auzeau **ştirile.** Un bătrîn, ascultînd şi privind cu uimire „instalaţia", s-a minunat : „Vă daţi voi seama cîte **ştiri** au trecut pînă acum peste satul ăsta al nostru şi noi n-am ştiut nimic ? !" **(Ştiri** — îngeri capturaţi = duhuri ce pot în sfîrşit vorbi.)

Ion Cristian Bădescu : Umbre

Cristian Popescu

george stanca

Angel radios

Adie-n ceruri mătăsos
Un vînt de angel radios
Iar tu aluneci draga mea
Ușoară albă fulg de nea

Pe o sfoară ca un ochi de viță
Coborîtoare ingeriță
Ce-mi tulburi apele de noapte
Cu ceriul gurii tale coapte

Și ai să mi intri în iatac
Ne om îmbăta cu ceai de mac
Sau tutungim cînepe lise
Și evadăm apoi în vise

Și vom visa cum mîna mea
Se face lujer de lalea
Căci degetele-mi înfloresc
Și cinci petale roșii cresc

Iar pielea ta albă ca neaua
O mîngîiesc doar cu laleaua
Pe unde trece carnea-ți crește
Și contra mea se răzvrătește

Iar cînd se face dimineață
Noi ne mbăiem în rouă creață
Eu te prefir cu mirt pe păr
Iar tu murmuri încetișor

Un cîntic dulce de amor
Un cîntic dulce și frumos
Cu glas de angel radios

Cîntec de pahar (I)

Afuzalinda mea și tristă
Ți-ascunzi tăcerea în batistă
...ma ți bate cu fereală
De aurora boreală
Și nu mă lași nici să m apropii.
Ești rezervația de dropii
Ce stai în bărăganul tău
Cîmpie mare cît un hău.
Dar, e domeniul tău privat
Iar cu stăpînul renegat
Ce-mi mai doresc în vis moșia
Afuzalinda, suta mia
Miros de boabă intomnată
Carnea-ți de chihlimbar mă-mbată.
Și aș vrea în cupe ca să-ți sorb
Sufletul tău pană de corb
Să mă-mbăt cu speranțe vane
Să hoinăresc prin bărăgane ;
Dropii să-mi ciugulească trupul
Și iarna cînd o să dea lupul
Reîncarnat întru zăpadă
Lacrima mea ușor să cadă
La rădăcina griului.
Pe lacrima sufletului
Viscole mari atunci mă culce
Afuzalinda mea, cea dulce !

Zmee de mătase

Și-o să zburăm cu zmee de mătase
mongolfie e dulci brăzdeze cerul
într o nacelă din răchiți pletoase
iți sînt — veneție — gondolierul

Vulturi pleșuvi vor fi să te salute
și albatroși cu-aripe de safire,
condori stăpîni pe aer pe volute
calești de foc cu albe coviltire

Ne vom pluti nocturni pe căi lactee
colan de aștri vei avea pe umeri
și-n piept străluce-ți-vor camee
în timp ce stelele din jur le numeri

Și așa, glisînd ușor printre comete
bătuți de cosmoși astre și zefire
în sunet de trompeți și flajeolete
pe Venus vom cădea întru neștire

Și atunci planeta asta mică a iubirii
centru de galaxii de-amor va fi
iar noi iubiții amorezii mirii
în zmee de mătase vom muri.

Noapte de sînziene

Ah, boieroaică fină trup de lapte
Am să te fur în noaptea de Rusalii
Să te îmbrac în călușar de noapte
După ce am să-ți cumpăr toți vasalii.

Și te voi arunca-ntr-o droșcă sură
Ascunsă bine sub trei cergi de lînă
Și-așa — un hoț cu sufletul la gură
O să-mi mîn caii albi sub lună.

Și am să mas la hanul de trei stele
Cu tine-n brațe voi urca pe scară
Și-n beznă printre vîrcolaci și iele
Te voi iubi cu ură milenară.

Ai să adormi visînd fără măsură,
Căci te-am întins pe flori de sînziene,
Că boieroaicele care se fură
Au dimineți galbine pe sub gene,

Și-așa cu cai solari și duhuri rele
O să-nțelegi că ți-a venit ursitul
Lasă conacul zestrea toate cele
urmează ți cu smerenie iubitul !

Și-o să trăim alături trei milenii
O viață dulce ca gustul alviții
Pe galbenul pufos al sînzienii
Ne vom iubi duios între solstiții.

Hai, lapădă-ți coroana de sulfină !
Cînd ziua vălul nopții-o să ridice,
Smulg iarba fiarelor din rădăcină
Și-am să te fac din nou toată din sp

Amor interetnic

Ești ca o belgie de dulce
Olandă calmă roterdamă
Colibri gata să se culce
Portret clasic de pus în ramă.

Ești ca o franță de penaje
Cu văi de loare și clondire
Fugi goală printre peizaje
Belgica mea, mă scoți din fire.

Căci eu nu pot să mă apropiu
De tine, lucie madonă
Chiar de sîntem ca două copii
Eu sînt flamand — tu ești valonă.

Viol

Ne am cunoscut într-un marfar d
n
erai timidă — eram pus pe fapte
și-n cîntul roților banal și cam bem
am pus la cale-n tren primul viol

Ne-am violat pe dușumelele tari
și apoi plini de sudoare și murdari
cu paie-n păr zăluzi ca-n bou-vagon
dansarăm strînși legați cu un otgon

Și am băut absint din sticle groase
fumînd țigări din zdrențele soioase
ne nemuream cu versuri din Villon
ne violam frumos în bou-vagon

În fumul de mahorcă puturoasă
erai, pe cinstea mea, mult mai frum
decît lungana Berthe, Bietris și All
erai a mea — Madame de Clitorys

Cu muntele lui Venus pronunțat
și sînii mari gomflați exagerat
cu șolduri strangulate ca-ntr-o ghia
ești madona mea feroviară

...cînd ne-am trezit flămînzi setoși ș
marfare mari treceau peste noi doi.

despre...

Scriitura ascetică

O pagină importantă (de nu chiar una din cele decisive) a hermetismului românesc e scrisă de Ion Negoițescu. Criticul a refuzat de la bun început să vorbească în versuri cu cuvintele tribului, instaurînd un proces de discernere a sensurilor imediate și de scoatere a lirismului de sub zodia confesională. Poemele vorbesc un limbaj „dedus", bazat pe epurare și contragere, un limbaj de ecuație mai degrabă decît unul de demonstrație. Ele au împins discursul într-o zonă de spiritualitate exigentă, acolo unde semnificația se opacizează din densitate și claritate reacționează himeric din excesivitate. Poemele intersectează linia de misteriozitate a lumii în limpiditate, organizînd cristalinitatea sensurilor în rețele nu atît stufoase cît împletite din polarități. Poetica lui Negoițescu are un substrat oximoronic al imaginarului și ea își construiește toposurile pe vocația tensiunii genezice dintre infernal și paradisiac, solar și plutonic. Contrase în identitatea metaforei cele două ireductibile se contaminează și fac schimb de calități. Infernalul se suavizează iar paradisiacul se demonizează, altercația lor propunînd un tărîm deopotrivă himeric și ascetic, candid și stigmatizat : „La treapta rîvnită spre care zăpezi moarte suie / mă așteaptă lamura și inelul de iască / deschideți p... firi blînzi undie / imprimăvărata gură de iad ce se cască" (Ucigaș în dificultate). Această concomitență topografică marchează în adînc viziunea poetului și ea sancționează prin prăbușiri lirica ascensională și prin iluminări lirismul căderii. Geometrizată și adesea chiar algebrizată poezia lui Negoițescu nu e niciodată liniară, ea convocînd în puncte focale tensiuni divergente. Asceza limbajului, ca principiu scriptural, disciplinează prin transcriere sfîșieri acute și vertije, făcînd din poem o instituție catartică. Sub geometria scriiturii și sub arabescul abstract se disting însă urmele unei învălmășeli interioare, iar în cerneala aulică se străvede stropul de sînge sublimat. Ion Negoițescu e adeptul unei scriituri victorioase, barbiene, dar victoria acestui limbaj țesut mai degrabă din sensuri decît din semne asupra dramei existențiale nu e niciodată deplină. Scrisul său e un triumf asupra realului, dar nu și o sacrificare a acestuia.

De altfel, în cel mai bun studiu consacrat pînă azi poetului Ion Negoițescu, Ștefan Aug. Doinaș (**Poezie și modă poetică**, 1972) tocmai pe această relație își bazează demonstrația, considerînd poemele „un fel de **jurnal în versuri**, fidel și transfigurat în același timp" și stabilind trei niveluri ale realului de pe care poemele decolează. Această lectură, care stabilește anterioritatea existențialului și face din poem un exercițiu de codificare a lui, reprezintă — grație, firește, chiar lui Doinaș — poziția tare în exegeza liricii lui Negoițescu. Pe ea se sprijină, declarat ori nu, atît Dan Laurențiu cu mai vechile sale glose din **Eseuri asupra stării de grație** (unde „poezia lui I. Negoițescu este un proces de sublimare continuă a datului existențial"), cît și, în comentarii mai recente, doi foarte tineri și foarte buni critici (Ioan Milea, **Steaua**, 2/92 și Iulian Boldea, **Vatra**, 7/92). Temeinică și inviolabilă, ea e departe de a fi, însă o poziție de consens, fiind contrazisă frontal de lectura lui Gh. Grigurcu, pentru care factorul prim și determinant e, dimpotrivă, convenția : „Autorul — zice criticul în **Teritoriu liric** — stoarce din convenții sucul dulce-amar al unei experiențe în loc de a o filtra pe aceasta printr-un limbaj anume". Nici mai tîrziu, în **Poeți români de azi**, poziția lui Grigurcu nu se modifică sensibil : „Simțul decorativului dictează mereu rezolvarea factorului existențial". Cu nuanțări, aceasta e și perspectiva lui Petru Poantă din **Radiografii**. Pe de o parte, deci, realul transcende discursul, de pe alta, convenția transcende realul. În primul caz, poezia înalță realul la investitură, în celălalt ea coboară semnificația în concretul existențial. Și într-unul și în celălalt, condiția ei e de exercițiu demonstrativ, pură aplicație a virtuozității. Fără a întinde discuția în otiozități teoretice ca principiu, fiind vorba de un limbaj inaugural în care mediațiile sînt doar instrumentalizate el nu poate avea, drept cauze eficiente, decît două primordialități concomitente rezolvate în discurs. Hermetismul lui Ion Negoițescu nu e un efort de criptare a realului și nici unul de înfrunzire a abstractelor. El e, mai degrabă o evaziune a sensului în vrajă, o debordare a rigorii în seducție.

Antologia scoasă recent de „Dacia" (Sabasios, 1991) demonstrează cu ev
tă că opțiunea de tinerețe pentru
rism cu sensurile decantate pînă l
fru a fost una definitivă. Dincolo
programatic, se simte în această p
ce exploatează logaritmii simboluri
prezență structurală. Ion Negoițesc
și-a schimbat scriitura, mizînd pe
eași rafinare a semnificațiilor și p
bordarea lanțului intermediar. H
tismul său reclamă o refacere în
invers a reacției semnificante, un
de arheologie a procesului semnifi
Riscurile de impenetrabilitate sînt,
fapt, riscuri de inadecvare în eti
sensului. Poetul lasă, însă, destule c
acces spre inima de rigoare a lir
lui și destule scări ce duc în proxi
te misterului învelat. Poezia se
place și în registre mai tolerante,
nînd voluptatea din notații aproap
recte : „ceață lăptoasă și caldă pin
brînd în lumină / cade-ntre coapse
dura ceața-ntre degete cîntă / ume
lapte prin moale și deasă lumină
tim / gură pe gură de cîntec morți
miruindu-se" (**Plajă**). Peisajul alu
de fapt, într-o senzație și gramatic
nu tinde să-l oculteze, ci doar să-l
sifice existențial. De regulă, însă,
xa lui Negoițescu e rareori atît de
centă. Ea intră, ca instrument al ra
rii simbolice și semnifcatve, în
proces tensionat și trăiește din dis
și contorsiuni. Tensiunea poemelor
bazează și pe această nostalgie a
xei de a-și regăsi forma originară.
de puține ori viziunea însăși se sp
pe această sintaxă turbionară sau
tructurată și discursul devine atun
dans al circumstanțialelor în jurul
ticălei ocultate, ruptă de agresiv
celorlalte : „Cum aș putea cînd no
cum aș putea cînd ploaia / cînd
ca un lujer mi se destramă-n gură
uit cum aș putea cînd mă feresc
ore / cum aș putea cînd țărmul
se desprinde / și glesnelor jertfind
ore cînd în trup / zi pașnic răsări
uit acea din ape / cum aș putea
searbăd neprihănite vîrste / un trup
iat în zale ca-n algele luminii / cu
putea de Phoibos din trupul meu
rup / din care viu coboară și-n ca
desprinde / cum aș putea cu noapt
ploaia și cu fumul / ce verdele
mine parcurge orbul Cocyt ?"
Snagov). Tensiunea care susține,
viziunea, e cea dintre solar și inf
toposuri de impact oximoronic în
lui Ion Negoițescu.

Rigoarea conjurată în poeme joac
meric deasupra existențialului. Po
ficil, angajat în distileria simbol
Ion Negoițescu aude muzica abstra
în concret și zumzetul acestuia în
El urcă din limpiditate în limpi
pînă la ireductibila ocultă a clar

Al. Cistelec

PREMIILE REVISTEI «LUCEAFĂRUL» PE ANUL 1992

Opera omnia: CEZAR BALTAG
Poezie: LEO BUTNARU
Proză: CĂTĂLIN ȚÎRLEA
Critică: VASILE SPIRIDON
Publicistică: GEORGE STANCA

Lupta cu previziunile sumbre

Luptîndu-se încă o dată să înlăture reviziunile sumbre ce planează insis- nt asupra culturii noastre, în general, asupra revistelor literare, în special, Luceafărul" a izbutit să acorde pre- iile sale și pentru anul 1992, grație or sponsori generoși, solidari cu crea- rii României de azi, tot mai ocoliți e instituțiile ce ar trebui să-i stimu- ze și să-i susțină moral și material. u facem nimănui procese de intenție, nstatăm doar o stare de fapt ca a- re, consecința unei crize sociale pre- ngite care, în parte, evidențiază o a- evărată anomalie conjuncturală. De- ita spirituală ce bîntuie prin anumite binete nu trece neobservată, dar nu im încă de ce este nevoie să paraliz- ze și cele două Camere, la fel de pu- n dispuse să voteze o lege a sponso- zării, ce ar rezolva multe neajunsuri spațiul cultural. În aceste condiții ecare, cînd arta se zbate cu dificul- ți financiare, uneori insurmontabile, nbiția noastră de a evidenția talente- autentice, stimulîndu-le pecuniar, e o aventură pentru unii, un moft ntru alți, deși, din punctul nostru vedere — dacă ni se iartă modestia e o datorie de onoare și, în același np, o bucurie mărturisită de a ne re- noaște confrații, exprimați plenar ai ales prin intermediul „Luceafăru- i", la nivelul unui an. În hemoragia vintelor tipărite pe atîtea foi, în in- ția de gazete și grupuri gălăgioase, i nu ierarhizăm valori, ci atragem enția doar asupra unor nume, care t scăpa cititorului, bombardat din ate direcțiile de informații și zvonuri, mai spectaculoase. Într-o zarvă a- rzitoare se aud mai ales vocile care . Este, se înțelege, un paradox, ce ne uce în apropierea lui Cezar Baltag, inentul nostru poet, discretul perso- j al cetății, omul hărăzit cu atîtea ca- ți morale, cîștigătorul premiului cel are al revistei noastre. După Ana andiana, laureata primei ediții — că ne putem exprima așa — Cezar ltag menține aceeași cotă de interes, n întreaga sa personalitate, și sîn- n onorați că îl putem omagia și în st fel.

Ceilalți patru aleși ai noștri sînt, in- cutabil, creatori de talent, ieșiți din ie, cum se mai spune, individualități te, care îmbogățesc benefic climatul rar. Surpriza poate să o constituie, mai pentru unii, Leo Butnaru, poet Republica Moldova care, prin mo- nitatea și inspirația versurilor sale, leazăparcă un curent neocomunist se observă acolo, el, Leo Butnaru, ad sincron cu mutațiile timpului, egal rostire cu confrații întru neam și voțiune. Realizatorul de emisiuni li- are de substanță Cătălin Țîrlea, pare fi mascat prozatorul care a debutat ă din studențe. Ar fi nedrept. Apor- său la editarea suplimentului nos- „Nouăzeci" este precumpănitor. La de tînărul Vasile Spiridon s-a im- prin analizele sale temeinice, prin parțialitatea excursului critic, altfel prin capacitatea de a se ralia co- ntatorilor noștri literari, al căror ct de vedere e de fiecare dată mult eptat. Și, în final, dar nu cel din ur- , George Stanca, polemist redutabil, etar cu vervă (în ciuda melancoliei versurile sale !) ne-a convins că, ă prezența dezinvoltă și oportună a itorilor în multe publicații, interesul estora ar fi diminuat.

Așadar, în ziua Sfîntului Ion, la Casa rnescu, în prezența unui numeros olic, îndeosebi scriitori și gazetari ipă cum atestă și imaginile alătura- ne-am sărbătorit laureații. A fost, r-adevăr, un moment pe care l-am i repetat și-n anii ce vin, nutrind ranța că ieșirea din coșmar e pe a- ape. „Începem să ne dăm seama din în ce mai acut că încercarea de res- rare de care vorbește toată presa lependentă e evident sortită eșecu- . Din păcate, ea va îngreuna evolu- spre democrație, spre economia de tă. Avem temeiul să credem că astă resurecție a forțelor totalitare e un semn de agonie" remarca Lau- rențiu Ulici, în alocuțiunea sa cu aceas- tă ocazie. Nu avem de ce a-i contra- zice. Și, în plus, mai credem că, reaș- ezată pe alte criterii de competență, so- cietatea românească își va recunoaște și își va cinsti cum se cuvine creatorii din toate domeniile. Așa să se trezească puterea ! Așa să ne ajute Dumnezeu !

Marius Tupan

SPONSORI

Editura „Miron"
Teatrul Cazino „Victoria"
Revista „Phoenix"

DIN CUVÎNTUL PREMIAȚILOR

CEZAR BALTAG

Premiile au devenit astăzi un fel de lucru frivol, dovadă că instituții serioase cum sînt Uniunea Scriitorilor sau Ministerul Culturii nu se mai ocupă cu astfel de frivolități. Mie îmi pare bine că regăsesc în persoana lui Laurențiu Ulici un fel de Parsifal al criticii literare românești, adică unul care mai crede încă cu naivitate, cu simplitate și cu evidentă tărie în faptul că există un Sfînt Graal al literaturii.

LEO BUTNARU

În egală măsură, această distincție se referă și la alți colegi ai mei din România de Est, de la fruntariile țării. Mă gîndesc, în special, la Arcadie Suceveanu, Teo Chiriac, Emil Păun, Vasile Girneț, Nicolae Popa, care au fost găzduiți cu multă bunăvoință și înțelegere, și cred că au fost apreciați la justa lor valoare. Acea parte de țară a rezistat și rezistă prin verbul românesc. Reintegrarea s-a făcut deja. Verbul românesc e mai puternic decît arma dușmană.

Luchian : Portretul lui M. Eminescu (schiță)

VIZIUNEA ASUPRA C

George Munte

Poet adevărat și — mai mult decît atît — **poet mare** nu poate fi decît acela în reprezentarea căruia „Natura e un templu", iar el însuși este **oficiantul** în neîntreruptă comunicare cu „pădurea ei de simboluri" (Baudelaire). Tot așa de bine se poate zice că **poet mare** e acela căruia deschisă-i e calea spre „Ursprung" (= **izvorul originar**), spre „Ființa" la toate participînd și pe toate înglobîndu-le (Heidegger). Și nu astfel era Eminescu, atunci cînd din protagonistul nuvelei **Sărmanul Dionis** își făcuse un **alter-ego** simbolic, dotat cu privilegiul de a-și despărți făptura „într-o parte eternă și una trecătoare", dîndu-i preeminența în ceasurile de creație celei dintîi ? Iată-le, asemenea ceasuri, chintesențiate într-o dezvăluire din chiar centrul nuvelei : „Odată, el [Dionis-Dan — n. n.] își simți capul plin de cîntece. Asemenea ca un stup de albine, ariile roiau limpezi, clare în mintea lui îmbătată, stelele păreau că se mișcă după tactul lor ; îngerii ce treceau surîzînd pe lîngă el înginau cîntările ce lui îi treceau prin minte" (**Sărmanul Dionis**). Iată-le, orele de grație, configurate parcă nemijlocit în sensul arătatelor revelații baudelairiano-heideggeriene : „Căci natura e o Doamnă / Care n-are timp și goluri. / Stoluri zboară de cu toamnă, / Dar se-ntorc la anul stoluri. // În zadar și sori și stele / S-ar părea că-s trecătoare ; / Învelișuri toate cele / Sunt ființei ce nu moare" (**Glossă**, versiune din **Ms. 2275 B**). Iată-l, destinul poetului autentic, revelat încă mai limpede : „A pus în tine Domnul nemargini de gîndire [...] / Astă nemărginire de gînd ce-i pusă-n tine / O lume e în lume și în veșie ține" (**Feciorul de împărat fără de stea**). Încît, eminescienele „nemarginii de gîndire" sunt numele românesc cel mai inspirat, poate, ce a fost găsit pentru desemnarea indefinisabilei stări sufletești globale numită **religiozitate**. E starea de **contact cu Absolutul**, — numească-se el „Dumnezeu" sau oricum altminteri în idiomurile diferitelor seminții. Dăinuind ca aspirație difuză la îndeobștea oamenilor, starea aceasta prinde chip lăuntric la marii poeți, potrivit felului îndeletnicirilor și viețuirii lor, nu mai puțin decît la marii mistici, la martiri, la eroi.

Ca atare, de la Dante și Milton, în mai îndepărtate vremuri, pînă la apropiați în timp ca Paul Claudel, iar la noi Nichifor Crainic ori Vasile Voiculescu-tînărul, există „poeți religioși" de un fel manifest, dacă nu chiar aproape sistematizîndu-și inspirația astfel. Nu același e însă cazul cu atîția alții, la care religiozitatea e de identificat **stricto sensu** doar în situații anume, totalitatea operei vădind-o numai ca pe o stare difuză, discernabilă între nestatornicele hotare ale așa-numitului „inefabil". Poe, Baudelaire, Rilke, T. S. Eliot sunt în situația aceasta. Iar la noi — Eminescu. Cu suplimentara precizare că la Eminescu nu poate fi în discuție doar **religiozitatea** inerentă marilor poeți. Înnăscută. Îl definește pretutindeni, în operă, o preocupare vizînd istoria religiilor ce o anticipa în multe privințe pe aceea a lui Mircea Eliade, dimpreună cu reflecția aprofundată asupra problematicii religioase și convertirea a ceea ce descoperise în substanță artistică durabilă. E vorba, așadar, de un versant al **eminescianismului** abia măsurat din ochi pînă pe la sfîrșitul perioadei interbelice, apoi ocolit cu premeditare în jumătatea de secol a ateismului militant comunist, — așa încît acum cam totul e de luat de la capătul dintîi.

Ca poet-„kavi" și, în genere, ca beletrist (autor de proză artistică, de proiecte și compuneri dramatice ajunse în diferite stadii de realizare, de însemnări manuscrise **ad-hoc**, de publicistică), Eminescu proiectează trăirile și problematica religioasă într-o viziune de universală cuprindere și de elevație pe potrivă. Cunoscător apriat al mitologiilor și doctrinelor religioase din spațiul eurasic, preocuparea de o viață a poetului-cugetător era de a le surprinde posibilele rădăcini comune convergențele, înrudirea finalităților, — spre mereu mai buna așezare a temeiurilor propriei înțelegeri privitoare la „adînca întocmeală" a lumii (**Andrei Mureșanu**, 1871). Însă, nedispunînd acum de spațiu pentru deschiderile comparatiste ce s-ar impune, să ne referim în cele ce urmează doar la motivațiile specifice, intime, ale religiozității eminesciene. Printre cele de primă importanță, distingem cel puțin patru : 1) un impuls **gnoseologico-antropogonic** cum nu multor poeți de seamă ai lumii le-a fost dat ; 2) o impenitentă disponibilitate **filosofico-etică** de a da cuprins întregii creații prin scrutarea existenței umane și transumane din perspectiva lui **hic et nunc** și **in aeternum** mereu confruntate, mereu puse în cumpănă ; 3) îndreptățirea **național-pragmatică** pe care — cu mai puțină ostentație decît oricare altii — Eminescu a atribuit-o pururi scrisului său ; 4) profuziunea de resurse în ordinea **expresivității artistice** — a motivelor tropilor, materiei lexicale — cu care Eminescu intuia că reprezentările mitologico-religioase despre lume le-au fost totdeauna de sprijin neprețuit oamenilor de artă.

Într-o însemnare manuscrisă unde s-ar zice că gîndirii teologale i se căutau justificări cu ajutorul categoriilor și al formelor aprorice ale intuiției pure kantiano-schopenhaueriene în materie de cunoaștere, dăm de următoarea demonstrație : „Dumnezeu. El are predicabiliile cîtor trele categorii ale gîndirii noastre. El e pretutindeni — are spațiul ; el e etern — are timpul ; el e atotputernic, dispune de întreaga energie a Universului. Omul e după asemănarea lui : Omul reflectă în mintea lui — **in ortum** — cîteșitrele calitățile lui. De aceea la-nceput era Verbul, și Verbul era Dumnezeu, și Dumnezeu era Verbul" (**Ms. 2267, f. 1 v.**). O astfel de însemnare deriva, cum lesne se înțelege, din **obsesia antropogonică** oriunde prezentă în scrisul eminescian ; din ghemul de întrebări, din setea de certitudini cu privire la obîrșia dintîi a seminției umane. „Omul e după asemănarea lui"... : parafrază la cunoscutele apoftegme biblice potrivit cărora „a zis Dumnezeu : «Să facem om, după chipul nostru și după asemănarea noastră»" ; iar drept urmare, „a făcut Dumnezeu pe om, după chipul său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut, bărbat și femeie i-a făcut" (**Vechiul Testament. Facerea**, 1, 26—27).

Iată cu ce argumentație teologico-filosofică se putea ocoli, prin urmare, teoria darwiniană a **Originii speciilor pe calea selecției naturale** ! Teorie pe care, gazetar la **Timpul** fiind, Eminescu o invoca frecvent în disputele cu adversarii politici, — prea de tot „antropoizi" în gîndire și în purtări ! Numai că ar fi să-i bănuim hermeneutica de superficialitate, dacă însemnării de mai înainte i-am atribui mai mult decît rostul de simplă, fugară reflecție ipotetică. De ne întoarcem la beletristica eminesciană, îndeosebi la poezie, priveliștea se schimbă. Miezul aceleiași însemnări îl regăsim intact înspre finalul poemului **Memento mori**. Numai că, de astă dată, el revine într-un context de interogații paroxistice și de îndoială abia subiacentă : „Tu, ce în cîmpii de caos semeni stele — sfînt și mare, / Din ruinele gîndirii-mi, o, răsari, clar ca un soare, / Rupe valurile d-imagini ce te-ascund ca pe-un fantom ; / Tu, ce scrii mai dinainte a istoriei gîndire, / Ce ții boltile tăriei să nu cadă-n risipire, / Cine ești ?... Să pot pricepe și icoana ta... pe om." În nuvela **Sărmanul Dionis**, după ce îi fusese dat să acceadă la o existență orfică („își simți capul plin de cîntece". „— Nu vezi tu, Mario, că tot ce gîndesc eu îngerii împlinesc în clipă ?" ș.c.l.), însatisfacția de ultim resort a eroului nu se stingea : „Numai o poartă închisă n-au putut-o trece niciodată [Dionis-Dan și Maria, cufundați în beatitudinea din paradisul lunar — n. n.]. Deasupra ei, în triunghi, era un ochi de foc, deasupra ochiului un proverb cu literele strîmbe ale întunecatei Arabii. Era doma lui Dumnezeu. Proverbul, o enigmă chiar pentru îngeri. Însă oare de ce omul nu gustă vreo fericire [?] Veșinic semnul arab de pe doma Domnului îi preocupa mintea lui Dan, vană-i era căutarea lui prin cartea lui Zoroastru — ea rămînea mută la întrebările lui." Prin urmare, chiar și într-o ambianță existențială aidoma celei a îngerilor, „omul nu gustă vreo fericire !" O „fericire" în sensul **plenitudinii absolute**, desigur, cum după logica omenească i s-ar cuveni celui creat „după asemănarea" Ființei ce „are predicabiliile" omniprezenței, ale eternității, ale atotputerniciei. Însă de vreme ce logica aceasta se vădește a fi doar una a **omologiei**, nu a **identității** în sinea oamenilor cutremurul atropogonic și-a prelungit ebuliția de la generațiile închinătorilor la idoli pînă la cea a lui Einstein și a continuatorilor săi actuali. Cu speranțele, îndoielile, nedumeririle, sau chiar și pornirile spre blasfemie, — fiecare cu suportul lor abscons (și nu o dată paradoxal) de religiozitate.

Dincolo de ceea ce am și relevat, toți acești constituenți ai funciarului impuls antropogonic îi aflăm în poezia lui Eminescu. Iată, fie și sărind numai cîteva versuri de după cele reproduse mai înainte din **Memento mori** : „Oare viața oamenirei nu te caută pe tine ? / Eu, un **om**, de te-aș cunoaște, chiar să mor mi-ar părea bine. / Dar să știu — semeni furnicei ce cutează-a te-gîndi ? // Cine-a pus aste seminte, ce-arunc ramure de raze. / Într-a caosului cîmpuri, printre veacuri numeroase, / Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om ? / A pus gînduri uriașe într-o țeastă de furnică. / O voință-atît de mare-ntr-o putere-atît de mică, / Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom." Într-o poemă postumă numită inițial **Christ** (1869), iar într-o versiune ulterioară, amplificată, **Dumnezeu și om** (1873), obsesia antropogonică reapare, sugerată de vechea credință potrivit căreia lui Isus i s-a zis — deopotrivă — „fiul lui Dumnezeu" și „fiul omului", Poezia, printre cele ce fac din Eminescu un poet religios ca atare, prezintă interes într-o multitudine de privințe. E de toată limpezimea în cucernicia versurilor din acest poem, întîi, adeziunea — rămasă definitivă și proliferînd mai pe urmă în susținerile gazetarului de la **Timpul** — față de creștinismul originar, încă neadulterat de instituționalizări ipocrite și de răsfrîngerile acestora pînă și în arta religioasă : „Era vremi acelea, Doamne, cînd gravura grosolană / **Ajuta** numai al minții zbor de foc cutezător... / Pe cînd mina-ncă copilă pe-ochiul sfînt și arzător / Nu putea să-l înțeleagă să-l imite în icoană. // Însă sufletul cel vergin te gîndea în nopți senine. / Te vedea rîzînd prin lacrimi, cu zîmbirea ta de înger. / Lîngă tine-n genunchiată, muma ta stătea-n uimire, / Ridicînd frumoasă, sfîntă, către cer a sale mîne // [...] Azi artistul te concepe ca pe-un rege-n tronul său, / Dară inima-i deșartă mina-i fină n-o urmează... / De a veacului suflare a lui inimă e trează / Și în ochiul lui cuminte tu ești om — nu Dumnezeu. // Azi gîndirea se aprinde ca și focul cel de paie — / Ieri ai fost credință simplă — însă sinceră, adîncă. / Împărat fuși Omenirei, crezu-n tine era stîncă... / Azi pe pînză te aruncă, ori în marmură te taie." E de relevat în acest poem nu numai elogiul a ceea ce va fi fost fervoarea creștinică de odinioară, dar și un cult al Madonei prezent dintru început în versurile eminesciene, crescînd cu anii, vădind o puritate afectivă și o delicatețe a expresiei cum numai la Dante și la urmașii săi renascentiști mai aflăm. Și e, în chiar centrul poemului, o speranță aproape agonică în lupta ei cu îndoiala că nașterea lui Crist va aduce mult așteptata limpezire a nedumeritoarei enigme antropogonice : „Fi-va oare dezlegarea celora nedezlegate ? / Fi-va visul omenirei grămădit într-o ființă ? Fi-va brațul care șterge-a omenimei neputință / Ori izvorul cel de taină a luminii-

// Va putea să risipească c
eternă, / Cea durere ce-i născu
terea mărginită / Și dorința fa
gini ?... // În tavernă ?... 'n u
născut dar adevărul ? / Și în f
sire e-nfășat eternul rege ? / I
unui secol, din martiriul lun
Răsări o stea de pace, lumi
și cerul..."

Nexul antropogonic din care
tutul funciarmente dilematic
umane, e, prin urmare, acesta
cu putință „gînduri uriașe în
de furnică" ? ; și cum de înca
tă-atît de mare-ntr-o putere-a
că" ? (**Memento mori**) ; „neliniș
„durerea" provenind „din put
nită și dorința făr' de margin
zeu și om) ce obîrșie pot avea
este „icoana" lui Dumnezeu, e
mănarea lui" (**Ms. 2267, f. 1**
cum **nivelul antropogonic** al
nesciene întregi, asupra căruia
nu degeaba am stăruit cu o
juri, a rezultat din așteptarea
celora nedezlegate" prin între
mănuncheate adineaori. E o
din care au crescut, suprap
acestei **temelii antropogonice,**
sociogonic relevat de Tudor
Memento mori, precum și cel
din care și-a făcut principal
cercetare G. Călinescu. Însă d
acestei **așteptări** e numitul ori
înțelesul „Cine ești [tu, I
[Spune-mi-o !] Să pot pricep
ta... pe om" (**Memento mori**), n
chis că unul dintre principiile
re ale operei eminesciene e c
Răspunsul aproape că se înț
sine. Din fervorile și contrari
tei „așteptări" au rezultat mi
ții, **distinguo**-uri care conferă
Eminescu o mai mare unitat
decît se crede.

În ordinea cugetărilor din
de anvergură filosofică, deși
întrebările cu rost antropogo
nu-s mai puțin frecvente decît
tica eminesciană. Și-s îngemăr
teze pe potrivă, ca aici : „In
Universul s-opintește. Omul e
Fiecare om e-o-ntrebare pu
spiritului Universului" (**Ms. 22**
Uneori, întrebarea e contrasă
ntregul în ipoteză : „Ideea dun
născut din negație, din ceea
spiritul nostru — atotștiutor ;
nu este brațul nostru — atotpu
ceea ce nu este viața noastră
din aceea ce nu este sufletu
ubicuu" (**Ms. 2275 B, f. 90**). Da
unor răspunsuri nu îl ocolește
Îndeosebi în lirica sa, dar ș
prozastice ca **Sărmanul Dioni**
ra, precum și în foarte multe
preocupări etico-politice. Toate
balansuri între contrarietatea
nă la apostazie și cucernicia
tați rare. Și fiindcă esența v
nesciene asupra trăirilor relig
nere, iar a credinței creștine în
dem a o fi circumstanțiat p
pînă acum, — rămîne să ne r
semnalarea unor texte pasibi
dezvoltări analitice, precum s
punctări concluzive.

Într-un poem ca **Mortua es**
bilitatea de a descoperi vreo n
unei copile în ființa căreia na
case parcă toate farmecele, ia
rală a oamenilor — toate vi
la asemenea încheiere : „La
totul nu e nebunie ? / Au mo
ger, de ce fu să fie ? / Au c
me ? Tu chip zîmbitor. / Tră
ca astfel să mori ? / De e se
e-ntors și ateu. / Pe palida-ți
scris Dumnezeu." În poemu
Andrei Mureșanu (1871), cred
în folclor și cristalizîndu-se l
cum că suntem un popor p
istorie e reluată dintr-o vastă
filosofico-religioasă. Începînd
fira cu mari sarcasme „nefe
noastre și domnia evasi-ge
„răului" în lume, meditația co
mai îndătinat spirit romantic
vocarea lui Satan, cel ce a v
„Nimicul" asupra a toate ci
fiindcă „a știut că-n ceruri, r
tul tronă. / Că secole năti
l-încoronă". Finalul poemului
o spășire adînc înfiorată d
credinței și în Atoateziditorul
nul poporului nostru : „Stin
Doamne, cuvîntul nimicirii / A
nic-rece ce-n sufletu-mi trăie
boară-te în mine, mă fă să
C-a ta făptură slabă-s [...] //
lan albastru sădit cu griu de
imi arată planul adîncei into
care-și mișcă sorii. — În si
ghindă / E un stejar. — Cun
proprii rădăcine, / Din planu
ascuns în colțu-obscur / Își
chiul aspru — așa poporul m
e puterea-ți..." Poemul prin e
tropogonic e **Demonism** (1872),
exacerbarea obsesiilor negato
înainte, însă vizîndu-l nu pe
creștin, ci pe zeul iranian Or

MINESCIANĂ
ŞTINISMULUI

ar fi răspunzător de toate nefericirile omenești, deoarece : „Făcuți suntem / După asemănarea-acelui mare / Puternic egoist", fiind „răi / Fără de-a avea puterea lui. Răi putem fi / Mai ca și el — dară din neputință / Se naște ironia vieții noastre." Asemenea reprezentări antropogonice, — la locul lor, pe tărîmul **mitului**, unde **probabilul** se întîlnește în chip necesar cu **plauziblul**, — reapar și în **Rugăciunea unui dac**, din 1879 (numită anterior **Rugăciunea unui budist**), sau în **Gemenii** (1881), unde un fabulos rege dac, Sarmis, rostește un paradoxal blestem așa-zicînd „invers" la adresa lui Zamolxe, văzut și el în ipostaza de zeitate malefică. Iar în **Luceafărul**, după cum se știe, Demiurgul vădește o neîndurare tot atît de „rea" cu privire la soarta oamenilor, oricît de „senine" îi apar alegațiile privitoare la întocmirea lumii.

Cu totul alte imagini și simțiri ne întîmpină în **Învierea**, **Răsai asupra mea**, **Rugăciune**, poeme din 1878—1879 izvorîte nu din înghețurile minții, ci din căldura și luminiscențele de speranță ale inimii, înfruntîndu-l nu pe **Deus irae** al Vechiului Testament și al altor bătrîne mitologii vrăjmașe oamenilor, ci implorîndu-l pe **Deus misericordae** al Noului Testament, întemeietor al atît de elevat-umanei religii creștine. Poet prin definiție religios, în spiritul credinței împămîntenite la noi deodată cu ivirea pe lume a poporului român, Eminescu în aceste poeme e. În **Învierea** (1878), priveliștea se deschide asupra unei biserici de țară de pe autohtone meleaguri, cu preot și enoriași deopotrivă de cufundați în umilitate, smerire, datină străvilitoare de descumpănă : „Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii, / Al morții rece spirit se strecură-n tăcere ; / Un singur glas înghină cuvintele de miere, / Închise în tratajul străvechii evanghelii. // C-un muc în mîni moșneagul cu barba ca zăpada, / Din cărți cu file unse norodul îl învață / Că moartea e în lupță cu veșnica viață, / Că de trei zile-nvinge, împlit muncindu-și prada // [...] // «Nimica înainte-ți e omul ca un fulg, / Și-acest nimic îți cere o rază mîngîioasă, / În pilcuri sunătoare de plînsete duioase / A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg»" Iar odată răstimpul Pătimirii trecut, evocarea se deschide ceremonialului celei mai îmbărbătătoare dintre Tainele crezului creștinesc : „Apoi din nou tăcere, cutremur și sfială / Și negrul întuneric se sperie de șoapte... / Două-spre-zece pasuri răsună... miez de noapte... / Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală. // Un clocot lung de glasuri vuiet de bucurie... / Colo-n altar se uită și preoți și popor, / Cum din mormînt răsare Christos învingător, / Iar inimile toate s-unesc în armonie : // «Cîntări și laude-nălțăm / Noi, Tie Unuia / Primindu-L cu psalme și ramuri. / Plecați-vă neamuri. / Cîntînd Aleluia ! // Christos au înviat din morți, / Cu cetele sfinte, / Cu moartea pre moarte călcînd-o, / Lumina ducînd-o / Celor din morminte !»". O devoțiune ca aceea din orice rînd celebrator al lui Isus e și în poemele închinate Maicii Domnului. Rar de aflat în poezia românească o ipostaziere a căinței creștine, ca treaptă de trecere peste dezastre, o puritate a simțirii și o delicatețe de tonuri ca aceea din sonetul **Răsai asupra mea** (1879) : „Răsai asupra mea, lumină lină, / Ca-n visul meu ceresc d-odinioară ; / O, maică sfîntă, pururea fecioară, / În noaptea gîndurilor mele vină ! // Speranța mea tu n-o lăsa să moară / Deși al meu e un noian de vină ; / Privirea ta de milă caldă, plină, / Îndurătoare-asupra mea coboară. // Străin de toți, pierdut în suferință / Adîncă a nimicniciei mele. / Eu nu mai cred nimic și n-am tărie, // Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința / Și reapari din cerul tău de stele : / Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie !" După cum **Rugăciune** (1879) e capodopera poeziei românești în astfel de lamură a simțirii și, nu mai puțin, o podoabă între rugile înălțate spre Madona de orice mare poet al lumii : „Crăiasă alegîndu-te, / Îngenunchem rugîndu-te, / Înaltă-ne, ne mîntuie / Din valul ce ne pîntuie : / Fii scut de întărire // Și zid de mîntuire, / Privirea-ți adorată / Asupră-ne coboară, / O, maică prea curată / Și pururea fecioară. / Marie ! // Noi, ce din mila sfîntului / Umbră facem pămîntului, / Rugămu-ne-ndurărilor / Luceafărului mărilor : / Ascultă-a noastre plîngeri, / Regină peste îngeri, / Din neguri se arată, / Lumină dulce clară, / O, maică prea curată / Și pururea fecioară, / Marie !" Am nesocotit pietatea creștinească, dacă am sugera ca asemenea Psalm cu mireasmă de indicibilă simțire românească și drept-credincioșenie ar fi introdus în ceremonialul liturgic din bisericile noastre ?

În gazetăria eminesciană recursul la credința și datina creștină e de o asemenea frecvență, încît ar presupune o discuție aparte, — migăloasă și vastă. Să ne restrîngem, aici, la cîteva spicuiri, începînd cu aceasta, — axială : „Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lîngă Dunăre. Ea a stabilit și unificat limba noastră într-un mod atît de admirabil, încît suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise ; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea prin poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanelor de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualele ei poate fi cosmopolit, socialist, nihilist, republican universal și orice-o veni în minte, dar numai **român nu e**" (**Timpul**, 2 februarie 1879). Și-or fi pierdut asemenea constatări și îndreptări de cuget actualitatea ? Greu de admis, deoarece reinstituirea **democrației** ce ne preocupă astăzi atîta nu e — în ipostaza sa europeistă — decît un fruct tîrziu al credinței creștine și al eticii acesteia din punctele de obîrșie. Cînd și unde „democrația" aceasta tinde spre o cît mai deplină autenticitate, — Eminescu releva printr-un articol de profunditatea și frumusețea unui poem. E acela numit **Paștele** : „Vin zile de înviere și trec. Ici se salută oamenii cu **«Surrexit ! Vere Surrexit !»** dincoace cu **«Hristos Voscres !»** și în toate limbile pămîntului se repetă acest cuvînt, dar noi zicem ca Faust : **„Die Botschaft hor/ ich wohl, allein mir fehlt der Glaube!"** Ba credem c-a înviat în inimile sincere cari s-au jertfit pentru învățătura lui, credem c-a înviat pentru cei drepți și buni, al căror număr mic este ; dar pentru acea neagră mulțime, cu pretexte mari și scopuri mici, cu cuvînt dulce pe gură și cu ura în inimă, cu fața zîmbind și cu sufletul înrăutățit, el n-a înviat niciodată [...] Dar rămîie datina și înțelesul ei sfînt, așa cum e de mult ; și, de nu va sosi niciodată acea zi din care să se-nceapă veacul de aur al adevărului și al iubirii de oameni, totuși e bine să se creadă în sosirea ei, pentru ca să se bucure cei buni în «ziua învierii», cînd ne luminăm prin sărbătoare și ne primim unul pe altul și zicem **frați** celor ce ne urăsc pe noi și iertăm pe toți pentru înviere, strigînd cu toții : **«Christos au inviat !»**" (**Timpul**, 16 aprilie 1878).

•

În **Preot și filosof** (1874), — apologie lirică a poetului „kavi" cum numai la Holderlin am mai întîlnit, în privința profunzimii și fineței distingerilor, — Eminescu glăsuiește așa : „Că n-avem sfinții voștri, voi ne mustrați, preoți, / Deși de-a voastră tagmă suntem și noi cu toți... / Și nouă vînătoarea de aur și mărire / Ne-nsamnă-n astă lume a Răului domnire. / Și nouă-nghesuirea pe drumul spre plăcere / În suflet naște scîrbă și inimei durere. / Și noi simțim că suntem copii nimicniciei, / Nefericiri zvîrlite în brazdele veciei... / [...] / Și noi avem o lege — deși nu Dumnezeu — / Simțim că Universu-l purtăm și prea ni-i greu. / [...] / Nu ne mustrați ! Noi suntem de cei cu-auzul fin / Și pricepurăm șoapta misterului divin. / Urmați în calea voastră mulțimii de absurzi / Și compuneți simfonii și imnuri pentru surzi. / Ascuteți adevărul în idoli, pietre, lemn, / Căci doar astfel pricepe tot neamul cel nedemn / Al oamenilor zilei sublimul adevăr — / Ce voi spuneți în pilde, iar noi l-avem din cer."

Peste ani, după cum am văzut, distingerile din acest poem reapăreau în articolul numit **Paștele**. Și ce voia să zică Eminescu prin toate acestea ? Că, din perspectiva viziunii sale antropogonice, există un „Dumnezeu" de numit nu „în pilde", ci făcîndu-se simțit prin intuiția directă a celor „cu-auzul fin" ca „Dumnezeu-filosofic", ca „Univers" a cărui „greutate" o poartă din generație în generație mintea marilor cugetători, oameni de știință, poeți. Și care poate fi **ecuația** acestui „Dumnezeu-Univers", mereu rezolvabilă, dar veșnic de nerezolvat ? În **Manuscrisul 2267**, f. 96 v., ecuația aceasta e numită cu maximă simplicitate în premisa majoră a unui silogism ce nu e necesar să fie reprodus în întregime aici : „o parte nu poate fi un întreg". Într-asemenea evidență rezidă cheia unității din adînc a întregii opere eminesciene. Cu ajutorul ei înțelegem de ce eroul nuvelei **Sărmanul Dionis** nu apucă să-și autodefinească deșertăciunea prin acel **„Oare fără s-o știu nu sunt eu însumi Dumne..."**, prăbușindu-se spre minuscula planetă de unde pornise — înainte de a rosti **întregul** Cuvînt. Cu ajutorul cheii acesteia, dată prin privilegiul intuiției, „prea frumoasa fată" din **Luceafărul** nu mai cade în eroarea lui Dan-Dionis, ajungînd la acel — pentru mulți derutant pînă la stupefacție — „Te-ai potrivi cu mine..." spus lui Cătălin la capătul „visului de luceferi". Și la orice pagină am deschide opera lui Eminescu, nu trebuie să uităm ceea ce poetul-cugetător a avut pururea în minte : că „o parte nu poate fi un întreg". După cum nu e îngăduit să uităm că **partea** „visează" **întregul**, că totdeauna năzuiește la mai buna lui înțelegere, — că Dan-Dionis, ca Ieronim (eroul nuvelei **Cezara**), ca fata descoperitoare a „măsurii lucrurilor" din **Luceafărul**, dar înainte de orice ca Eminescu însuși (cel din **Preot și filosof**, dar și din oricare operă). Dacă vom proceda astfel vom înțelege de ce în viziunea eminesciană asupra religiilor — îndeobște și a creștinismului — în speță, e de disjins **o cale a reflecției intuitive** și **o cale a credinței**. Cea dintîi duce la reprezentarea unui Dumnezeu înzestrat cu atributele „răutății" (ca în **Demonism**), ale „neîndurării" Demiurgului ce e tot una cu necesitatea universală (**Luceafărul**), în genere — ale oricăror semne de „răceală" cu care își reprezintă Eminescu divinitatea în ipostază de „Dumnezeu-Tatăl". A doua cale duce la fervorile celei mai pure „iubiri" cu care am văzut că li se încrede și li se adresează poetul lui Crist („Dumnezeu Fiul") și Madonei.

Dincolo de arătata cheie hermeneutică pentru înțelegerea celor două „căi", survin aici și date ce aparțin unui **abscons „mit personal" eminescian**. Despre acesta, însă, cu alt prilej.

Sculptură de Gh. I. Anghel

Scrituri ale imaginarului într-o postumă de tinerețe: «MEMENTO MORI»

I IMAGINE. IMAGINAR. DE CE O LECTURĂ A IMAGINARULUI PENTRU „MEMENTO MORI"

Se vorbește adesea de imagine în poezie, subliniindu-se caracterul retoric, ca despre o „repetare mentală, în general simplificată și mai puțin pregnantă, a unei percepții anterioare". Henri Morier în al său „Dicționar de poetică și retorică" definește imaginea printr-o comparație condensată „între un obiect cunoscut și al doilea obiect fără raport formal cu primul, dar care produce asupra sensibilității autorului o impresie analoagă celei pe care ar produce-o primul".

Accentul este pus în prima definiție pe **reprezentare** și pe caracterul prealabil al conceptului (semnificatului), ca și la Sartre pentru care imaginea trimite întotdeauna la o gîndire rațională și inițiala pe care ar reprezenta-o succint. În definiția lui Morier caracterul fabricat al imaginii este accentuat prin cele două figuri — abstractă și impresivă — ale acesteia. Distanța imagine-metaforă este minimă în această definiție, poetul fiind cel care a vrut să spună ceva oricînd reformulabil, într-un limbaj imatur, incapabil să stăpînească realitatea conceptual. Concluzie dezmințită de o întreagă tradiție începînd cu Breton și celebra sa remarcă despre poezia lui Saint-Pol Roux, Mallarmé și limbajul poetic ca limbaj al generarii de sens, folosit de cîțiva inițiați. Rimbaud („trebuie să fii vizionar"), Eluard cu „rațiunea poetică atotjustificatoare", „curentul de sens adînc" care face trecerea de la proză la poezie pentru Poe, sau recunoașterea poeziei după proprietatea de a fi „reprodusă în forma sa" (Valéry).

Tocmai pe refuzul acestei împietriri (în metaforă sau reprezentare mentală simplă) se întemeiază redefinirea imaginii și a Imaginarului de către Burgos cu și reproșul făcut de acesta lui Durand pentru „clasificarea izotopică a imaginilor". Burgos pornește de la definiția lui Jung, după care adevărata imagine „exprimă conținuturile inconștiente, momentan **organizate într-o constelație** care răspunde pe de-o parte creativității proprii a inconștientului și pe de altă parte, influenței pe care o exercită starea de moment a conștiinței. Iar de la această definiție care izolează imaginea de referenții ei și o situează concomitent în raport cu cele două lumi care o alimentează, pînă la a numi poezia „o limbă în care Forma constituie imaginea Ideii" nu este decît un pas. Esența imaginii ar fi, așadar, devenirea, dinamismul, faptul că este „întotdeauna pe cale a se făuri pentru creator ca și pentru cititor", deci imposibilitatea și vacuitatea oricărei inventarieri sau clasificări. Imaginea veritabilă (productivă pentru poetica Imaginarului) oscilează între două lumi — cea a realității profunde și cea a realității exterioare — care se cheamă, se informează și se deformează creînd o nouă realitate.

Răspîntia schimburilor între cele două realități complementare este locul Imaginarului — „acest traseu în care reprezentarea obiectului se lasă asimilată și modelată de către imperativele pulsionale ale subiectului și prin care, reciproc (...) reprezentările subiective se explică prin acomodările anterioare ale subiectului la mediul obiectiv". Poetica lui Burgos este mai aproape în definirea Imaginarului de imaginea pendulului folosită de Valery, unde mișcarea se face între Voce (caracteristicile sensibile ale limbajului) și Fond (idei semnificative, valori, **imagini**) decît de „traseul antropologic" al lui Durand.

Redefinirea imaginii și a Imaginarului din perspectiva unei poetici a virtualului este primul pas pentru a justifica o lectură a Imaginarului aplicată uneia dintre cele mai studiate postume de tinerețe ale lui Eminescu — „Memento mori" — poem structurat în funcție de un Cronos hiperbolic și pe căutarea unui mijloc de a transcende deșertăciunea lui. La fel teoriile Imaginarului (Durand, Burgos, Jacques Le Goff) unde raportarea la timp și temporalitate este legată de un izomorfism continuu care reunește „o întreagă serie de imagini disparate la prima vedere, dar a căror constelație îngăduie determinarea unui regim multiform al angoasei față de timp. Dacă Durand își structurează întreaga teorie arhetipologică pe o dialectică a „fețelor timpului, a antitezei regim diurn — regim nocturn al imaginii, punînd permanent în prim-plan atitudinea angoasantă a omului în fața morții și a timpului", Burgos operează în planul scriiturii Imaginarului, fixînd trei tipuri posibile, în jurul celor trei modalități de structurare dinamică a domeniului de cucerire, de refuz (regim eufemistic), și scriitura vicleșugului (regim antitetic) : totul coagulat în funcție de Timp și de mișcările imprevizibile ale ființei (poemului, poeticianului și lectorului) în devenirea sa virtuală.

Poemul eminescian (scris în 1872), căruia Călinescu îi recunoștea „caracterul sculptural extravagant", găsindu-l „abstract ca structură deși grandios" este, ca majoritatea postumelor de tinerețe (dacă ar fi să ne referim doar la „Feciorul de împărat fără de stea" sau „Odin și poetul" — scrise în același an) polimorf, construit pe un fundal de „monumental geologic" izvorît dintr-o „fantazie" în cele din urmă dătătoare de sens. Nu este întîmplătoare alegerea postumelor de tinerețe de către Elena Tacciu într-un „eseu asupra imaginației materiale", pentru că în ele autoarea găsește forțe ale imaginației care „se manifestă nestingherit, invadînd subconștientul eminescian care vibrează muzical în fața lor". Dar dincolo de imaginația materială și de simbolistica ei, în postumele de tinerețe se vede, „la lucru", acel **agent** („sistem viu producător de versuri", ar spune Valery) ce creează adevăratul „limbaj în limbaj" și care răspunde numai nevoii pe care trebuie să o creeze el însuși. Sarcina poeticianului s-ar reduce la a lăsa imaginile poetice, care stau sub semnul unei noi ființări să vorbească, să urmărească legătura dintre diferitele constelații ale acestora și devenirea lor. Iar relevarea „traseelor obligante" și a scriiturilor Imaginarului nu încearcă decît să facă textul mai locuibil, adică „să parcurgă scriitura forțelor și a formelor lui depline, urmînd căile Imaginarului, fără a neglija nici **unul** dintre materialele concrete, nici în funcțiile lor referențiale, nici în funcțiile lor generatoare, dar fără a pierde din vedere nici trama unei texturi complete, care nu-și găsește unitatea decît dincolo de ea".

II „ȘI ICOANELE-S ÎN LUPTĂ"

Imaginarul e numit în preambulul la „Memento mori" „lumea-nchipuirii", „posomoritul basmu" sau „mit", într-o suprapunere de termeni provenită dintr-o identitate între rațiunea mitică și cea poetică, identitate prefigurată aici și folosită în zugrăvirea Daciei mitice ca un decor sălbatic, montan și din asimilarea altor spații și timpuri decît cele autohtone.

Dar preambulul la „Panorama deșertăciunilor" este mai mult decît o definire clară a Imaginarului și a funcțiilor sale transfiguratoare : este totodată o fixare a regimului antitetic ce caracterizează poemul la trei niveluri definibile prin opozițiile : real-imaginar, nocturn-diurn, trecut-prezent. Toate trei caracterizează atît arhetipologia lui Durand cît și poetica lui Burgos. În al doilea rînd preambulul fixează poemul în paradigma heraclitoană, care spre deosebire de cea parmenideană face loc Imaginarului. Imaginarul lui Eminescu privit prin aceasta paradigmă este de obicei recunoscut prin „curgerea pe același rîu", o catabază universală, o „coborîre a apelor" realității, este gîndul heraclitean exprimat de Socrate în „Cratylos". Dar în „Memento mori" un alt gînd heraclitean („Toate cîte le vedem cînd sîntem trezi înseamnă moarte") fixează atît paradigma cît și principala opoziție a poemului (real-imaginar) sinonimă în preambul cu diferențiația somn-trezie. În acest spirit se relevă structura schizomorfă a poemului, autismul, „deficitul pragmatic" (ar spune Durand) care vor caracteriza fiecare dintre secvențele poemului : „Las să dorm... să nu știu lumea ce dureri îmi mai păstrează / Îmbătat de-un cîntec veșnic îndrăgit de-o sfîntă rază. / Eu să văd numai dulceață unde alții văd necaz. / Căci s-așa ar fi degeaba ca să văd cu ochiul bine. / De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămîne / Și nimic nu-mi folosește de-oi cerca să rămîn treaz". Aceste structuri disociatoare sînt definite prin idealizarea ieșirii din real (recul autistic), gigantismul compensator al lucrurilor, antiteză polemică și subsumate unui regim „diurn" al Imaginarului. Antiteza este aceea **regim diurn** (al istoriei, al faptei, regim pozitiv prin excelență) **regim nocturn** (al imaginii aflat în mod constant sub semnul conversiunii și al eufemismului). Nu este simpla deșertăciune cauza întoarcerii ilustrative în trecut, ci speranța găsirii unei căi de ieșire din permanenta opoziție a fețelor timpului, rezolvarea antitezei trecut-prezent, prin eufemizarea morții în somn și vis : „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur. / Cînd a nopții întunerec — instelatul rege maur — / Lasă norii lui molateci înfoiați în pas ceresc. / Iară luna argintie, ca un palid dulce soare, / Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare. / Cînd în straturi luminoase basmele copile cresc". Soluția va fi în finalul poemului refacerea drumului spre „spațiul luminos al poeziei" printr-o paradigmatică „exilare din astă lume".

Trei tipuri de scrituri ale Imaginarului sînt vădite în prolog : în primul rînd „scriitura antitezei" unde fiecare lucru se proiectează pe fundalul contrariului său, scriitură lesne de recunoscut la nivel tematic prin paralelismul care se stabilește între contrarii :

— **real-imaginar** („Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite. / Alta-i lumea cea aevea, unde cu sudori muncite / Te-ncerci a scoate lapte din a stîncei coaste seci : / Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mîndre flori de aur, / Alta unde cerci viața s-o-ntocmești, precum un faur / Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci")

— **trecut-prezent** („Uriașa roat-a vremei înapoi eu o întorc / Și privesc... Codrii de secoli, oceane de popoare")

— **somn-trezie** („Las să dorm... să nu știu lumea ce dureri îmi mai păstrează.").

Cea de-a doua scriitură a „refuzului" dominată de regimul eufemistic e ilustrată mai ales prin găsirea unui spațiu („în text" spune Burgos) unde nu este permisă intrarea timpului („Cînd posomoritul basmu — vechea secolilor strajă — Îmi deschide cu chei de-aur și cu-a vorbelor lui vrajă / Poarta-naltă de la templul unde secolii se torc").

Cea de-a treia scriitură — „scriitura vicleșugului" — este dominată de-un regim dialectic. Pe plan tematic acest tip de scriitură se recunoaște după evoluția imaginilor călăuzite de coincidența contrariilor într-o dominare totală a timpului prin ignorarea lui, iar pe de altă parte prin evidențierea „antecedentelor și a consecințelor, o recunoaștere a sensului Istoriei" — adică întreg demersul celor șapte secvențe istorice ce urmează prologului.

III. „DIN MĂRIRE LA CĂDERE, DIN CĂDERE LA MĂRIRE..." ANABAZĂ ȘI CATABAZĂ ; CINCI SCHEME DRAMATICE ALE IMAGINARULUI EMINESCIAN.

Cele șapte unități secvențiale ce urmează prologului (Babilonul, Egipetul, „Miticul Ierusalim", Grecia, Roma, Dacia mitică și Dacia istorică, Comuna din Paris) sînt construite prin două modalități de structurare ale scriiturii poemului, care reglează schema dinamică și gruparea imaginilor : anabază și catabază, început și sfîrșit, zori ai civilizației și eschatologie. Structurile schizomorfe se convertesc în structuri sintetice (dramatice) caracterizate prin : 1. istoricizare ; 2. dialectica antagonicelor ; 3. coincidentia oppositorum : 4. progresism. Obiectivul de luare în stăpînire a timpului odată fixat în prolog prin imaginea roții vremii, mișcările de „mars spre interior" și de „mars spre exterior", de apariție triumfală și cădere armonică se succed într-o tentativă eșuată de cuprindere și dominare a devenirii, o necesitate — care leagă cele două modalități de structurare — de-a îmblînzi timpul.

Imaginile nașterilor succesive ale civilizațiilor (din apele Nilului și visările pustiei, Egipetul, din întunecata mare — Grecia, Roma ieșită din „vecinicia cea bătrînă") sînt imagini structurate „eroic" pe **gigantism** : „Memphis, colo-n depăr-

Lucian Georgescu : Inimă curată

Mihaela Bedivan : Compoziție

tare, cu zidirile-i antice. / Mur pe mur, stîncă pe stîncă — o cetate de giganți — / Sunt gîndiri arhitectonici de-o grozavă măreție. / Au zidit munte pe munte în antica lor trufie... / Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde. / Ale trestiilor sunet ce sub luna ce pătrunde / Par a fi snopuri gigantici de lungi sulițe de-argint" ; „Peste văile adînce repezite-n regioane / Nourate, stau ținute templele multicoloane, / Parcă munții-n brați de piatră le ridică și le-arat / Zeilor din ceriuri."). Dar apogeul izolării de timp (de această dată eternizat, mitic) este vădit prin imagini de acest fel în zugrăvirea Daciei mitice („Ce departe e pămîntul și ce nalți trunchii pădurii. / Și deși călătorește pe-a lor vîrfuri totuși murii — / Bolțile groase de frunze — a lui raze nu străbat", „Codrul — înaintea vrajei — o cetate fu frumoasă", „Fluviul cîntării... un gigantic lac formează.").

Anabaza fiecărei secvențe — cu excepția Daciei fixată pe alte coordonate atît în ipostaza sa mitică cît și în cea istorică unde căderea e provocată de o intervenție exterioară — nu este decît prilej de chemare a imaginilor eschatologice („Dar venit-a judecata, și de sălcii plîngătoare / Cîntărețul își anină arfa lui tremurătoare / În zadar rugați pieirea — muri se năruie și cad !", „Roma arde și furtuna chiuind în ea se scaldă / Și frămîntată-n valuri roșii marea turbure și caldă / (...) Evul arde — Roma este oceanicu-i mormînt."). Cinci „scheme dramatice" pot fi relevate în imaginarul eminescian, scheme ce structurează atît regimul diurn (imaginile aurului, azurului, scării de stînci pe care trece Dochia, poarta solară, vulturul și acvila „dezanimalizați prin aripă", Jupiter, armele războinicului) cît și regimul nocturn (mormîntul eufemizat și izomorf uneori cu marea, mandala — cetatea codru înaintea vrajei, poma care „strălucește-n noapte ca din marmură zidită", luntrea vieții, roata vremii, microcosmosul reflectat în mare, orașul „cu dome albe strălucind în verde cring").

Aceste scheme care modifică traseele imaginarului în sensul impus de tendința disociatoare din care provin sînt : 1. scheme liniare de înaintare (imaginea luntrii vieții), 2. scheme generatoare și ciclice trăgîndu-și forța din repetiția ciclurilor temporale (cele șapte secvențe istorice), 3. scheme ritmice reținînd mai ales alternarea timpilor tari și a celor slabi (timp mitic — timp istoric), 4. scheme dramatice punînd în scenă peripetiile diferitelor istorii și organizîndu-le într-o Istorie ce dobîndește o semnificație datorită unei viziuni globale asupra elementelor sale, 5. scheme eschatologice.

Imaginile Daciei și Greciei sînt construite pe alte coordonate decît cele menționate. Este distincția între rațiunea mitică și cea istorică pe de o parte și între rațiunea mitică și cea poetică pe de-altă parte. Distincția mit/istorie este figurată prin absența în secvența Daciei mitice a structurilor schizomorfe și a disocierilor cauzate de spaima de timp și de moarte. S-ar putea vorbi — tot în termenii lui Durand — de prezența unor structuri „mistice" formate din simboluri și imagini nocturne, caracterizate prin realism senzorial (descrierea Daciei într-o cromatică hiperbolizată), adezivitate și confuzie în Grecia dominată de o identitate totalizatoare cu apele mării, în același spirit al izolării de timp, identitate provenită dintr-o dialectică proprie poemului unde nașterea Greciei „din întunecata mare" ca și pieirea sa într-o eschatologie orfică sînt izomorfe. („Mai albastră decît cerul, purtînd soarele pe față, / ea reflectă-n lumea-i clară toată Grecia măreață"). Cealaltă distincție, mit-poezie, este evidentă : în timp ce mitul presupune reactualizarea unei situații mitice originare, o actualizare perpetuă a unei povestiri virtuale poezia reprezintă inaugurarea de noi situații irepetabile și intraductibile în esența lor. Rudhard subliniază punctul de întîlnire mit-poezie în „asemănarea de conținut și intenții", „caracterele hierofanice" ca și nostalgia începuturilor. Locul de întîlnire al mitului cu scriitura poetică ar putea fi tot frica de timp căci „orice recurs la mit sau orice comportament mitic se reduce la a te vindeca de acțiunea timpului, iar productiile Imaginarului" poartă urmele unui comportament mitic... care în calitatea de expresie a inconștientului subliniază mai degrabă permanența omului și a dramei umane decît posibilitățile ei de a se schimba în fața spaimei de temporalitate. Mitul va fi, cum vom vedea în final, singurul preambul posibil al ieșirii din temporal. În afara acestei distincții necesară la nivelul economiei poemului ce se referă nu în primul rînd la fuga de timp cît la dialectica fetelor acestuia mitul se deosebește de poezie prin natura sa de pre-gîndire și pre-formă.

Toate cele trei tipuri de structurare dinamică din prolog (prin cucerire, prin refuz și dialectic) își fac loc în unitatea Dacia mitică — Dacia istorică (o considerăm o singură unitate pentru simetria analizei și pentru că de aceeași realitate — în două ipostaze ale devenirii — este vorba). Prima schemă directoare, „de ocupare, de luare în stăpînire a spațiului" este caracterizată de sintaxa juxtapusă și de descrierea de tip enumerativ : „Munți se-nalță, văi coboară, rîuri limpezesc sub soare. / Purtînd pe-albia lor albă insule fermecătoare". Sînt evidente cele două consecințe ale instituirii acestui tip de structurare : pe de o parte proiecția lucrurilor unele în altele, iar pe de-altă parte o viziune totalizatoare în care contrariile coexistă („Luna, zîna Daciei, vine la a zeilor serbare / (...) Soarele, copil de aur, al albastrei sfintei mări. / Vine ostenit de drumuri și la masă se așează."). Schema directoare a scriiturii refuzului este una de construire și întărire a refugiilor, de delimitare a unui spațiu, și a unui nou spațiu în această urmă, izolare provenită tot din dorința de a-i interzice timpului intrarea. Burgos definește această scriitură prin imagini ale refuzului de tipul : castelului („Acolo Dochia are un palat de stînce sure..."), insulei sau oazei („Iar o vale nesfîrșită ca pustiile Saharei / Cu de flori straturi ca și oaze zîmbitoare. / Cu un fluviu care poartă a lui insule pe el. / E grădina luminată a palatului în munte"), domei de nori („Dar un nor pe cerul negru se înaltă și se-ncheagă. / Se formează,-ncremenește și devine-o domă-ntreagă."), pădurii de flori, pădurii de basme. Aceeași structură apare în cazul Daciei istorice, totul sub un regim diurn al luptei, dominat de imaginea armelor războinicului. Zamolxe mai ales în imaginea în care îi apare Joe gigantizat după modelele lui Jupiter din mitologia romană este paradigmatic pentru imaginea războinicului, zeii (diurnul Jupiter și nocturnul Odin — zeul spion din mitologie), zeul orb (o eufemizare a cecității) și în același timp Odin clarvăzătorul („organul fizic se sublimează și o a doua vedere, arhetipală, vine să ia locul percepției vizuale comune"), dacii-daci stînd la „mas-a morții" și Decebal care nu e văzut murind sînt toți situați sub această imagine totalizatoare a „armelor războinicului". Blestemul lui Decebal poate fi figurat în planul scriiturii ca o altă consecință a regimului eufemistic ce caracterizează scriitura refuzului : procese repetitive, structuri de încastrare, puneri în abis, incantații și litanii. („Veți ajunge ca-n tîmpire, în sclavie, degradare. / Pas cu pas cade-n rușine neamul vostru sînt și mare / Că-n iloți se va preface gintea de-ntelepți și crai. / Cînd barbarii vor aduce delta sîntelor lor vise. / Îmbrîncind în întuneric toate cele de voi zise. / Vai vouă, romani puternici, vai vouă, de trei ori vai !").

IV. „ȘI DE-ACEEA BEAU PAHARUL POEZIEI ÎNFOCATE". ONOAREA POETILOR

Sub semnul obsesiei temporalității și a spaimei de finitudine stau toate atitudinile — de revoltă, de refuz sau de vicleșug — impunînd schemele de cucerire, de retragere sau de înaintare ce determină diferite regimuri ale Imaginarului — antetic, eufemic, dialectic — și înfăptuiesc manifestarea infinitului în finit. De aceea „moartea Timpului" produce nu doar stringerea universului material, sau pieirea „gîndurilor fantome", „Timpul mort și-nfînde membrii și devine veșnicie" indicînd un sens — acela al poeziei : în sintaxa imaginarului „o scriitură care, prin rupturile temporale pe care le provoacă și le dezvăluie duce, pe alte drumuri decît cele ale logicii, spre o ontologie ce înseamnă plenitudinea sensului și perceperea atemporalului".

Timpul atotputernic, „fantomul" ascuns de „văluri de imagini", idolul „săpat în munți de piatră" este în imagistica eminesciană o iluzie : „Cum ești tu nimeni nu știe, Întrebările de tine / Pe-a istoriei lungi unde se ridică ca ruine / (...) Nici un chip pe care lumea ți-l atribuiește tie / Nu-i etern...". Dar o iluzie de necuprins atîta vreme cît prin propria-i condiție omul îi este supus. A te situa în istorie, a te supune trecerii, fie privind-o ca fatalitate, fie avînd iluzia că învîrți roata vremii prin gîndire înseamnă a accepta un singur sens al timpului — acela de durată compusă din „segmente măsurabile și manipulabile".

Oglinda de aur și semnul arab sînt cele două imagini eminesciene ale poeziei, iar în „Memento mori" o altă imagine — „picătura din lacul ce te-nchină nemurirei, / (...) Dar o picătură numai".

Nu este în intenția analizei de față (care a încercat doar să fixeze „traseele obligante" și devenirea poemului în funcție de structura imaginilor) să analizeze simbolistica poemului și sensurile ei filozofice, aceasta în primul rînd deoarece orice lectură a imaginarului tintește utopic să lase textul să vorbească, să-i respecte schema dinamică și virtualitatea, e de punctat doar viziunea unitară a Lumii (și a scriiturii cu care aceasta se identifică) și mai ales restituirea ei cu ajutorul poeziei. Rupturilor permanente ale Istoriei, provocate de discontinuitatea timpului și de dialectica sa intrinsecă, poezia le opune o unitate primară, o anti-Creație (o luare cu sine a paradisului, „dintr-o dată" — ar spune Baudelaire), o întoarcere spre continuumul unității primitive : scriitura devine astfel mult căutatul spațiu al diferenței și mai ales „o lume atemporală, direct furnizoare de sens".

Poezia — ca limbaj care dă la iveală alteritatea — dobîndește o formă și o semnificație în conflictele pe care le întreține (căci „În ăst spat nu-i adevărul") dar pe care le și ordonează într-o lume a ei, proprie, unde temporalitatea nu are acces și unde adevărul are o valoare ontologică de al doilea rang : „Și de-aceea beau paharul poeziei înfocate. / Numai chinuț cugetarea cu-ntrebări nedezlegate / Să citesc din cartea lumii semne ce mai nu le-am scris".

Poezia devine astfel o supracreație, iar lectura poetică o lectură sui-generis a Textului lumii, căci : **„Poezia e-un pilot / Orfeu îl însoțește pe Iason"** (Fedon).

Simona Sora

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Gh. I. Anghel

Ion Vlasiu

Gabriela Manole Adoc

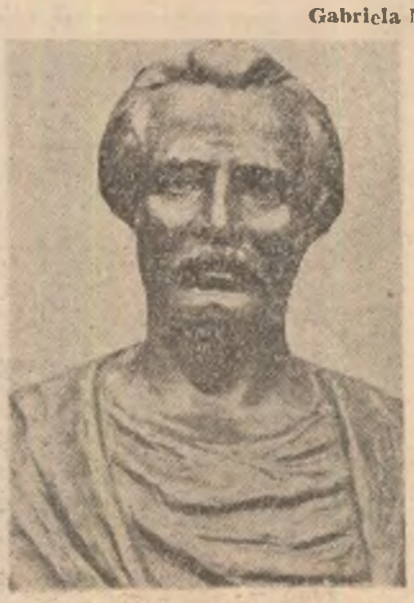

Dimitriu Birlad

M. Coșan

Casa memorială „M. Eminescu" din Ipotești reconstruită

eseu

Știe sau nu știe Petre Țuțea să scrie?

— revenire asupra unei polemici jenante —

Începutul anilor nouăzeci a însemnat pentru cultura noastră și punerea pe tapet a unei polemici neplăcute care a fost parcă răscolită cu vinovată voluptate de cei care voiau în acest fel să-și învingă sau să-și accentueze niște complexe. Această polemică, poate neînsemnată în tot concertul răgușit al vieții noastre post-revoluționare, a fost orientată spre personalitatea lui Petre Țuțea ,necunoscutul Țuțea pentru cea mai mare parte a oamenilor de cultură. Spunem „necunoscut" în comparație, bunăoară, cu Ionescu, Noica, Cioran sau Eliade ale căror nume, oricum în ultimul deceniu ceaușist, aveau o circulație foarte bună în sfera inteligentziei noastre. Țuțea însă, parcă n-ar fi existat. Ne amintim de primul număr al suplimentului „Lumea creștină" al „României libere" care găzduia în deschidere un mic eseu semnat de Andrei Pleșu, intitulat „Un țăran imperial", și închinat, se înțelege, lui Petre Țuțea. Atunci foarte mulți au aflat de Petre Țuțea, cine a fost, cît a suefrit, faptul că a aparținut generației '27 și atîtea altele. Numele său a intrat apoi fulgerător pe orbita discuțiilor, a comentariilor, a speculațiilor. La 87-88 de ani, Petre Țuțea cîștiga o popularitate invidiabilă și împovărătoare. Atît de mare a fost această popularitate, încît, după difuzarea serialului Cioran-Țuțea realizat de Gabriel Liiceanu, coafezele ajunseseră să discute cu un aer atotștiutor și cu un partizanat penibil: „mie mi-a plăcut mai mult Cioran, ba mie mi-a plăcut mai mult Țuțea". Nimic mai rușinos decît coborîrea unor personalități la nivelul unei accesibilități atît de vulgare. Dar aceasta a fost, este realitatea pe care nu o putem ocoli. Firește, dincolo de asemenea „accidente" ale istoriei dintotdeauna care ne conving încă o dată că anonimatul de odinioară era într-adevăr sfînt, se cuvint făcute alte considerații care analizează fenomenul Țuțea în toată amploarea și exaltarea sa. De aici, de altminteri, a luat naștere polemica jenantă pe care o aminteam la începutul acestor rînduri. Polemică jenantă și absurdă care s-a bazat pe o gravă neînțelegere, la rîndu-i, generată de haosul și infatuarea cărora le cădem victime, totuși, cu prea mare ușurință într-o lume care, în fond, atît așteaptă de la noi... Dar să ne întoarcem la subiect...

Așa cum se cunoaște, odată cu apariția primelor scrieri din opera vastă și nepublicată a lui Petre Țuțea, mulți critici, comentatori au început să strîmbe din nas. Țuțea parcă nu mai era Țuțea. Țuțea era confuz, prolix etc., etc. Nasul cel mai strîmbat sau unul din cele mai strîmbate nasuri a aparținut lui Cristian Tudor Popescu, temperamentalul publicist de la „Adevărul", care nu s-a sfiit să spună că unul e oralul Țuțea cel fermecător, viu și imprevizibil și altul scriitorul cu scăderi evidente, lucru de altfel adevărat. De cealaltă parte însă, s-a ridicat vocea hipersensibilizată a lui Mihai Cro de la „România liberă", care, de pe pozițiile celui mai intransigent anticomunism, a spus, că asemenea critici nu fac decît jocul unor forțe politice interesate în minimalizarea martirilor neamului etc. ceea ce iarăși este adevărat.

Problema însă nu este pusă în termeni corecți. Deși literatura, mai cu seamă, literatura post-modernă nu mai acceptă asemenea lucruri în cazul Petre Țuțea nu avem încotro și trebuie să facem deosebirea între **eul scriitor** și **eul trăitor.** Trăirea lui era atît de puternică încît ideile care erau cuprinse de fervoarea ei căpătau o forță de iradiere cu totul neobișnuită. Astfel se și explică fenomenul Țuțea care, cum e și firesc, a fost marcat mai degrabă prin oralitate decît prin scripturalitate. Deci, nu oralitatea ar trebui pusă în evidență, ci trăirea, ceea ce este cu totul și cu totul altceva. Un spirit de talia lui Țuțea nu putea fi victima acestui binom: scris-vorbit. Dar dincolo sau dincoace de scris, ca un fundament dar și ca o aureolă, ca o piatră de temelie dar și ca o piatră unghiulară, se află trăirea în sensul cel mai nobil al cuvîntului, al putinței de-a găzdui Duhul Sfînt în receptacolul sufletesc de-a transmuta pînă la urmă **daimonul** în **înger.** Acesta este rostul înalt al trăirii atunci cînd ea se orientează pe un făgaș cultural-intelectual-spiritual. Imperfecțiunile scrisului lui Petre Țuțea nu trădează, în consecință, infirmitate, lipsă de talent etc. Ele exprimă de fapt nerăbdare și dorința parcă de-a epuiza cît mai repede cuvintele pentru a ajunge la tăcere, la această formă supremă a trăirii care se identifică cu contemplația. Dacă nu ar fi simțit această nerăbdare și nu ar fi considerat primordialitatea trăirii ca singura cale spre Divin, atunci Petre Țuțea ar fi scris la fel de bine ca Cioran iar opera sa ar fi fost la fel de strălucitoare ca a marelui eseist.

De aceea, cînd am fost bunăoară la tîrgul de carte de la București din vara lui '92 nu am putut să nu fim impresionați de următorul context: toate cărțile lui Cioran apărute la „Humanitas", de la **Singurătate și Destin** pînă la **Îndreptar pătimaș**, se simțeau excelent în locul care le fusese rezervat ca într-un cuibar de lux. Ele care înfierau lumea modernă și o bicuiau pînă la extenuare se potriveau perfect cu toată societatea aceasta modernă, a zarafilor și a cinicilor, a editorilor și a aviatorilor. Oare nu s-a creat o modă Cioran, un snobism Cioran, oare nu se citesc și se recitesc fragmente din cărțile sale la cele mai elegante supeuri și recepții parcă pentru a demonstra convivilor că veninul este perfect inofensiv?

R. și M. Bituiescu : Moștenire

În schimb, cartea lui Țuțea, **Între Dumnezeu și Neamul meu,** în ciuda solicitărilor de cumpărare, se simțea stingheră, parcă ar fi simțit că nu acolo îi e locul, așa cum autorului ei locul nu îi poate fi într-un mormînt sau într-un cavou și așteaptă învierea ca și cartea așteptînd aceeași înviere din carcasa tiparului...

Polemica jenantă care s-a creat în presa noastră culturală pe marginea scrisului lui Petre Țuțea, polemică ce a antrenat orgolii personale și vanități politice, nu are de fapt nici un sens și nu prezintă nici un interes.

Cînd vrei și poți să trăiești, să fii viu, nu te mai interesează opera, cărțile, scrisul în sens artizanal chinuitor și devitalizant. Fenomenul și exemplu Țuțea ne fascinează, așa cum ne-ar fascina orice spirit care după ce a realizat un opus de valoare, deși conștient de această valoare, puțin îi pasă de operă și-i dă foc...

Dan Stanca

P.S. Bineînțeles, asemenea comparație pare, cumva, deplasată. Oamenii noștri de cultură și nu numai ei, care tremură de grija fiecărui volumaș, ar putea să riposteze destul de vehement spunînd că în acest fel s-ar fi ales efectiv praful de tot patrimoniul de valori al omenirii, că am fi rămas la nivelul comunei primitive etc etc. Propaganda își face conștiincioasă datoria atunci cînd i se cere acest lucru. Dar, ignorînd această atitudine strict profană, nu putem să nu ne minunăm de un singur lucru: cazul marilor intelectuali și credincioși care nu vor să lase o operă în urma lor, de parcă ar ști — și, cu siguranță, știu — că tot ceea ce au gîndit și au exprimat nu are absolut nici o valoare educativă, pedagogică, ci a fost făcut ca dar lui Dumnezeu. Așa cum adevăratul preot slujește cu mai mult sîrg și evlavie atunci cînd biserica este goală și nicidecum plină de oameni...

haiku

Ferigă pînă
la zidul verde
lumina te ascunde!

GLOSSĂ

În curtea unui vechi prieten, detașat de lume, prins în focarul unui timp care nu mai există. Ferigi verzi lîngă magazia vopsită în verde: miracol cameleonic, vină indistinctă a ochiului. Iedera agățătoare și vița de vie acoperă casa, magazia, garajul, sopronul și separă atît de bine spațiul particular de cel public încît poți crede o clipă că te afli pe-o insulă îndepărtată, în voia puterilor scintilante ale naturii: flori, iarbă, două mici poteci, vîrfuri de plopi profilate pe cer, fluierat de gugustiuci, clipocit de frunzare răsfirate de vint.

Înfrumusețez desigur, cu gîndul la cealaltă curte a prietenului meu, cea în care mi-am petrecut tineretea — curte mult mai mare, lăsată în părăsire, într-un colț cu o ruină a unei vechi fabrici de nasturi (în care am vrut pe atunci, trei prieteni, să scriem împreună un roman polițist), într-altul cu carcasa unui automobil de la începutul secolului.

Teama infiltrată-n amintiri, întind mîna într-o rază de soare, parcă mă strigă cineva și nu-i răspund ca să nu mă fac de rîs dacă totuși nu m-a strigat nimeni: între aceste coordonate imponderabile se mișcă spiritul meu de acum, acea substanță lăuntrică indivizibilă, care nu poate fi împrumutată nimănui și care tocmai de aceea nu-și poate căpăta în ochii mei o valoare sigură. Ceea ce-ți aparține prea mult riscă să lîncezească. Fără mecanismul geloziei energia interioară păleste.

Miezul reliefat în timp ce-ți pierzi timpul trecînd pe străzi și privind totul ca pentru ultima oară, de parcă de această privire ar depinde toată viața ta — și-ți aduci aminte de frunza pilpîind pe gard în ziua cînd ți-au dat drumul de la interogatoriu și nu știai dacă nu te vor lua iar, și-atunci ai agățat două fete care ți-au zîmbit și le-ai invitat la o cofetărie de lîngă gară ați discutat de una și de alta și fetele tot asteptau să vadă cu ce-o să se lase, iar la sfîrșit tu te-ai despărțit de ele simplu aproape neglijent, neîngăduind nici o urmare, de parcă ar fi fost numai niște imagini într-un vis care s-a terminat — iar odată trezit, în drum spre casă ai trecut iar pe lîngă frunza care pilpîia pe gard ca o ființă vie, zicîndu-ti că viață merită trăită măcar pentru această revelație — și-n acea clipă te-ai și gîndit că niciodată nu vei mai simti față de-o frunză ceea ce simti acum: cît despre fete, ele s-au dus fără a lăsa urme în memorie, ele au fost doar fapt de-neetinire a timpului, mod de-a scăpa de stinjeneală în fața infinitului care se deschide fără noi.

Constantin Abăluță

radu cange

Rația

Scriind un poem,
lumea devine
mult mai necunoscută.
Te cuibărești în el
ca într-o celulă,
unde temnicerul îți aduce
rația zilnică de speranță.

Aproape haiku

Pe buza prăpastiei
cocucubeul
în echilibru.

Gest

Se înfige un cuțit
în peretele de scîndură.
Cineva trece
prin dreptul ferestrei.
Se iscă o umbră.
Peretele sîngerează.

La orice adiere

Orice obsesie a dispărut.
Ziua este o tînără
frumoasă, bolnavă de lepră.
Sînii, provocatorii ei sîni,
stau să cadă cît de curînd.
Degetele, prelungile ei
degete, parcă oftează
întru nemișcare

Picioarele, precum și
coapsele ce păreau altădată
sculptate în marmură albă
mustesc de boală.
Ziua totuși, ce mi se părea
o tînără superbă, se-ntinde
ca o pisică la soare, nu scoate
nici măcar un geamăt
și nu-i pasă de nimic,
deși carnea ei, foarte curînd,
va flutura, desprinzîndu-se,
precum crengile unei sălcii
plîngătoare la orice adiere.

Vers

Poezia
uitată de toți —
o moarte
în exil.

Poem

O conversație
pe care au
destrămat-o molile,
cam așa a fost
și iubirea noastră.
Un praf spulberat
de vîntul histrionic.

plastica

Festinul anual al graficii

Cîte ceva tot mai rămîne după acest ultim **Salon al artelor grafice și decorative**, care încununează un an întreg de strădanii ale funcționarilor artei și culturii naționale de a-și convinge publicul (și superiorii ierarhici !) că prin performanțele artistice curente **România se află fără echivoc în Europa !** Un argument polemic și tonifiant pentru cei dispuși să perceapă realitățile românești nu numai prin impasurile critice ale economiei naționale, nici prin degringolada retoricii politice și parlamentare, ori prin atmosfera dezolantă, de Curte a Miracolelor, oferită de mai toate orașele românești. Cele ce se pot vedea și „pipăi" în spațiile expoziției de la etajele 3—4 ale Teatrului Național au, de această dată, prestanța și distincția artistică a rostirilor exemplare.

Ne vom referi, în cele ce urmează, la compartimentul destinat graficii. Evident, cel mai bogat reprezentat, în destule secvențe ale sale grupînd mai multe creații ale aceluiași autor, domeniul graficii ni se pare definitoriu acum pentru acea dimensiune a artei românești în care tensiunea spirituală se exprimă mai pregnant. În general, grafica urmează mai îndeaproape circuitele artelor slujite de cuvînt, tentația narativului, a fabulației simbolice ori parabolice fiind mărturisită și foarte aproape de tipul perceptiv al privitorului modern. Curios lucru, în expoziție acele puține lucrări care apelează la limbajele, să le zicem, tradiționale, au și aerul unei caducități stingheritoare, deși în scenografierea generală a simezelor ele au rolul unor contrapuncturi necesare. Cum ar fi cazul, ca să exemplificăm puțin cele spuse, excelentei săli prime de la etajul al IV-lea, unde „statica" Corinei Beiu Angheluță — deși nu întru totul ortodoxă — cumpănește inspirat o întreagă serie de compoziții cu o pronunțată tentă modernă, și ca viziune și ca expresie plastică, într-o alăturare bine orchestrată de stiluri și generații.

Ceea ce trebuie remarcat de la bun început este efortul organizatorilor de a întruni, în această a doua parte a Salonului Național al artelor plastice, un număr mai mare de artiști din filialele din țară ale UAP. Tentativă parțial reușită, pentru că, iată, absențe notabile s-au făcut simțite și la acest salon (Timișoara, Lugoj, Satu Mare, Maramureș, Brașov, Tulcea etc.), oricum situat la un nivel acceptabil de reprezentativitate raportat la ediția rezervată picturii și sculpturii. Sînt bine ilustrate și cu lucrări solid concepute, toate subgenurile graficii de șevalet și ale gravurii și, pe deasupra, sînt expuse și numeroase desene, concepute ca atare, aparținînd pictorilor sau sculptorilor. Tehnici variate, stiluri de acum definite sau aflate la vremea primelor afirmări publice mai consistente, sînt puse în slujba unor idei generoase și surprinzător de convingător, de lizibil atașate unor crezuri estetice și stilistice foarte moderne. Există un consens (iată, deci, un loc unde este posibil acest lucru !) al tuturor generațiilor în a ilustra tendințe și mijloace de expresie ale acestui timp și ale acestui mod, eminamente contemporan, de a percepe și a converti plastic realitatea. Tematicile sînt foarte diverse, de la precepte morale, filozofice, religioase, politice **en vogue** la imaginarea unor universuri paradigmatice, fabuloase, în care metafora și tensiunile expresioniste (de factură **neo-**) sînt dominante. Aflăm în grafica expusă și notații ale reveriei lirice alături de sublimări metamorfice ale unui discurs dramatic reflectînd meandrele unui parcurs existențial. Cîteva distincții ne îngăduim, totuși, cu parcimonie datorată spațiului, dar care nu sînt decît o invitație la această manifestare serioasă și incitantă — Eugenia Hagiu Andrei, Anca Boeriu, H. Masichievici, I. Panaitescu, I. Micodim, Silvia Șerban, I.A. Delamare, S. Runcan, I. Drăghici, Eug. Stănculescu, I. Isar, M. Chira, R. Igaszag, M. Lukats, T. Hrib, V. Ene, Cr. Bădescu, A. Scărlătescu, C. Danet, Const. Ionescu, Deneș Molnar, L. Cigac, Iosif Varga, M. Papară, M. Lujanschi, M. Lovin, Ad. Avram, A. Smighelschi...

O notă bună înainte de a închide ușa acestui salon, pentru comisarii și panotorii expoziției.

Corneliu Antim

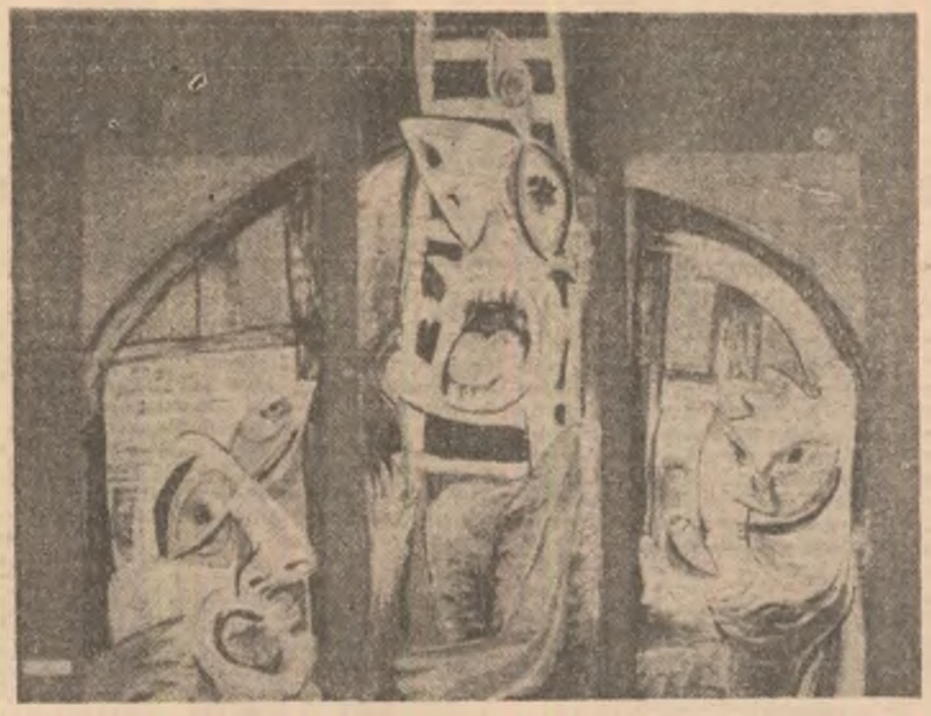

Nicoleta Ololer : Triptic

muzica

După... 180 ani

În 1992, bicentenarul Rossini a însemnat, pe lîngă interpretarea, în întreaga lume, a celebrului Stabat Mater sau a mai puțin cunoscutei Petite Messe Solennele (prezentată și la noi în primă audiție) și montarea unor opere care, de mult, își așteptau reintrarea în circuitul valorilor lirice. La Covent Garden s-a pus în scenă „Călătorie la Reims" (cu Monserat Caballe și.... Felicia Filip) la Salzburg — „Tancredi" (cu Ruxandra Donose), la Bruxelles — „Ottelo", la Scala — „La Donna del Lago", la Liége — „Cenușăreasa" (din nou cu Ruxandra Donose), iar la Opera Română — „Italianca în Alger" — o diversitate de titluri care vădește disponibilități inepuizabile ale creației rossiniene.

Considerată de „o parte a presei" o „catastrofă națională", Opera bucureșteană a vrut să fie în pas cu Europa, demonstrînd, în același timp, că are, totuși, cîntăreți tineri (unii chiar buni) cu care poate prezenta acest spectacol în două distribuții distincte, ceea ce, în actuala situație, este o adevărată performanță. Directorul Operei, dirijorul Cornel Trăilescu, și-a asumat (și) conducerea muzicală, regizoarea Marina Emandi-Tiron a fost invitată de la Opera din Timișoara scenografa Viorica Petrovici a lucrat (probabil) în paralel și „Floarea din Hawai" la Operetă (ceea ce se simte în costumele cam „cu sclipici" din operă) și, în sfîrșit, cortina s-a ridicat pentru a începe „Italianca în Alger" prezentată în premieră pe țară după 180 ani de la premiera absolută.

Prima distribuție a reunit, firesc, cele mai bune elemente, protagonista, Ecaterina Țuțu (Isabela) o voce amplă, de o calitate deosebită, cu acute strălucitoare și egală în registre, cu o coloratură riguros condusă, inteligentă, cu o prezență scenică agreabilă și dezinvoltă, preocupată de redarea, cît mai fidelă, a stilului rossinian, conturînd un personaj apropiat de ceea ce ar fi trebuit să fie.

Generația tînără a „venit la rampă" cu alte două prezențe de real interes — bas-baritonul Sever Barnea (Mustafa), a cărui voce generoasă, cu sonorități catifelate susținută de o știință a cîntului demnă de a fi subliniată, ar trebui pusă în valoare în multe alte roluri de anvergură, mai ales că datele pur muzicale sînt fericit completate de o prezență scenică excelentă și tenorul Gabriel Alexandrescu care, în sfîrșit, a arătat „ce poate", vocea sa (destul de) pătrunzătoare, ușor stilizată, nefiind însă ideală pentru muzica lui Rossini : dezinvolt, rezolvînd (în general) corect dificila partitură, rămîne să mai rezolve doar problemele tehnice care, încă, îi marchează evoluția vocală.

Veșnic tînere, Silvia Voinea (Elvira) și Lucia Cicoară-Drăgan (Zulma) au realizat rolurile pe coordonatele imaginate de compozitor, atît în plan vocal, cît și scenic ; Lucian Marinescu (Taddeo), pentru prima oară într-un rol buff, a făcut eforturi eroice să fie amuzant, asemeni lui Dorin Mara (Ali), corect, dar atît.

Cea de a doua distribuție a propus cîteva nume așteptate cu interes de public și specialiști — Gabriela Drăgușin evoluînd în primul său rol important și tenorul Robert Nagy, (tînără speranță) angajat doar de cîteva luni ; alături de ei, Simina Ivan, Veronica Gîrbu, Nicolae Urdăreanu, Emil Iurașcu, Nicolae Urziceanu. Distribuirea lor în roluri ce nu li se potrivesc a determinat numeroase comentarii defavorabile, culminînd cu declarația d-nei Ileana Cotrubas care, la conferința de presă organizată cîteva zile mai tîrziu, a afirmat că, după 20 minute, a trebuit să părăsească sala, ceea ce văzuse fiind o adevărată rușine, de la montare pînă la inexistența stilului rossinian. Acuzele se îndreptau, pe bună dreptate, și asupra dirijorului care a imprimat un tempo extrem de lent, determinat, probabil, de dificultatea de a cînta pasajele rapide.

În fața vehemenței cu care Ileana Cotrubas recomanda destituirea direcțiunii pentru incompetență și audierea fiecărui interpret pentru o selecție fără menajamente, mă gîndeam că, probabil, nici directorul de la Scala nu ar găsi soluții în condițiile Operei Române, pentru că, în ciuda convingerii unora, Angela Burlacu va prefera să cînte la Covent Garden sau Viena, Ruxandra Donose la Viena, Liége sau Salzburg, Felicia Filip la Frankfurt sau Toulouse, decît să cînte aici pentru 20 mii pe lună — „și paga, și canta". Deci, în fața celor care muncesc enorm și dau tot (atît cît au) pentru o leafă de mizerie, supuși acuzelor și ironiilor de tot felul, ar trebui să ne înclinăm, după cum a afirmat, la aceeași conferință de presă, d-na Viorica Cortez.

Anca Florea

parțial color

Criza campaniei electorale

Nici nu s-a înnoit bine anul și, iată, departamentul economic al televiziunii noastre, zgribulit, probabil, sub gerurile Bobotezei, s-a grăbit să-l invite în fața națiunii pe primul îmbăiat al alegerilor din toamnă, în speranța că ne va aduce căldura în casele amorțite, zgomotele în robinetele înțepenite și lumina în ferestrele oarbe. Doar, la origini, domnul Ion Iliescu părea a fi inginer, ci nu unul ales pe puncte, chiar dacă un anumit stagiu l-a făcut pe Neva. În plus, la timpul oportun, ar fi înotat din greu în apele învolburate, ba chiar a navigat împotriva unora, pînă cînd curentul de coastă l-a aruncat direct în fotoliul prezidențial. Nici că se putea o nenorocire mai mare ! De aici, de pe cai mari, să conduci destinele unui popor, într-o perpetuă derută, nu-i deloc o floare la ureche. Făcînd atîtea promisiuni în campania electorală, trebula să vină și un moment cînd e nevoie să le și finalizeze. Doar ne-a vorbit cu voluptate de un program **anticriză**, un cuvînt care a pus în umbră promisiunile celorlalți candidați la președinție, așa că abia așteptam să-l vedem cum se desfășoară în realitate. Încă o dată domnul Iliescu s-a dovedit consecvent cu sine, inspirat, pesemne de o anecdotă argheziană : una spune și alta fumează. Așteptînd noi, naivi cum sîntem, măsuri clare, concrete, de redresare a declinului economic în care am intrat — ba chiar ni s-a sugerat că putem să deranjăm vorbitorii și cu niște telefoane care, în final, s-au dovedit a fi inutile — am regăsit voluptatea hidrotehnistului de a se scălda în mai multe ape și a-și săpuni doar adversarii. Starea în care ne găsim acum s-ar datora în mare parte partidelor, nemulțumite de alegeri și alegători, a acelor partide care stau pe margine, bucurîndu-se în secret de degringolada partidului de la putere. Mai mult, capul răutăților (sau capii răului) sînt numiți fără tăgadă cei doi C.C.-iști Coposu și Constantinescu, care ar fi stăruit pe lîngă americani să ne mai pună încă o dată bețe în roate. Nu ni s-a arătat vreun document nu ni s-a prezentat sursa informațiilor. Domnul președinte a aruncat așa, la derută, încă o diversiune, ca și în campania electorală, asemănătoare cu acelea din vremea de glorie a Ciuruitului, cînd de dezastrul țării nu era el vinovat, ci numai sabotorii de profesie. Bunele obiceiuri nu se pierd ușor. Firmele străine serioase ar dori clauza, dar ai noștri compatrioți s-ar opune. Dar nu numai C.C.-iștii au fost urecheați cu acest prilej. Mustrare a primit și Babiuc, agățat acum de altă platformă politică, care n-ar fi fost sincer în unele aprecieri ale sale. Stolojan trebuie să-și amintească și el că bravul nostru președinte i-a atras atenția în cîteva rînduri că guvernul nu are un program coerent, acționînd ca personajele din faimoasa fabulă „Racul, broasca și o știucă". Fiecare membru al executivului trăgea în altă parte, slujindu-și doar propriul partid. Ca să vezi unde poate duce un guvern compozit ! Păi dacă are această credință, de ce se mai plînge dom' președinte de absența unei colaborări la un guvern de uniune națională ? Că, mai încolo, după ce slalomează printre cuvinte, de vreme ce nu vede încă idei, oratorul aduce totuși elogii guvernului Văcăroiu, asigurîndu-ne că e mai coerent și mai stabil. Nedorind a lăsa spațiu interpretărilor (deși destui miniștri l-au slujit cu credință și pe Odios !), domnul Ion Iliescu ne amintește că se continuă reforma, dar — atenție ! — e o reformă mai concretă și mai substanțială. Prețurile sînt, într-adevăr, exagerat de substanțiale, crescînd în numai doi ani de 12 ori, frigul e și el multilateral dezvoltar în casele noastre, și, iată, o nouă cucerire a epocii trandafirii, penuria de apă, ne va marca substanțial anticriza. Sigur, s-au vînturat multe în emisiunea cu pricina, dar noi, fideli domnului președinte, ne grăbim să-l cităm, în speranța că vom pune un diagnostic acestei vorbării : „A fost o discuție introductivă, altădată sperăm să fie și una concretă". Se vede treaba că politicianul din domnul Iliescu l-a strivit pe inginer și, ori de cîte ori apare în fața noastră, ne servește mereu gogoși. Deși s-au încheiat alegerile, campania electorală continuă !

Marius Tupan

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

ȘTEFAN DUMITRESCU

În prima scrisoare pe care ne-a trimis-o, se prezintă singur : „Poet român fără noroc". Născut în Vîlcea, Ștefan Dumitrescu este de mulți ani profesor de literatură în Tulcea. Are cinci copii și o mulțime de cărți în manuscris, cîteva volume de versuri (două ne-a trimis și nouă), o monografie „Panait Cerna", multe piese de teatru, un „Mic tratat despre Eminescu și Noica", lucrări nonconformiste de viitorologie, cum ar fi „Pedagogia și educația speciei", „Pedagogia sistemelor economice" etc. Poezia sa nu se încadrează într-un context sau generație anume, fiind scrisă asemenea amplelor poeme ale lui Alexandru Philippide în afara oricărei instanțe istoricizante.

Ana, strigam

Ningea cu vieți peste o lume
în care nimeni nu venise
ningea cu roșu peste-o mare
adîncă de atîtea vise

și tu stăteai atît de albă
la marginea acestei lumi
și-ți beai cafeaua în apusul
care sufla dinspre genuni

și eu veneam dinspre adîncul
acelor codri-ntunecoși
cu două cosmosuri pe umeri
în locul ochilor mei scoși

și-ți vedeam capul de departe
pe-un fel de culme un mormînt
care pluteșe și se duce
venind din veac adus de vînt

și eu strigam din ce în ce
mai stins și mai pierdut pe lume
un fel de viscol de lumină
un fel de formă fără nume

și tu piereai înspre pustiuri
în locul capului avînd
cavou-acela care-n veacuri
bătea sălbatic ca un vînt

Ana, strigam, pierduta noastră
mormîntul cum plutea pe zări
ca o corabie statuie-n
fosforicele lumii stări

și cum se subția cîntînd
zidirea sfîntului cavou
și se vedea această lume
ca forma propriului ecou

și mă trezeam ca dintr-un vis
plutind prin aerul pe care
răsăreau dealuri de morminte
și semne lungi de întrebare

Ana, strigam, pierduta noastră
și mă uitam și nu vedeam
nimic în toată lumea, doamne
decît cîmpii sclipind de geam

și eu strigam și tot strigam
zburînd prin tine ca prin vis
ningea cu nimeni peste lume
un ochi ningea în sine-nchis

și ca un fulger coboram
n-adîncurilor reci cîmpii
ningea cu nimeni peste lume
ningea cu morți peste a fi

ningea și iar ningea urlînd
ninsoarea care se năștea
pe ea din propria ninsoare
ningîndu-se în veci pe ea

Ana strigam, un fel de-abis
în locul vechiului meu trup
plutind prin lume ca apus
în golul sferei ce-l astup

și mă trezesc ca dintr-un somn
și mă văd mortu-acelei sfere
acelui cer acelei lumi
plutind prin neguri și prin ere

și mîngîiam pe dinăuntru
dinspre adînc înspre afară
femeia albă ce-o privisem
pe tărmul mării într-o seară

și începea un fel de dor
de îmnuire și durere
și eu vedeam cum cresc ca apa
în pîntecul acelei sfere

și-mbrățișam pe dinăuntru
iubita care mă năștea
cădeau miresmele-n-adîncuri
și-adîncurile înspre ea

și într-un cer pustiu și antic
în care vesnic tot ningea
numai ninsoare și ninsoare
nici o lumină nici o stea

și iar plecam asemeni unei
năluci fosforice pe zare
asemeni unui viscol straniu
de suferinți mistuitoare

Ana, strigam, pierduta lumii
în veci străină și mireasă
mă lasă să ating cu fruntea
mormîntul care nu mă lasă

prin care-asemeni unui astru
străbat pustiile sperînd
într-un sfîrșit să-l pot ajunge
asemeni lumii pe pămînt

și iar vedeam plutind pe zări
chipul acela și mormîntul
care pierea înspre pustie
în veac de veac iluminîndu-l

și eu veneam dinspre adîncul
acelor munți întunecoși
cu două cosmosuri pe umeri
în locul ochilor mei scoși

CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „ZAHARIA STANCU"

La sfîrșitul anului trecut, în județul Teleorman la Alexandria, s-a desfășurat a cincea ediție a Concursului Național de Poezie „Zaharia Stancu". Juriul (Luchian Chișu, Constantin Stănescu, Florin Burtan, Nicolae Lupu, Stan V. Cristea, Marius Tupan — președinte) a acordat următoarele premii :

— Premiul I și al revistei „Literatorul" — MARGARETA CHIURLEA RUNCEANU (Iași) ;

— Premiul al II-lea și al revistei „Luceafărul" — NICOLETA CRISTINA SCARLAT (Iași) ;

— Premiul al III-lea și al revistei „Adevărul literar și artistic" — TUDOR MATRESU (LITA — Teleorman) ;

— Premiul al III-lea al revistei „Teleormanul liber" — NICOLETA MILEA (Alexandria).

Tot cu această ocazie s-au acordat și premiile Inspectoratului pentru Cultură al Județului Teleorman pentru anul 1992 :

— Premiul de onoare „Constantin Noica" — GEORGE CANA

— Premiul pentru poezie „Zaharia Stancu" — FLORIN BURTAN

— Premiul pentru publicistică „Dimitrie Berindei" — ION GOGAS.

— Premiul pentru cercetare istorică „Ion D. Ștefănescu" — ION MORARU.

— Premiul pentru artă plastică „Ilie Cristoloveanu" — CRISTEA IONESCU.

fragmente

Testamentul lui Bulă

1. „ASTA NU SE MAI FACE BINE NICIODATĂ !", obișnuiește să exclame un asociat al meu (Paul Nancă), ori de cîte ori descoperă în jurul său, cu ingenuitate, cîte o prelungire a totalitarismului (sau a reflexelor sale) în post-totalitarismul confuz pe care îl traversăm, neștiind încă dacă ne îndreptăm înainte sau înapoi. Nu se mai face bine nici gospodina care, după ce și-a consumat patima nebună și infidelă cu Petre, se reîntoarce în brațele zîmbitoare ale lui Ion, nici pensionarul care, stînd trei ore la coadă pentru o sticlă de lapte și două iaurturi, explică cui vrea și cui nu vrea că în război era chiar mai rău, nici tehnocratul mediocru convins că greutățile tranziției sînt inerente, și costurile sociale se vor diminua dacă mai avem doar puțintică răbdare. Nu se mai face bine nici liderul sindical care își închipuie că el a determinat guvernul să ieftinească benzina, nici intrigantul politic convins că locul proaspăt dobîndit în noul parlament chiar îi asigură imunitate pe vecie, nici primarul care, aidoma secretarului de partid pe municipiu, își închipuie că se poate comporta aleatoriu autocratic, fără a fi tras de nimeni la răspundere. Nu se mai face bine nici redactorul de la „Actualități", care își imaginează că aceia care nu-și dau seama că el minte sînt oricum mai mulți decît ceilalți, nici ziaristul aservit trup și suflet potentaților de o clipă de-o oră de-o legislatură, cum nu se mai face bine nici Big Brother, care, deocamdată, a reușit să eludeze destinul predecesorului, făcînd uz de anumite pîrghii, apte să realizeze temporar climatul unui anume consens. Așa cum spune Andre Glucksmann în noua traducere oferită de ed. Humanitas, **Prostia** este universală, omniprezentă și visează să devină omnipotentă. Motor al Istoriei, sau măcar materia ei primă, ea îl sfidează pe „europeanul modern [care] crede că poate exista dincolo de prostie" (trad. de Delia și Eugen Vasiliu). Dintre formele ei cele mai abrutizante o aleg pe cea care ar trebui să-i asigure imanența : fixitatea, imobilismul schematic al gîndirii. **„Numai imbecilul nu-și schimbă ideile, numai prostul crede că trebuie să ascundă acest lucru"...** Mulți dintre noi se simt obligați să-l tolereze în continuare, indiferent ce ar face aceștia, pe cei aclamați (consensual !) în Decembrie. Prostul își închipuie că onoarea sa ar fi lezată dacă nu ar persevera în prostie. Pentru prost, a retracta este identic cu a abjura. A nega cu a huidui. A se mărturisi cu a se face de rîs. Pentru el, negrul va fi întotdeauna alb sau, în cel mai rău caz, dalmațian.

2. FUNERALII NAȚIONALE. Așa cum, desigur, ați aflat din **Oglinda zilei**, publicație de ficțiune 100% editată de trustul PHOENIX, Bulă Ion, cel mai tipic român, ne-a părăsit pe vecie. Parlamentarii au participat la ceremonia funebră, convoiul a traversat Bucureștiul între Piața Victoriei și cimitirul Bellu, iar — la ora 13,00 — sirenele au sunat în toată țara. Deci, Bulă s-a dus, luat cu el de valul ultimelor scumpiri și de instaurarea guvernului Generalului Iarnă. Bulă a murit nespovedit, neîmpărtășit și fără lumînare. După ce, în perioada C.P.UN.-ului și a Constituției a agonizat lent, după ce a suportat cu stoicism atacurile cardiace din iunie '90 și septembrie '91, „Bulă a suferit un atac violent la 27 septembrie 1992, urmat de o recidivă fatală la 11 octombrie, același an". Și, totuși, prof. dr. Nicolae Sulea-Pleritu a emis un certificat de deces care atestă că avem de-a face cu „moarte naturală". N-am avut ce-i face și l-am înmormîntat pe Bulă într-o „groapă tip Berevoești", pe acordurile funebre ale lui „Ioane, Ioane, toată lumea doarme" dublate — premonitoriu — de „Drumurile noastre toate se vor întîlni vreodată", cărora le-a pus capac „Internaționala" intonată în ritm de lambadă. L-am plîns cu toții pe Bulă, dar **Bulă a murit.** Deci, **trăiască** delfinul, **Bulică Frinaru !**

3. ULTIMELE DORINȚE. Ziariștii de la **Oglinda zilei** ajung, de fiecare dată, cu trei minute înaintea echipei operative a poliției. De data aceasta, cel care i-a închis pleoapele abia muritului, subtilizînd în același timp, în interes redacțional testamentul lui Bulă este colegul meu **Horia Gârbea** (pe care l-am citat în extenso la punctul 2 al prezentei expuneri). Prin amabilitatea domniei-sale, voi cita parte din **testamentul lui Bulă** : „Las datoriile mele neachitate bugetului de stat, cu certitudinea că nu vor fi achitate niciodată. Prietenilor mei le las bancurile mele, în număr de 5.050, cu toate variantele lor. Dușmanilor le las primul-ministru și instituția prezidențială. Donez administrației de bloc, spre îngrijire și delectare, motanul meu Petre, din rasa maidaneză. Băncii Naționale a României îi revine de drept carnetul meu de CEC, cu suma de 1.000 lei depusă în 1953 și dobînda corepunzătoare. (...) **Vreau să fiu incinerat în echipamentul sportiv al echipei cu care am ținut toată viața (Rapid), cu ultimul număr din „Prostituția" pe piept și vorba cîntecului, vreau „în loc de dricar / Să am un cobzar / De la Audiovizual".** Acesta e testamentul pe care îl las, susțin și semnez, BULĂ ION".

4. O VOTCĂ MICĂ. Revanșa milioanelor de Bulache anonimi este poate, refrenul care-i însuflețea pe golani : „Mai bine haimana decît trădător ! / Mai bine huligan decît dictator ! / Mai bine golan decît activist ! / Mai bine mort decît comunist !" Ca orice cauză sublimă, nici Piața Universității n-a dus la nimic. (Cea mai bună dovadă o constituie faptul că, în timp ce eu scriu aceste rînduri și ascult discul cu cîntecele golanilor, la televizor vorbește Victor Ionescu.) Din respect pentru vecinul de la Răsăritul Răsăritului și pentru agenții săi, vărsați o votcă mică pentru iluziile noastre de atunci și, ca să păstrăm nealterat specificul național, adăugați o picătură de redeveu.

Dan-Silviu Boerescu

moda, altfel

«Que fait elle? De la dentelle»

Lumea dantelelor e misterioasă și plină de legende, de suferință de așteptare, de vrajă, de măreție, de beatitudine, de risipă, de o imensă risipă. Galeria din Dresda posedă un tablou pictat pe lemn de Metsu — **Dantelăreasa.** O **Dantelăreasă** de același pictor găzduiește și muzeul din Viena. La Rotherdam locuiește o pictură de Gerard Dov. Cei doi elevi și imitatori ai săi, Slingelandt și D. Van Tol au și ei dantelărese. Dantelăreasa lui D. Van Tol e tînără și surprinsă într-un cadru a cărui arhitectură e de o mare bogăție. Dar cea mai remarcabilă figură de **Dantelăreasă** îi aparține lui Vermeer de Delft și se află la Louvre. În 1902, medalia de onoare a Salonului din Paris a revenit lui J. Bail pentru o **Dantelăreasă.**

Dantela e unul din rezultatele broderiei și e cunoscută din cea mai îndepărtată antichitate ; trecînd prin evul mediu a devenit din ce în ce mai ușoară, mai aerată, mai fină, ajungînd prin secolul XV să fie doar o împletire de fire, fără să mai aibă vreun suport material ca stofa sau mătasea. Se pare că din Italia ne provin primele dantele deși unii autori sînt tentați să creadă că secretul ei a fost importat în Franța prin pelerinii spanioli de la Saint Jacques de Compostelle și care-l aveau de la mauri. Arta dantelei s-a răspîndit cu repeziciune în tot bazinul mediteranean, apoi a cucerit Europa, apoi lumea. Lumea a devenit plină de dantele și dantelării (mai ales politice).

După instrumentul pe care-l folosește dantelăreasa ca să le producă, dantelele au nume categoriale și etichete valorice ținînd seama și de materialul din care sînt executate, mătase, ață, bumbac sau fir metalic : dantele cu acul, dantele cu fusele, dantele cu croseta cu naveta sau cu mașina, dantele brodate și rebrodate. O călătorie în lumea dantelelor e plină de surprize și evenimente importante. E neașteptat cît de multe patimi au putut fi împletite și scrobite în gulerele Renașterii, în colerete de Chantilly, în evantaiele Dame cu Camelii și în rivalitatea fierbinte deși anonimă, dintre dantelărese. Regine și regi, prinți și prințese, conți și contese, ba chiar împărați și împărătese au depins măcar într-o clipă de cochetărie de priceperea și răbdarea unei dantelărese. Nici măcar tehnica înaintată nu a întunecat blazonul dantelărese lor. La Veneția, la Bruges, la Chantilly și Cluny vitrinele expun dantele executate manual, ca pe rare obiecte de artă, în care e cuprinsă nu numai știința dantelăresei ci și cea a cunoscătorului, a celui ce este în stare să aprecieze. Căci dantelele, prin cunoștințele și modelele ce le solicită prin inventivitatea mereu înmagazinată de-a lungul secolelor, au determinat o întreagă literatură de specialitate, în care s-strecurat fermecător și spiritul anecdotic.

Corina Cristea

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE COLOSENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 1

Salutare. Pavel îi mulțumește lui Dumnezeu pentru Coloseni. Persoana și lucrarea lui Hristos. Slujirea lui Pavel, în Biserică

1 Pavel, apostol al lui Hristos Iisus, prin voia lui Dumnezeu, și fratele Timotei,
2 sfinților și fraților credincioși întru Hristos, care sunt în Colose : Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul nostru Iisus Hristos !
3 Mulțumim lui Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, întotdeauna rugându-ne pentru voi ;
4 căci am auzit de credința voastră în Hristos Iisus și de iubirea pe care o aveți către toți sfinții
5 în virtutea nădejdii care vă este pregătită vouă în ceruri ; pe ea mai dinainte ați auzit-o în cuvântul adevărului Evangheliei
6 care a ajuns la voi ; așa cum în toată lumea ea aduce roadă și crește, tot astfel și la voi, din ziua'n care-ați auzit și-ați cunoscut harul lui Dumnezeu întru adevăr,
7 așa cum ați învățat de la Epafras [1], iubitul nostru împreună-slujitor, cel ce pentru voi este credincios slujitor al lui Hristos
8 și care ne-a adus la cunoștință iubirea voastră întru Duh [2].
9 Iată de ce și noi, din ziua în care-am auzit-o, nu încetăm în a ne ruga pentru voi și în a cere să vă umpleți de cunoașterea voii Sale întru toată înțelepciunea și priceperea duhovnicească,
10 umblând cu vrednicie înaintea Domnului pentru ca'ntru toate să-i fiți plăcuți, aducând roadă în toată lucrarea cea bună și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu,
11 și după puterea slavei Sale întărindu-vă cu toată puterea spre toată stăruința și îndelunga-răbdare,
12 cu bucurie mulțumind Tatălui, Celui Ce v'a învrednicit să luați parte la moștenirea sfinților întru lumină,
13 Cel Ce ne-a scos de sub stăpânirea întunericului și ne-a strămutat în împărăția Fiului iubirii Sale,
14 întru Care prin sângele Său avem răscumpărarea, iertarea păcatelor.
15 El este chipul nevăzutului Dumnezeu, Întâi-Născut a toată zidirea [3],
16 pentru că'ntru El au fost zidite toate, cele din ceruri și de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie Tronuri , fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpânii [4]. Toate prin El și pentru El s'au zidit.
17 și El este mai înainte decât toate și toate'ntru El se țin împreună.
18 Și El este Capul trupului, al Bisericii, El Care este Începutul, Întâiul-Născut din morți, ca să fie El Cel dintâi întru toate.
19 Căci în El a binevoit /Dumnezeu/ să sălășluiască toată plinătatea [5]
20 și prin El pe toate pentru El să le împace [6], fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, pace făcând prin El, prin sângele crucii Sale.
21 Și pe voi, cei ce oarecând în faptele voastre cele rele erați înstrăinați și vrăjmași cu mintea,
22 acum El prin moarte v'a împăcat în trupul Său de carne, pentru ca'naintea Lui să vă înfățișeze sfinți, fără prihană și nevinovați,

23 dacă'ntr'adevăr rămâneți întemeiați în credință, întăriți și neclintiți de la nădejdea Evangheliei pe care-ați auzit-o, cea care a fost propovăduită la toată făptura de sub cer și al cărei slujitor făcutu-m'am eu, Pavel.
24 Acum mă bucur de suferințele mele pentru voi, și'n trupul meu împlinesc lipsurile necazurilor lui Hristos pentru trupul Său, adică Biserica,
25 al cărei slujitor am devenit în virtutea iconomiei lui Dumnezeu ce mi-a fost dată pentru voi, aceea de a plini [7] cuvântul lui Dumnezeu,
26 taina cea din veci ascunsă și din generații, dar acum descoperită sfinților Săi ;
27 lor a vrut Dumnezeu să le arate care este bogăția slavei acestei taine între neamuri, adică Hristos Cel dintru voi, nădejdea slavei !
28 Pe El îl vestim noi, pe tot omul sfătuindu-l și pe tot omul învățându-l întru toată înțelepciunea, pentru ca pe tot omul să-l înfățișăm desăvârșit întru Hristos Iisus.
29 Spre aceasta mă și ostenesc, luptându-mă potrivit lucrării Lui care'n mine se săvârșește cu putere.

CAPITOLUL 2

Slujirea lui Pavel în Biserică (continuare). **Plinătatea vieții întru Hristos. Viața cea nouă întru Hristos**

1 Căci vreau să știți cât de mare e lupta mea pentru voi și pentru cei din Laodiceea [8] și pentru toți câți nu mi-au văzut fața trupească,
2 pentru ca inimile lor să se mângâie ; fiind ei în iubire, să aibă toată bogăția deplinei înțelegeri pentru cunoașterea tainei lui Dumnezeu-Tatăl și a lui Hristos,
3 întru care sunt ascunse toate visteriile înțelepciunii și ale cunoașterii.
4 Vă spun aceasta pentru ca nimeni să nu vă înșele prin vorbe amăgitoare.
5 Căci deși sunt departe cu trupul, cu duhul însă sunt împreună cu voi, bucurându-mă să văd buna voastră rânduială și tăria credinței voastre în Hristos.
6 Prin urmare, așa cum L-ați primit pe Hristos Iisus Domnul, așa să umblați întru El,
7 înrădăcinați și zidiți fiind într'Însul, întăriți în credință așa cum ați învățat-o și prisosind în ea cu mulțumire.
8 Luați aminte ca nu cumva cineva să facă din voi o pradă prin filosofie [9] și prin deșarta înșelăciune din predania omenească, după stihiile lumii [10] și nu după Hristos.
9 Căci întru El locuiește trupește toată deplinătatea dumnezeirii,
10 și deplini sunteți voi întru El, Cel Ce este cap a toată Domnia și Stăpânia [11].
11 Întru El ați fost tăiați împrejur cu tăiere'mprejur nefăcută de mână, prin dezbrăcarea de trupul cărnii întru tăierea'mprejur a lui Hristos.
12 Îngropați cu El prin botez, întru El ați și înviat prin credința în lucrarea lui Dumnezeu Care L-a înviat pe El din morți.
13 Iar pe voi, cei ce erați morți în greșalele voastre și în netăierea'mprejur a trupului vostru, v'a făcut vii împreună cu El, iertându-vă toate greșalele,
14 ștergând zapisul ce era asupra noastră, potrivnic nouă prin opreliștile lui [12], pe care ni l-a luat din cale pironindu-l pe cruce ;

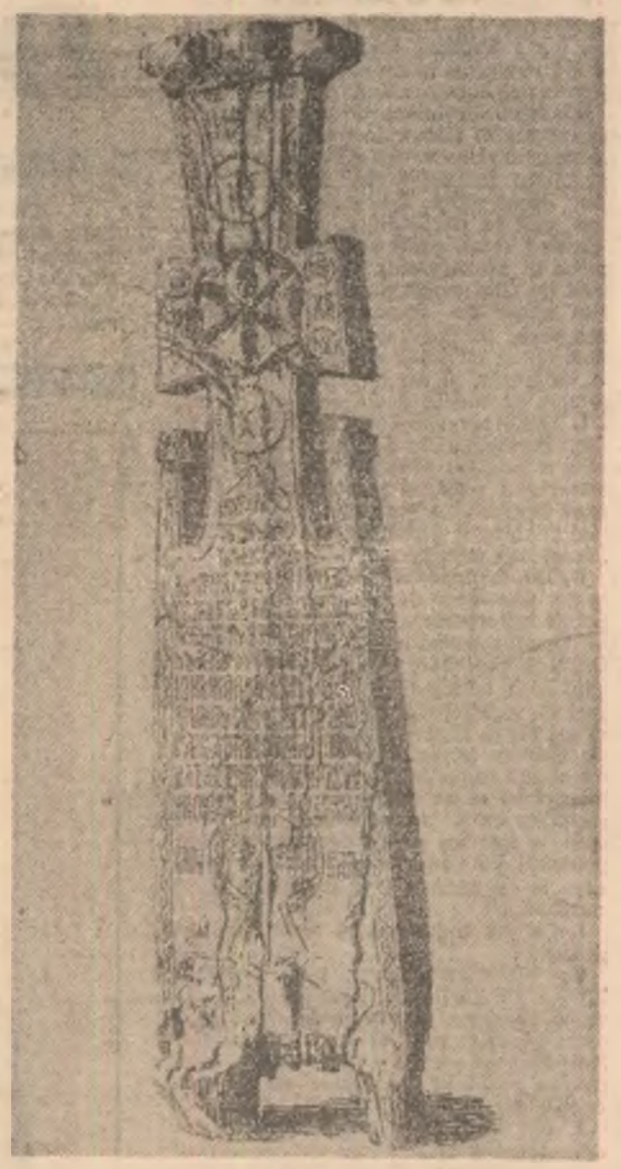

15 prin ea biruit-a El Începătoriile și Stăpâniile, dezbrăcându-le și dându-le'n priveliște [13].
16 Așadar, nimeni să nu vă judece pentru mâncare sau băutură sau cu privire la vreo sărbătoare sau lună nouă sau Sâmbete ;
17 ele sunt o umbră a celor viitoare, dar trupul [14] e al lui Hristos.
18 Nimeni să nu vă lipsească de răsplată prin „smerenie-de-bunăvoie“ [15] sau prin slujire-de-îngeri [16], vârîndu-se el în cele ce n'a văzut și'n zadar semetindu-se cu mintea lui cea trupească.
19 în loc să se țină strâns de Capul din care întregul trup — prin încheieturi și legături hrănindu-se și întocmindu-se — crește prin creșterea lui Dumnezeu [17].
20 Așadar, dacă împreună cu Hristos ați murit față de stihiile lumii, atunci de ce, ca și cum încă ați trăi în lume, vă supuneți unor porunci ca :
21 „nu lua !“, „nu gusta !“, „nu atinge !“,
22 — privind lucruri care toate pier prin folosire ? acestea sunt rânduieli și învățături omenești ;
23 ele au, într'adevăr, o înfățișare de înțelepciune, cu a lor „religiozitate-în-sine“, cu a lor „smerenie-de-bunăvoie“, cu a lor „necrutare-a-trupului“, dar nu au nici un preț, nici măcar pentru mulțumirea trupului [18].

---

[1] Epafras, menționat de asemenea, în 4, 12 și Flm 23, este cel ce, prin delegația lui Pavel care propovăduia în Efes, a întemeiat Biserica din Colose.
[2] Iubirea ce se naște și lucrează înlăuntrul Duhului Sfânt ; inspirată de Sfântul Duh (ca virtute teologică — vezi 1 Co 13, 13).
[3] Fiul născut din Tatăl înaintea oricărei făpturi. Atributul Unul-Născut (monogenés). (În 1, 14, 18 ș.a.) indică unicitatea Fiului în raport cu Sfânta Treime, ca singur născut din Tatăl, pe când acela de Întâi-Născut (prototokos) din textul de față indică anterioritatea nașterii Fiului în raport cu crearea lumii. Acest verset luminează, o dată mai mult, sensul exact al textului din Lc 2, 7 : așa cum aici Fiul nu este „cap de serie“ al făpturilor, nici acolo Iisus, Fiul Mariei, nu este „cap de serie“ al unor „frați“ mai mici.
[4] Privitor la numele și ierarhia puterilor cerești, ca și la intenția textului paulin, vezi nota de la Ef 1, 21.
[5] Pléroma : totalitatea a tot ce există.
[6] Paralelă soteriologică a finalului ontologic din versetul 16.

[7] A plini : a traduce în fapt ; a converti virtualul în real.
[8] Oraș în Asia Mică, nu departe de Colose.
[9] Pretinsa filosofie a celor ce încercau să facă din creștinism o „gnoză“ ; nucleul se formase încă din vremea lui Pavel și avea să se dezvolte, ca o ciupercă, în următoarele două secole.
[10] Pentru „stihiile lumii“ vezi nota de la Ga 4, 3.
[11] Accent împotriva gnosticilor, al căror sistem „filosofie“, „rațional“, implica o seamă de „eoni“ ființe divine intermediare între Dumnezeu și om („Domnii“, „Stăpânii“ etc.), un fel de suflete ale astrelor, menite să facă din Iisus, în cel mai bun caz, un egal al lor (sub alte forme și denumiri, erezia persistă și'n zilele noastre). Ca și'n epistola către Efeseni (1, 21—23), Pavel atestă că Iisus Hristos este nu doar mai presus, ci și altceva decât ele.
[12] Actul contractual al Legii Vechi, înrobitor prin mulțimea restricțiilor și interdicțiilor formale (vezi Ef 2, 5 și nota ; mai jos, versetele 20—21).

[13] Imagine împrumutată din cortegiile triumfale ale împăraților care-și dezbrăcau captivii și-i expuneau astfel batjocurii publice.
[14] Trupul : realitatea ; substanța (în opoziție cu umbra).
[15] Literal : smerenie voluntară ; deliberată ; pusă la cale ; programată.
[16] Terminologie împrumutată din religiile misterice ale Frigiei, cărora le aparțineau, probabil, inovatorii din comunitatea Colosenilor, aceiași care pretindeau că au și „viziuni“ (vezi mai departe).
[17] Biserica, trupul lui Hristos ; vezi și Ef 1, 22—23 ; 4, 15—16.
[18] Ultima frază a acestui verset implică enorme dificultăți de traducere, iar experții secolului nostru încă n'au realizat un acord. În context : Falsul ascetism propovăduit de unii iudaizanți nu are un suport doctrinar în Legea Veche și, în consecință, e lipsit de valoare (ca orice morală fără fundament teoretic) ; mai mult, el contrazice însuși dreptul trupului (cărnii) de a-și împlini trebuințele elementare, în interiorul acelei virtuți pe care Pavel o recomandă constant : cumpătarea.

WILLIAM BURROUGHS

ASPRE SÎNT LEGILE DROGULUI

William Burroughs a început să scrie povestiri scurte în Mexic, în anul 1938. Când cineva îl sfătui să publice experiențele sale în materie de droguri, a încercat cu Junkie, prima sa carte care a și obținut un succes răsunător. Romanul său Ospățul săracilor a fost transpus în film, pretext pentru publicista Nina Zivanceviv să solicite un interviu unuia din marii scriitori contemporani ai Americii.

Întrebare. Care a fost reacția dumneavoastră la filmul după faimoasa dv. carte **Ospățul săracilor ?** Credeți că s-a respectat în scenariu ideea dumneavoastră fundamentală ?

Răspuns. Proiectul de a transpune un roman în film este întotdeauna ceva foarte riscant. În acest sens cred că bietul Hubert Selby a dus-o mai rău decât mine deoarece cartea sa **Last exit to Brooklin** a constituit un dezastru total, când s-a dorit transpunerea ei pe celuloid. Eu cred că regizorii de film comit greșeli grave când pun nume de romane unor filme, deoarece, în realitate, peliculele lor sunt opere cu totul noi și independente, originale, și nu au aproape nimic comun cu cărțile de la care au pornit.

Î. Dumneavoastră ați scris cartea în timp ce locuiați la Tanger. Allen Ginsberg a fost cel care a cules părți din materialul scris, și le-a trimis la **Chicago Review,** editorul care cu puțin mai înainte îl publicase pe Jack Kerouac. Așa a început ?

R. Da, mulțumită unor prieteni care m-au încurajat destul, am început să public câte puțin din textele pe care le țineam ascunse. Când s-a publicat **Ospățul săracilor,** mă aflam la Tanger. Însă editorul meu avea două feluri de a judeca, un fel la Los Angeles și alt fel la Boston. Hubert Selby avea, pe vremea aceea, mai multe probleme decât mine, însă toate acestea sunt lucruri ce se pot întîmpla oricui într-o societate ca a noastră. Așa cum am spus, a fost un noroc deosebit să am prietenii pe care i-am avut, prieteni care m-au ajutat și m-au încurajat să continui.

Î. Ce v-a îndemnat să scrieți despre droguri ?

R. Cunoșteam foarte bine această lume a drogurilor și a legilor după care se conduce. O întrebare asemănătoare putea fi pusă și scriitorului cărții **Rechinul**, ce anume îl împin[illegible] despre rechini ? Presupun că era un cunoscător al temei.

Î. Nu oare a fost acest lucru un fel de autoterapie ?

R. Se înțelege că nu. Scriitorul **Rechinului** a creat romanul cu intenția de a se elibera de frica ce i-o provocau rechinii ? Eu aș spune că a fost un fel de a împărtăși lumii experiențele mele. Pe tot globul există artiști care, încă de mulți ani lupt[illegible] mul liber al **marihuanei** și cer legi mai puțin rigide pentru drogați, legislație mai umană ; legile drogurilor și ale **underground**-ului sunt foarte severe, piața este foarte puternică și acest comerț îți permite să cîștigi bani mulți, și din acest motiv Statul îl permite.

Î. Legile pentru săraci sunt deosebite de cele ale bogaților, nu-i așa ?

R. Bogații n-au nevoie să facă coadă pe la colțurile diferitelor cartiere, pentru a cumpăra marfa, furnizorii le servesc drogurile direct la domiciliu. Aceasta este diferența.

Î. Așa cum s-a spus nu o singură dată, artistul este criticul societății. Care ar putea fi critica dumneavoastră vis-a-vis de societatea americană de azi ?

R. Pe mine nu mă interesează politica. În mod absolut. Politicește sunt distant față de toți, și nu cred că oamenii politici știu ce fac. Există foarte puțină lume care își cunoaște funcția. Societatea americană este putredă.

Î. Platon a spus că dacă artiștii și filosofii ar fi cei care ar guverna, ar fi fost minunat...

R. Artiștii nu ar fi avut timpul necesar pentru artă deoarece politica pretinde să i se dedice timp destul, și în final ei ar fi fost obligați să se hotărască : sau artă sau politică.

Î. Politicienii sunt ambițioși ; capcana se află între ambiția de a se confirma ca politicieni și nevoia lor de a acționa pentru binele tuturor.

R. E adevărat. La acest lucru ar trebui să se gândească tineretul. Eu trăiesc și sper să prind ziua când noile generații vor lua destinele politice în mîinile lor.

Î. Vă preocupă probleme cum sunt războiul atomic sau ruptura din stratul de ozon ?

R. Este destul de târziu pentru aceste probleme. Toate lucrurile se fac la timpul potrivit. Vorbind despre poluare, aș spune că omul nu este dispus să renunțe la o serie de lucruri ce i se cer pentru a putea salva planeta. Suntem prea egoiști. În ce privește ruptura din stratul de ozon, și aici este prea târziu pentru a interveni și a o cârpi ; însă ce am putea încerca este să depunem eforturi pentru ca ea să nu se extindă. În ce privește războiul nuclear, azi toată lumea posedă cel puțin o bombă atomică și o poate azvîrli când are poftă. Shakespeare a spus un lucru foarte înțelept : „Lucrurile care nu pot fi rezolvate, nu ar trebui să mai fie luate în seamă."

Î. Ați trăit un timp în Anglia, e adevărat ?

R. Urăsc Anglia. Am trăit acolo în 1960 și este o țară foarte puțin plăcută, așa că am fugit de acolo imediat.

Î. După dumneavoastră, ce trebuie să facă un scriitor tânăr în aceste timpuri atât de apocaliptice ca cele în care trăim ?

R. În primul rând, azi există prea mulți scriitori. Mulți scriu și își pierd vremea. Kerouac obișnuia să zică : „Gândirea funestă este cea mai bună gândire", însă pentru mine lucrul acesta este fără valoare deoarece ceea ce se poate aplica unui scriitor nu se poate aplica celuilalt și în primul rând, a scrie nu trebuie să constituie o psihoterapie.

Î. Ce vă preocupă în momentul de față ?

R. Posibilitatea noastră de a rămîne în cosmos, și noul concept al armelor ca sens global, sunt principalele teme ale noii mele cărți. Armele sunt ceea ce mă interesează cel mai mult în clipa de față.

Î. Vă interesează armele ca instrumente de ucidere sau... ?

R. Mă interesează armele în sens de inovație, ca temă științifică, și este interesant de a investiga și a observa cum o idee ca aceasta se transformă în produs pentru marea masă a consumatorilor, deoarece ea, acum, încetează de a mai fi o inovație. Majoritatea inovațiilor nu sunt altceva decât vechile idei copulate și adaptate. Timpul de față nu este pentru inovații.

Î. Și dumneavoastră intenționați să fiți un nou Leonardo da Vinci ?

R. În nici un caz, însă am curiozitatea de a ști de unde provin anumite lucruri, în ce fel o inovație se transformă într-un produs de masă...

Î. Nu credeți dumneavoastră că invenția masivă a armelor poate amenința viața pe acest pământ ?

R. Nu am gândit în felul acesta, am gândit asupra fabricării masive ca final al unei inovații ; însă da, rămân mereu destule zone deschise inovațiilor, de exemplu, în electronică.

Î. Hoffman a descoperit LSD (acidul) și a experimentat cu inovația sa până la punctul în care multă lume a suferit consecințe serioase.

R. Hoffman a scris cartea **LSD, copilul meu problematic,** însă inovația sa a produs și ea multe experiențe pozitive și interesante, a deschis un câmp larg de experiențe.

Î. Nu credeți că a abuza de droguri se aseamănă cu faptul de a abuza de arme ?

R. Lumea abuzează de toate.

Î. Einstein a rămas uimit...

R. Da, aflând de modul cu care s-a abuzat de invenția sa. Și de aici se nasc cele mai mari riscuri ; riscul ingineriei genetice este atât de mare pentru că posibilitatea noastră de previziune este foarte mică. Putem doar să cunoaștem câteva reguli asupra combinațiilor ce ne pot atinge.

Î. Și în final ajungem la cosmos. Aceasta, de bună seamă, va fi singura posibilitate de supraviețuire pentru rasa umană, cea care se trage de pe Pământ. Cum vedeți dumneavoastră sfârșitul Cosmosului ?

R. Singurul lucru ce îl pot spune este următorul : acesta va fi ultimul mare asalt ecologic, egal ca importanță cu acel salt al apei pe pământ. Noi, la fel ca peștii inteligenți, vom întreprinde călătoria noastră în Cosmos. Acest lucru va însemna o enormă și foarte importantă mișcare ecologică, însă vor rămîne încă multe lucruri de prevestit. Lucruri asupra cărora nu avem nici un fel de experiență și despre care nu putem fi total siguri.

Î. Atunci, se vor stabili noi reguli și legi...

R. Se înțelege că da. Pentru că, evident, condițiile de viață ale unui pește în apă, nu sunt la fel ca cele de pe pământ.

Prezentare și traducere :
Ezra Alhasid

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi , ISSN 1220—626 x
50 LEI